

עפרה קליגר

על היש ועל האין בעולם הזה

מכתבים לגדעון

עפרה קליגר

על היש ועל האין בעולם הזה

מכתבים לגדעון

עפרה קליגר

על היש ועל האין בעולם הזה

מכתבים לגדעון

לגדעון בני

לחגית ולבועז

לנכדיי: ליעל, ליפתח ולהגר

עמדה

Ofra Klieger
What there is and is not in our world

עריכה: ורדה גנוסר
הפקה ועיצוב: רוחמה ש.

©
כל הזכויות לספר שמורות למחברת
ולהוצאת הספרים עמדה בע"מ, תל אביב
נדפס בישראל 2021
By Emda Publishers LTD, Tel Aviv
Printed in Israel 2021

לאן שלא תפנה אתה בפנים, קשור
ביסורים גדולים וצער כמו הנפש
בתוך האיברים.
הלדרלין, ישראל אלירז

ראה בעצמך: בדרך הלידה והמוות,
האיש החי המצוי בשלמותו בתוך
האיש המת.

בידיים ריקות שבתני הביתה, פסוקי זן

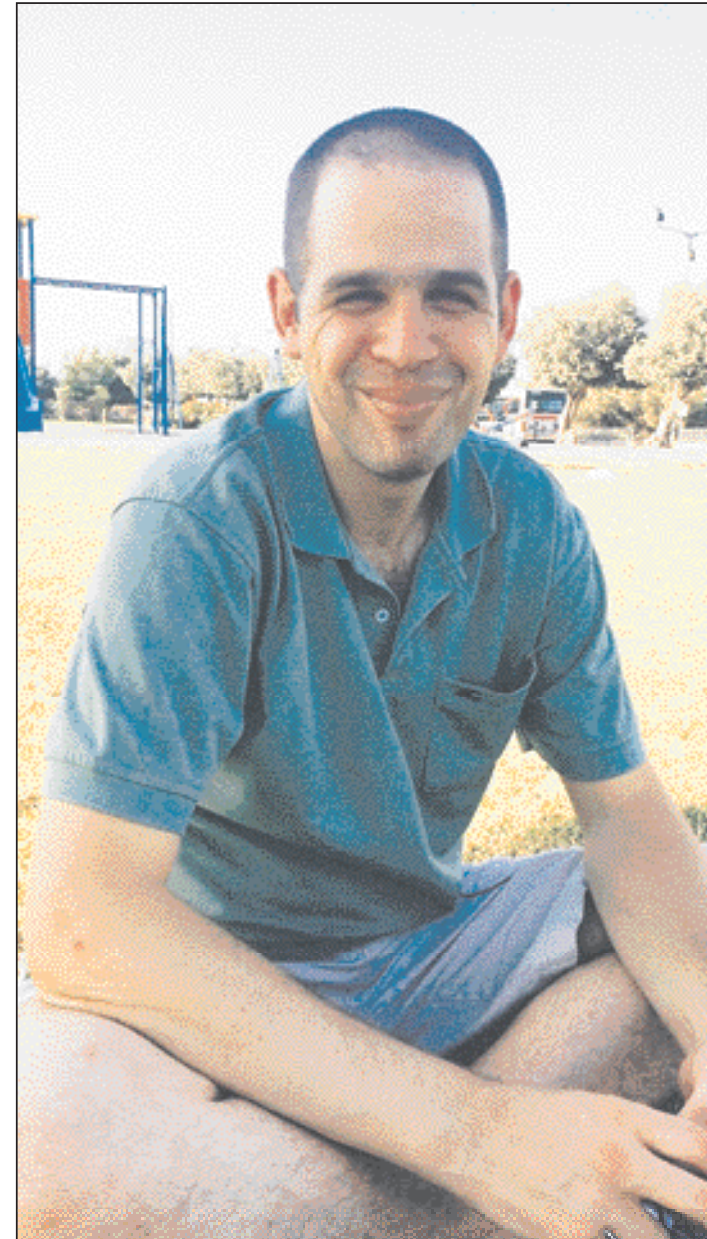
פרולוג

כשהתפרסם ספר שיריי 'מילים מתוך שטח הפקר של געגוע' עדיין לא שיערתי
בנפשי את אשר יקרני. עדיין לא ידעתי עד כמה זה יהיה המרחב החדש שלי –
הגעגוע שאין לו סוף, הגעגוע שיהפוך לקעקוע על לבי.

זה קרוב לשנתיים אני מנסה להתמודד עם האובדן שנחת עלי, ללא התראה,
ללא הכנה מכל סוג שהוא, עם מותו של בני, מותו האבסורדי, המטלטל של
בני, הניצב מולי כקופסא שחורה, ואיני יכולה למצוא את צופן הפענוח שלה.

הדברים שאעלה בדפים אלה, הם יד וזיכרון לגדעון בני, שחיוו נגדעו באחת.
מילים אלה הן שביבים מסערת הנפש במכאובה, שביבים הניצתים וכבים
בתוך סערת החיים המתעקשים למשוך אותי הלאה.

יכולתי להעלות על הכתב מכתבים. כל דרך ביטוי אחרת היתה חסומה בפני.
בדרך זו הסדר אינו חשוב, יכולתי להכנס כל כולי ונשמתי אל האפלה הגדולה
של הזיכרון, לשהות בו, להיות אני עצמי היד והלב לזכרון הזה, למעני ולמענו.

גדעון קליגר נולד ב-4.3.1983 נפטר ב-10.12.2018

גדעון שלי,

הנה כך אתה מפגיש אותי עם עצמי, עם החיים בככותם, בגולמיותם, בגובהם, באורכם וברוחבם. אתה התנועה המלאה, השלמה, שמסמנת בקווים, בנקודות ובצבעים את חיי כעת.

אני כותבת את המלים הרוחשות במוחי, בנפשי, מלים כאוטיות, כעת הן שפתי החדשה.

אינני מספרת ספור ואין כאן עלילת דברים. כדברי המשורר ישראל אלירז: "ההתחלה היא הרגע והמקום שבהם את פותחת את הספר להתחיל לקרא..." וכמו שכתב: "פעם חשבתי שאולי אוציא ספר לא כרוך כדי שכל אחד יוכל לסדר את הדברים כראות עיניו". חשבתי שנכונים גם לי הדברים הללו הנושקים לנפשי. לכן, כתיבתי אינה לפי סדר הדברים, אשר חוטא לדברים עצמם, לאופן היותם בעולם.

עוד יום כואב מנשוא מתווסף להעדרך מעל פני האדמה. ביבי נתניהו נבחר בפעם החמישית ואני לבטח יודעת כמה אתה מאושר לשמוע. אתה אף פעם לא יכולת לקבל את עמדתנו, של חגית אחותך ושלי, אבל ויתרת לנו. נשמתך היתה גדושה עד אפס קצה בויתורים, לאחר שנאבקת בכל כוחך, ממש בכל כוחך להתמרד ולהתנגד לגבולות המושמים בפניך. גבולות, שלא נשמעת להם, לא עמדת בהם, גבולות שלא הצלחת לחצות ללא עונשים.

בעיני רוחי אני רואה אותך: עיניך בורות גואים על גדושתיהם בעצב, ועל שפתיך חיוך מקצה העולם עד איך תיכלה. אתה כעת מתפרק אט אט ליסודות בראשיתיים. בנפשי אני עוקבת ונוגעת בך באצבעות רוחי, וכך אוסיף ואעשה עד אין קץ, עד תעצמנה עיניי. אתה מתכלה בארון בו הונח גופך, שעמד בכל איתנו, בכל התלאות. באבו-כביר ניתנה לי הזדמנות כמעט אחרונה ללסוף את אצבעותיך. אצבע אחר אצבע, את ציפורניך העשויות להפליא, לנשק את עיניך – עין ועוד עין.

למחרת הייתה זו ההזדמנות האחרונה ללסוף את פניך. הפעם אתה שוכב בתוך ארון עשוי עץ פשוט, גופך עטוף בתוך שקית חומה בגודל גופך – 182 ס"מ גובה. איזה גוף תמיר, לעתים כופפת את ראשך הנישוא כדי להגג את העולם. במבט אל האדמה, היטבת להגג, להרהר, לחשוב את קיומך. לחשוב את אופן היותך כיש בעולם.

אנחנו חלקיקים בתוך פאזל ענק, לכל חלקיק מקום משלו, ויש לדעת היכן למקמו.

לא היה רגע שהנחת לו לחמוק ממחשבתך הדחוסה. לא פעם הנחתי תקליט להתנגן, שומרת על מרחק קטן ממך כדי לאפשר לך לחשוב באיך מפריע. ואז לפתע היית יכול להפסיק את נגינתו, או שהוצאת את הדיסק והשלכת לפח. לעתים אף יצאת בנחרצות החוצה כדי להשליכו לפח בחוץ. כל כך רציתי להיכנס לתוך מוחך, אל נבכי מחשבותיך, לנסות ולהבין מה הפריע לך

בקצב, במלים, במנגינה, מה צרב לך.

גדעון שלי, אני מנסה לחפש בכל צרור הכאב הזה משהו מנחם, משהו שיש בו בדל הקלה ואני מגיעה אל ארבע או שמונה הדקות האחרונות ביותר, מ־16:20 ועד 16:28 בהן אתה נראה, בעין המצלמה המותקנת בסלון הדירה שבמעון, אתה נראה מהלך באי-שקט. אצבעות כף ידך מונחות על סנטרך וחלקית על לחייך, נראה כאילו אתה מהרהר, שוקל, חוכך בדעתך מה לעשות, מה להחליט, מה צריך לעשות בנסיבות אלו. המצלמה קולטת אותך משוטט בדירה הלך ושוב ופעמיים, ניגש לתיק של אחת העובדות שהושאר על השולחן, מכניס את היד פנימה, מוציא דבר מה ותוחב לפיך. לאחר דקות נוספות של שוטטות, כשהתחורר לך שעין לא השגיחה בך ולא הבחינה "בגניבה", העזת לגשת לתיק בשלישית, להוציא ממנו שקית גדולה, להסתירה מתחת לקפוצ'ון ולהיכנס לחדר השירותים. כעבור שתי דקות, נראית יוצא את חדר השירותים ופיך מלא ותפוח עד קצה האפשר, ויוצא את הדירה. זה היה ביום שני, 10.12.18 בשעה 16:28.

זו התמונה האחרונה שענייני יכלו להביט בך, להביט בגבך, כשאתה יוצא מן הדירה ופיך מלא במזון.

מתוך העדויות שגבתה משטרת טבריה, הבנתי שצנחת על הארץ בודד ועזוב לנפשו. מה שיגורתי בא לי. אחד הדיירים הבחין בך שרוע על הארץ והודיע לצוות הדירה. איני יודעת מה היה משך הזמן בו היית שרוע מבלי שאיש יבחין בך. צוות מד"א שהגיע למקום מצא אותך ללא דופק, ומחוסר הכרה, בעצם מצא אותך מת מוות מוחי.

לו היה אדם ער לאירוע, וטופח על גבך, היית, מן הסתם, היום כאן עימנו.

גדעון יקר שלי,

זהו בוקר קריר, אך קרירות זו היא כאין וכאפס לעומת הכפור, שלפת אותך לאחר שהובלת מבית חולים פוריה לאבו-כביר. כפור עטף את פניך, זרועותיך וכל גופך. ליטפתי אותך בחום נשמתי. היה נדמה לי שאולי הכפור נסוג מעט, ולו קמעא. סרקתי אותך במבטי שוב ושוב מבקשת לקעקע את דמותך עמוק בתוך נפשי. רציתי כל כך לעמוד לידך כל ימיי שנותרו. אך לא היה לי נעים לנצל את נדיבות לבו של האדם שעמד לצידי בחדר המתים. יצאתי את החדר ובקשתי מהפקידה באשנב לשוב למקום:

“האם אפשר להיכנס שוב?” שאלתי.

– ודאי, השיבה. עוד לא הוציאו אותו.

בחדר המתים בקשתי רשות לאחוז בידך:

– האם אפשר לאחוז בידו – שאלתי.

– ודאי, השיב לי האיש שעמד לצידי.

ליטפתי כל אצבע וגם את ציפורניך הגזוזות להפליא. כה ארוכות ויפות אצבעותיך, כאצבעות פסנתרן נדמו לי. נישקתיך על עפעפיך ויצאתי.

למחרת ראיתך שוב, אבל הפעם בתוך ארון. הייתה לי גישה רק אל פניך שהיו שותקים. אולי היו פניך אלה דוממים כעת כדי לא לצער אותי מעבר לצער המכרסם בי זה מכבר. השתיקה הזו הייתה טבועה בחותם מחאה, מרד במוות שעט עליך בחטף, וגזל ממך עוד אלפי קסטות, גלידות, פיצות, ספגטי בולונז, פלאפל וג'חנון שכל כך אהבת.

אולי היה בהן מרד מול ההתנהלות הממסדית של שרותי הרווחה, שלא באמת ראו אותך, שלא היטו אוזן לצרכיך ולנהמות לבך, וכך הגבירו את הסערה שגעשה בתוכך.

“אמא, אני לא רוצה לישון בצהריים, כי אני מתקשה לישון בלילה” – התחננת

על נפשך. כל בקשותיי נפלו על אוזניים ערלות. הצוות תובע לעצמו מנוחה בצהריים ולא שועה לשוועת הדייר המסרב לישון. הידית הפנימית של הדלת נעקרה. כך תוכנן שהדייר לא יוכל לפותחה ולצאת מחדרו הקטן. חדר ובו רק מיטה לישון עליה.

גדעון שלי, אינני יודעת מאין שאבת את הכוח לחייך בכל התמונות, שהחונך צילם. לו הייתי עוברת על בשרי אלפית ממה שעברת הייתי מתנפצת לרסיסים. מאין שאבת את הכוח לחייך חיוך אלוהי. מאין הניצוצות המשלהבים באור מיוחד וקסום את עיניך?!

הדיבור בינינו הוא יש, המבקש להאמר, לדבר על הדברים בעולם: איך זה להיות מאחורי דלת נעולה שעות רבות, תועפות של שעות. איך גלגל העולם מסתובב ואני אינני?!

איך החיים נעשים מילים וקוראים עולם, שנמצא מעבר להן, עולם ערפילי אני תוהה.

גדעון יקר שלי,

אני חייבת לחזור ולהגות את שמך, לפנות אליך בדיבור, שוב ושוב, תמיד – גדעון.

ערב חג היום. חג פסח ראשון בלעדך. גדעון, אהוב נפשי, כה קשה לחשוב שאתה אינך כאן, מעל פני האדמה, לדעת שאתה נמצא בחיקה, בליבה, במעמקיה.

עוד מעט יסבו משפחות לארוחת הסדר, ואתה תהיה רוחף סביבי, ונעוץ בנפשי. גופי ורוחי נושאים את סבלך ואת מותך.

בחירות מוחלטת אתה חג סביבי וחורת בפנימיותי את ישותך האחרת. בחירות מלאה מרחף חופשי בין שני העולמות, לא, כעת אינך חייב לקבל מרות.

ערב חג היום ואתה לבוש בבגדי חרות.

כל ארוע מפגיש אותנו עם העולם, עם בני-אדם אחרים, ואתה למד ותוהה על טיבם. מותך פגש אותי בשעה שראיתי לקויה (לאחר ניתוח קטרקט לא מוצלח) הליכתי כבדה ואטית. אינני עוד אותו אדם שתמיד כל כך שמחת לפוגשו. בעת האחרונה, הסבתי לך עצבות:

”אמא למה את הולכת לאט?”

התחנות אותן עברתי איתך, ריסקו את נפשי, מוטטו את כחות הגוף, האוחז בנפש הנחלשת. כשהגעת לאברבנאל בשעת לילה, כל כך רציתי לחבק אותך בטרם תכנס לביתן. התחננתי בפני המאבטחים, אך הם סרבו:

”תבואי מחר”, פסקו. ואני כמעט הטחתי את ראשי בכביש.

גם כאשר נכנסת בחצות הלילה למחלקה הסגורה בתל השומר בשעת חצות לא אפשרו לי להיכנס. הסוהרים שהביאו אותך אמרו לי:

”יש לך אחלה ילד. הוא נתן לנו לראות את משחקי המונדיאל”. וסגרו את הדלת בפני.

שלושה וחצי חודשים שהית באגף הסגור בתל השומר. אושפזת בצו משפטי, לאחר שהכית את אחותך כשביקשה ממך לחדול להכות את עצמך בפנים. בית החולים סרב לקבלך, כי אתה אוטיסט ולא אדם שלוקה בנפשו.

גדעון שלי,

גדעון שלי, הספרים על שולחני עדיין מונחים, חברים טקסטואליים אהובים. כמעט ואיני מעלעלת בהם, כמעט ואיני נוגעת בהם, רק מתבוננת, והם ממשיכים להישאר לצידי, להיות שלי ולעמוד לרשותי. בתמונות שלפני, החיוך ממלא את פניך עד אפס מקום. חיוך כל כך שופע גם כאשר פיך חתום, כי עיניך קורנות, המצח האף, הלחיים וזוויות הפה, כל חלקי פניך מלאים על גדותיהם בחיוך.

גדעון יקר שלי,

היום שבת, אתמול היה שביעי של פסח וכה שמחתי שהחג סוף סוף מאחורי. אינני מסוגלת לחוש תחושת חג, כשאתה אינך כבר בין החיים. אינך עמי, אך כולך מצוי בנשמתי וממלא את כולה. החג, אכן, פסח מעלי. אין לי מנוחה. מספר ספרים מונחים על השולחן, ואין בי הכוח לבחור אחד מהם ולקראו. אהבתך אלי ואהבתי אליך גם לאחר מותך, אהבתנו זו היא סם החיים שלי עתה.

בכל הפעמים שהכשלת את עצמך באופנים ובדרכים שונות נענשת. לא יכולת להגיע הביתה, לא קיבלת ארוחה מסוימת או חלק ממנה. אבל, בפעם האחרונה ש"ירית לעצמך ברגל' ב-10.12.18 פגעת בנו: כך, בי ובאחותך באופן קטלני.

איני יודעת כמה זמן חלף מרגע שיצאת את הדירה בפה מלא ועמוס במזון ועד לנפילתך. איני יודעת כמה זמן חלף עד שהזעיקו את מד"א, ועד שצוותו הגיע אליך.

בדו"ח מד"א נכתב: "נמצא מחוסר הכרה, לא נושם מספר דקות. הוחל בהחייאה ע"י הכנסת טובוס קשה עקב חסימת דרכי הנשימה מאוכל, בוצע עיסוי לב וקיבל שש מנות אדרנלין ומנה ביקרבונאט". בהגעה למיון חזר דופק לזמן מה, ואז גדעון קרס. על צג אק"ג הופיע קו ישר. בשעה 21:05 חייך נגדעו, וחיי מתו עמך.

בשונה מהפעמים הקודמות, בפעם הזו לא "סחבת" חבילת במבה או חטיף, או בקבוק קטן של קוקה קולה, הפעם דחסת אל עומק גרונוך באגט שלם, כנראה עם בשר, כדי שלא תתפס. שני עולמות באחת התמוטטו, שלך ושלי.

בלילות ובימים הטרופים, הרהרתי בכך, שזו הייתה הפעם הראשונה שלקחת במו ידיך דבר מה שהיה טעים לחכך, כדי למלא בו את פיך. שלל שנטלת מתיק זר מופקר, שהעניק לך לשניות אחדות, הישג, נצחון קטן.

יתכן שחשת בשניות הראשונות הישג, איש לא הבחין בכך, יתכן שחשת בשניות הראשונות שובע, אפילו מדי שובע, אך לאחר שניות איבדת את הכרתך והמזון חסם את דרכי הנשימה. תוך דקות אחדות חייך תמו, ותמו גם חיי. כן אני אמשיך להלך ואולי לעיתים אף לחייך, אך כאדם נטול רצון, נטול רוח חיים, נטול תשוקה לחיות - כאדם מת.

תמיד היה הצורך הבהול הזה, לספק דחף של אכילה, והוא שהביס אותך. בכל פעם שהיינו אחותך ואני נכנסים איתך למסעדה היינו מתחננות בפניך לשבת

לשולחן, להמתין למלצר שיגיש לנו תפריט, כדי שתוכל לבחור ככל העולה על רוחך. לא הסכמת, או לא יכולת להמתין וכבר בפתח המסעדה נהגת להכריז על הזמנתך, ונכרת הייתה בקולך החרדה שמא לא תקבל את מבוקשך.

לעתים אף אתה עצמך חשת אי נוחות בבהילות הזו שלך לקבל אוכל, לקבל את מבוקשך והיית אומר: "אתם לא תזמינו משטרה, כי אני גר כאן במעון בטבריה לבעלי צרכים מיוחדים".

איני יודעת מה התרחש בלבך כשאמרת זאת. האם ראית במעון לנערים, בעלי צרכים מיוחדים מקום מוגן? האם אמנם ההימצאות במקום סגור, סיפקה לך הגנה מפני העולם?

מה ארע ב-10.12.18 כשהגנה לא הייתה בנמצא? איך קרה שאותו תיק שנזנח, הפך למכשול, הציב את הפיתוי בפניך למתוח את הגבולות, לבדוק מה יקרה, האם תמות?

אני נזכרת שפעם בשעת לילה מאוחרת, ואולי לפנות בוקר, לקחת עוגה שלמה ואכלת אותה בשירותים. זה קרה כשהיינו בחופשה בחיפה בבית מלון דן פנורמה. טיילנו כל היום בגן הבאהיים ובוואדי ניסניס, ובלילה חגית ואני צנחנו עייפות באחת אחר חצות. גם אתה נרדמת, אך התעוררת לפנות בוקר כאשר שתינו עדיין שרויות בשינה עמוקה. התעוררתי לשמע רחשים, ומצאתי שאכלת את כל העוגה, שקנינו לארוחת הבוקר. כעונש, חגית הטיילה עליך לשחות בבריכה לעשות שש - שבע בריכות, ובארוחת הבוקר התרנו לך לאכול רק סלט וחביתה בלי לחם. למרות שידעת כי על כל תעלול אתה נענש, תמיד נסית את מזלך.

גדעון שלי, לו יכולת לשמוע אותי לו יכולת לשמוע את געגועי, את ייסורי נפשי וחיבוטיה, אולי היית עוצר את הבולמוס הזה שתקף אותך שוב ושוב.

הבולמוס לאוכל מנע ממך ללמוד נגינה בפסנתר אצל נועה בלאס, וגם לא ללמוד תנועה, ריפוי בתנועה עם זוהר גורי.

תמיד ביקשת משהו לאכול, ולא היית מוכן להשקיע ולו כמה דקות בשיעור.

אבל יחד עם זאת, היה בכך הקסם הזה שבפניך, האור שזרח בכל תו, ובכל קמט קטן. אחרי שרזית מיד הופיעו קמטים בזווית העין.

גדעון יקר,

אתה ודאי תצחק את צחוקך הגדול, אם תדע כיצד יום יום אני משנה את מיקום תמונותיך בחדר, וכך אני מייצרת תנועתיות. אני רואה אותך מזוויות שונות ומנקודות תצפית שונות, ונדמה לי שאף אתה מתנועע ומחייך אלי ממקומות שונים. אתה חי לנגד עיניי במלוא חיותך.

ביום חמישי עליתי לקברך, בקרתי אותך, השקייתי את הצמחים וקראתי שוב ושוב את השורות החרוטות על מצבתך:

"תן את השמים ואת השמש החמה,

תן לראות אותם מן הנשמה.

תן לנפש שתבער

תן להיות חופשי ומאושר..."

מתוך שירו של בעז שרעבי, שאהבת כל כך. בעיקר מכה בי השורה האחרונה – 'תן להיות חופשי ומאושר'.

כאשר היית שר, התחברת כל כולך למלים ולמשמעותן. גם אם מעולם לא ידעת לילה של אהבה, שרת שיר זה של שלמה ארצי בכל נשמתך, בכל ישותך. ובכל פעם נפעמתי מחדש, תוהה, איך אפשר לשיר כך בכל תמצית לבך מבלי שחווית חוויה שכזו, מעולם לא ידעת לילה של אהבה.

אתה בחרת לחיות בכל תנאי, לא לשרוד, אלא לחיות מתוך הסתפקות במועט מצאת שמחה בחבילה קטנה של במבה, בקבוק קטן של קולה, אלה גרשו את הכאב על הנעילות בחדר והעונשים האחרים.

אני משוועת ללמוד ממך את היכולת לחיות מתוך הסתפקות במועט.

ארשת פניך, הבעותיך בתמונות השונות שמולי, מרחיבות את לבי,

גדעון יקר,

ישנם אנשים שיעזו לומר לי כעת, שאולי אחוש הקלה. כמה כאב מסב לי המשפט הזה ומוסיף את כובדו על תחושת הבדידות. יש מי שיחשבו שכעת יוקל לי על שאינני שומעת את קולך בטלפון: "אמא, מענישים אותי, כי עשיתי מריחות". אינני מסוגלת להבין אמירה שכזאת.

כאשר שאלתי אותך: "למה, מדוע אתה עושה את זה, למה אתה מורח את עצמך בצואה", היית משיב לי: "אין לי שליטה".

קשה לאנשים להבין, שמי שמזיק לעצמו וגורם לעצמו להענש בגלל חוסר שליטה, ילד כזה קושר אותך אליו בעבותות חזקים שבעתיים שלא ניתן לאמוד אותם.

אינני יכולה לפרוש את סיפורך באופן כרונולוגי, רק שבבים ניתזים ממני אל הדף, תחושות קשות צולפות בי שוב ושוב בעוצמה.

גדעון יקר,

שוב יום חדש, יום אביב. שמש גדולה בחוץ, פריחה מפעימה ואתה אינך. ככפיס עץ שנפלט אל משברי החיים, צף ושוקע חליפות כך אני חשה כל בוקר. עלי להתחיל ללכת מהתחלה. זו הייתה עצתה של חברה מופלאה אשר שכלה את בנה. כמה נכון. עלי ללמוד ללכת מהתחלה, ואולי להתחיל בזחילה.

חברה אחת כתבה לי שיר, שכתבה לאחר שאבד לה חבר, שהיה לה כאח.

”ראיתי עלם פורש כנפיים

קונה חירות בזכות ובכוח

ומה שלא היה עד כה אלא געגוע –

עף עף לעננים.

ואנחנו כאדמה פעורה לגשם”.

מאפשרות לי לנשום במהלך התבוננותי בהן.

גדעון יקר שלי, היום אני רוצה לספר לך על לידתך, על האושר העילאי שנפל בחלקי, אך קודם לכן אני רוצה לשתף אותך במשפט שזה עתה נלכד בעיניי מתוך הספר “בידיים ריקות שבתי הביתה” – עמ’ 54 (פסוקי זן, תרגום איתן בולוקן ודרור בורשטיין): “לעס את הריקות לחתיכות”... זו פעולתי השכם והערב.

כדי לחזור אל הראשית הזו אני צריכה “להצל על עיניי ולהתבונן ברחובות השמים”. גם רעיון זה שאבתי מספר זה.

גדעון יקר,

חם היום, השעה לקראת ארבע אחר הצהריים. אני ממעטת לצאת החוצה. טוב לי בתוך דלת אמותי, לחשוב אותך ולחוש אותך. פינת העבודה שלי היא מקדש מעט עבורי. תמונותיך מסביבי מנכיחות אותך. כל אימת שאני מתבוננת בהן איני יכולה שלא להתפעל מן החיוך המציף את פניך וממלא אותן בארשת של תום, שמחה, שובבות ולעתים קורטוב של חן 'ממזרי' מתגנג אליהן.

בתוך דלת אמות אני מפוררת את הדממה ועוקבת אחר הצלילים הנשברים.

בדלת אמות אפשר להתרגש ממשפט כמו: "כל צעד וצעד הוא דוג'ו" (מקום אימון) מתוך הספר 'בידיים ריקות שבת' הביתה' עמ' 74 וכן מן המשפט: "עדיין אינך מבין את החיים, כיצד תבין את המוות?" ('פסוקי זן' עמ' 79). השפה היא ביטוי – שהאדם מוציא לפועל – של רחשי לב פנימיים ושל השקפת העולם המנחה אותם.

דלת אמותי הם מקדש מעט והרוח נושאת אותי אל ארבע רוחותיה.

ברגעים שאני יוצאת את הבית, עומדת בפתחו, רואה עץ מתנועע ברוח, גואה בי שמחה ואיתה גם עצבות גדולה.

גדעון יקר,

היום ערב יום העצמאות. בשבוע שעבר, היה יום השואה, ואתמול ערב הזכרון, אלו ימים המדברים אלי, ומדובבים את נפשי. אני חשה שגם אתה נפלת בקרב, בקרב על חיים פתוחים, מלאי חופש.

אני שומעת את קולך כמעט מדי יום:

"אמא, מתי את מגיעה עם חגית? אמא את מביאה לי את הדברים שאני אוהב?" חזרת על שאלתך מספר פעמים ולבסוף היית מבקש ממני שיחה מסכמת:

"אמא עכשיו תסכמי לי את השיחה".

כל כך חסר לי קולך.

יום יום אני מגלגלת את הסלע, מתרחקת מן התהום וכאשר תשים כוחותי הסלע מתדרדר לקו ההתחלה.

היית ברחמי, ואני חשתי כל תנועה מתנועותיך. הייתי אז סטודנטית ללימודי הסטוריה כללית לתואר שני. אני זוכרת שהגעתי ביום חורף סוער לשיעור על תקופת בית סטיוארט ובית טיודור במאה ה-16-17 הייתי הסטודנטית היחידה בהריון וכרסי בין שיניי. המרצה שהתרשם ממני אמר:

"יהיה לך תינוק חכם". לא הייתה אישה שמחה וגאה ממני.

גדעון שלי,

13.5.19

מנסה לכתוב, איך אם פוגשת את מות בנה, איך היא חווה את מהותו של המוות, מבקשת לתמללו עד דק, עד שיתפורר בין חוקי המלים.

אני נאחזת במלים כדי לרדת אליך, גדעון שלי, לרדת אליך, לגעת בך בכל נימי נפשי, להעביר אצבעותיי על מצחך, הגבוה, על גבות עיניך, על אצבעותיך ולהשתאות ממראך. מילה המגיחה לאוויר העולם, או נכתבת, מנסה בכל כוחה לגעת בנסתר, לראות מעבר לנראה לעין, להתבונן מעבר למראה שלך המונח בתוך ארון.

האומנם במקום בו הנך, מעבר לגבולות העין, מעבר לנראה לעין, מעבר לגשמי, לארצי, למוחשי, אתה חופשי ומאושר?

אני מצטטת דברים שאמרו הורים ביום הזיכרון, מילים שכל כך מבטאות את תחושת:

"הגורל לקח והחביא אותו מתחת לאדמה", "אני לא אם שכולה", ואני מוסיפה, אני אמא של גדעון שלי.

ביושבי ליד המצבה, מול שמך המתנוסס בה, טופחת בפני המציאות בכח זרועה. הגעגוע הוא אינסופי, הגעגוע ימשך לעד, כי לא ימומש לעד.

כשקראתי לראשונה את המלים: 'גדעון ז"ל', לא הבנתי מי העז לכתוב כך? על מי מדובר? 'גדעון ז"ל' – היתכן!?

צפירת הדומייה הפעם צפרה את מותך ומותי.

לא ברור לי איך חיים, איך ניתן לאחוז בהם כשאינך עמי, ואיך יתכן כלל הדבר, בעוד שלא התקיימה בינינו פרידה.

בוקר וערב אני צוללת אל תוך השקט המלהט בנפשי, מגששת לגעת בפניך המאירים אלי. בתוך השקט הבור העמוק ניצב לפני, ואני רואה אותך שוכב

בשקט בתוך ארון, נתון בתוך שקית חומה גדולה. עיניך המחייכות סודקות באורן את השקית העוטפת את גופך.

אני נושאת את עיניי משולחן הכתיבה אל תמונתך: אתה לבוש ג'ינס דהוי קמעא וסריג בגוון אפור, אווז מתחת לבית השחי בכדורגל. אתה מהלך על המדרכה ופניך קורנים על אף שהחיוך חתום בתוך שפתיך. שפתיך סוגרות עליו. מבטי מבקש לשאוב את תמונתך להחדירה אל תוכי, להטמיעה בדמי ובבשרי.

לא ברור לי איך חיים, איך ניתן לאחוז בהם כשאינך עמי, ואיך יתכן כלל הדבר, ולא התקיימה בינינו פרידה.

בחודש שקדם למותך היינו במסעדה. בחרת לאכול לאפה עם פלאפל ושתית דייאט קולה. לא מובן, איך יתכן שמקץ שלושים יום בקרוב אני פוגשת בך באבו-כביר, גוף קפוא... איך מתארגנים החיים לאחר מכן? איך ניתן להמשיך מנקודה זו אל סופך שלך, אל מותך, שאינך יודע אימתי יגית.

אין דבר המזעיק את לבי כמו תמונותיך התלויות לפניי: פנים, ידיים, גוף לבוש מכנסיים, טישרט, פה מפזר חיוכים, אינספור חיוכים. אתה יושב לשפת הכנרת ופיך תוסס חיוך הגולש על פניך, עיניך כמעט עצומות, כדי להתרכז ולהתמקד במראות החולפים בנפשך.

גדעון שלי,

אתה נמצא בכל, בכל שעל הנה – הינך!
אתה באישוניי הצופים בתמונות שעל הקיר, במראות המתחלפים ומעלעלים
עצמם בספריית הלב.

אתה משוטט לאורך רמ"ח איבריי ושס"ה גידיי.
אתה משוטט בתוך קרביי, קול צעדיך עמוק ומוכר, ודמעוטיי בארובות עיני,
מאחורי עפעפיי.

צריך להוסיף לספר דברים, במקרא, את הפסוק: לא תיקח בן או בת מתחת כנף
אם או אב.

החיוך שלך מול פניי, רק אושיט יד ואגע בו עד מעמקי שורשיו.

גדעון יקר שלי,

אני מתבוננת בתמונה בה אתה אוחז בכדור מתחת לבית השחי. כל כך יפה, כל
כך קורן: צוואר, אוזניים, ראש, זרועות, רגליים נתונות בתוך ג'נס ואתה אינך
עמדי.

רוחי נוקשת על אופק מעורפל, נשענת בכל כובד משקלה על ציר הרגע השבור.

גדעון יקר,

הימים נוקפים, יום רודף יום, ודבר אינו משתנה. בחוץ עולם כמנהגו: אנשים ברכבים, על אופניים או על קורקינטים למיניהם, על קלנועית, נתמכים במטה הליכה, נוסעים, רוכבים, הולכים, והחיים זורמים בתוכם!

פעם שמרתי את תמונותיך למעט אחדות, באלבום. אבל היום הבית כולו מלא אותך, והוא ממלא את נפשי הדואבת בכל רגע ריק.

בכל רגע מאז מותך אני מתבוננת במראות הרגעים האחרונים, ומנסה לבוא עמם חשבון. חוזרת שוב ושוב לדקות שבין 4:20 אחה"צ לבין 4:28:

בדיוק בזמן הזה נעלמת מעין המצלמה ויצאת מן המעון אל החוץ, החוץ בו המתין לך מותך. אולי כבר צפה משם כיצד התהלכת צעדים ספורים, נחנקת, השתנקת, אבדת את הכרתך וצנחת אל חיקו האפל.

איש לא עמד לידך באותה שעה שהמוות המתין לך. איש לא ליווה את צעדיך במבט קרוע, איש לא קלט שבעוד רגע תיפול חלל. נער שעבר במקרה במקום וצעק "גדעון נפל!" הוא שהודיע לדיירי המעון. הם מיהרו והזעיקו את מד"א, צוותו עשה מאמץ נואש להשיב את פעימות לבך, אך הכל היה מאוחר מדי. תאי המוח שבמשך דקות אחדות לא הגיע אליהם חמצן, קרסו ומתו. בתוך דקות מעטות נחנקת וסולקה הרוח מאפך. בתוך דקות אחדות נדמה הרוח בנשימת אפך האחרונה. בתוך דקות אחדות נגוזו חייך והפכו לנקודה ממנה יבקע האין המוחלט, אליו אקלע ואפול, אפול באחת, מבלי שאמעד,

ב־4:20, שמונה דקות לפני שפרחה נשימתך האחרונה, היית עדיין כל כך חיוני ונמרץ. מחשבותיך התחדדו כתער חד התמקדו לראות כיצד תצליח לשלוח יד אל התיק שנעזב על השולחן. כל הווייתך, כל נפשך היו נתונות אל התיק, דרוכות בשאלה הקיומית האם יעלה בידך לשלוף מתוכו מזון כלשהו. מזון שתמיד חימם את לבך, והעשיר אותך בשמחה. רק שמונה דקות קודם לכן, היית חי במלאות גדולה.

גדעון יקר,

אינני מצליחה לקבל את מותך. אינני מצליחה, כמו שיש אנשים עוורי צבעים או דיסלקטיים או חרשים, גם בי יש פגם, חסרה לי היכולת, חסר לי הרכיב באישיותי לקבל את מותך.

בתמונה בה אתה נראה צועד אוחז בכדור מתחת לזרועך, נדמה כי אתה צועד לקראתי, עוד רגע קט ונפגש. כל ישותך קורנת בהליכתך זו.

היום יותר מתמיד, אני מבינה את השורות שכתב ישראל אלירז:

"דלת לפני דלת מקיפות את חידת הדברים".

אבל כעת אינני מתיימרת להבין את "חידת הדברים". החידה הולכת ומתעבה ומובילה אל התוהו. אני ניצבת כעת על שפת התוהו. זכרוני הולך ומתפוגג, ניתק, ומותיר מכל עבריי רק אותך בני. בשעה עשר הלילה, יתקיים הגמר של האירוויזיון. קרוב לוודאי יהיו הרבה שירים, מופעים ופעלולים, ואני אתכווץ ואתמעט לתוכך. גדעון יקר, ישנם אנשים המנסים לתמוך, לסייע, הם אינם מבינים, שאי אפשר, פשוט אי אפשר. העדרותך אינה נתפשת בתודעתי כאמיתית.

או את "אדיפוס המלך", את "אנטיגונה" ואת "בית הבובות", תמיד הדגשתי בפני התלמידים את האתגר שמציבים בפנינו החיים. אבל מותר רוקן את הרעיון הזה מכל משמעות ועקר אותו מלבי. באחת הפכו החיים ל"הבל הבלים" כדברי קוהלת.

בספרו 'הבחילה' אומר זאן פול סארטר: "אין לי צורך לכתוב גבוהה גבוהה, אני כותב כדי להבהיר נסיבות מסוימות... צריך לכתוב לפי שהעט מושך, מבלי לחפש אחרי מלים". והנה כך אני נוהגת כעת בכותבי את מותר ואת מותי, ומשמרת אותם כסוג של חניטה.

אני כותבת את חייך המאותגרים, בהם ניצחת בכל דקה מכשול כלשהו. בכל דקה דילגת מעל מהמורה, הרחקת הצידה כל איסור. אני כותבת את חייך המעוררים כעס והשתאות, עצב עמוק כהוהם ופליאה מכח עמידתך בהם. אני כותבת את חייך שסיננו והצילו את השימחה מבין מלתעות החיים. ולכן החיוך העולה בפניך בכל התמונות, איננו חיוך רגיל. דוסטויבסקי בספרו "החטא ועונשו" מדבר על רסקולניקוב שחילק את בני האדם לרגילים ולבני אדם מיוחדים. בני אדם מיוחדים שהם מעל לחוק. לך, גדעון, היו כוחות על. החיוך הפורץ מבין שיניך, לשונך, שפתיך, הוא חיוך פלאי, ואין לו מתחרים. חיוך שנובע מתוך האוקסימורון של חיים – לא חיים, שום ספר אינו יכול להכיל את עוצמת חיוכך. זהו חיוך אלוהי, מן הטעם היחיד שגם על אלוהים נאמר שאין לו שיעור. גם כששפתיך חתומות, לא ניתן להדביר את החיוך. הוא קיים וניזון מאליו, הוא הדבר כשלעצמו שפילוסופים כתבו אודותיו.

פעם אחר פעם הצלחת להכניס את אצבעות ירך הדקות והיפהפיות אל התיק, ולשלול מתוכו דבר מה. בפעם השלישית, בתאוות חיים שטלטלה את נפשך, הצלחת לשלול מן התיק שקית גדולה ובתוכה בגט גדול. לשמחתך לא היה שיעור. נכנסת לשירותים, ובמשך שתי דקות, טמנת את הבגט כולו בפוך עד תום. יצאת את הדירה, ושימחה ופחד אינסופיים סוגרים עליך. כך, שמחה, עזות מצח, קורת רוח בניצחונך על הסייגים והגבולות שהוסרו, ניצחון גם על החיים הבאזשים. שימחה מהולה בחרדה שמא תיתפס, ושוב תענש, ותושלך מאחרי דלת נעולה, או שמא תקוצץ מנת האוכל שלך. כך, במלוא החמדה וההנאה על טעמו של הבגט הממלא את פוך – היכה בך המוות. שמחה ופחד הם שליוו את נשימותיך האחרונות.

הפעם לא הושלכת לחדרך, לא קוצצה המנה האהובה עליך – תה ופרוסת עוגה, הפעם הגיעו חייך אל קיצם, ובהם טעם שימחה קטנה וחרדה קיומית כגודל החיים עצמם, כנפח החיים בהתגלמותם.

אני נזכרת, פעם, באחד ממפגשי ההורים בהוסטל. הועלתה השאלה האם יש צורך לשלב מדי פעם בנות בארועי ההוסטל, כי אחדים מהנערים חשו צורך בקשר עם בנות. שאלתי אותך:

"גדעוניק האם היית רוצה קשר עם בת?" ואתה השבת:

"לא עכשיו".

מחשבות על בנות לא חלפו בראשך. כל שביקשת היה בקבוק של קולה, או חטיף כלשהו. חטיף וקולה היו לך טעם החיים. יותר מזה לא בקשת, לא נזקקת לדבר. פלאפל היה בשבילך מעדן מלכים.

מוקפת בתמונותיך, אני כותבת כל זאת, ויודעת כי בעולם הזה חובה עלי, נגזר עלי מעתה להסתפק בהן ולחיות, קיימת חלוקה בין החיים שלפני מותר והחיים אחרי מותר, שהם מותי!

עד לאותו בוקר, בו חגית בתי הגיעה עם שני אחיי, והבשורה המרה בפיה, עד אותו בוקר היו החיים בעיני מאתגרים. גם כשלימדתי את 'מקבת', את 'המלט'

גדעון יקר,

23.5.19

מכל עבר מקיפים החיים וגמשכים, ואני שואלת – מה טיבם? כמה תיפלות יש בהם. שולחן הכתיבה שלי הוא שולחן יציב וממושמע, ממתין לבואי, אבל החיים מתעתעים ואוחזים בעשר אצבעות באוכסימורונים.

כמו בסעודה האחרונה שלך בה שימחה גדולה נוטפת חרדה, בהלה ודריכות קידמו את מותך. אני נזכרת במשל הכרם, המספר על אותו איש שמצא פירצה בגדר חדר לכרם ענבים ואכל לשובע, אך משרצה לצאת, לא יכול היה. כרסו עבתה והפתח צר. היה עליו לצום כל אותו יום כדי לעשות דרכו אל החוץ.

בני לא היה מסוגל לחשוב על אפשרות מעין זו, – לירוק חלק מן המזון החבוי בפיו, כדי שיוכל ללעוס ולבלוע את הפת שבפיו. על זה לא היה מסוגל לחשוב. וכך כשניסה לבלוע כדי לא להיתפס – נחנק ומת.

האמנם אפשר להכיל, ללעוס, לרסק, לבלוע, להקיא, לירוק, מוות שכזה? – לא, אינני יכולה. עדיין קולך מוסיף ודובר מכל פינה בחדרי לבי. קולך חופר באדמה, מגיח ומבקיע אל חללי חיי.

אינני יכולה לצמצם את העלטה שירדה עלי, כי תמונותיך נישאות לפניי על הקיר שמולי, והן שוצפות ודוהרות לעברי, כמעט מנגחות את פניי. בתמונה אחת אתה נראה שוחה בבריכה, כל כולך ממוקד בתוך הפעולה: במצחך שלושה קמטים המביעים את המאמץ המשוקע בשחייה, פיך פעור לנשימה, כתף ימין מציצה מן המים, לחייך, פיך, המצח והכתף במאמץ פעולת השחייה, כמה חיים פורצים מתמונתך.

בתמונה אחרת אתה נראה ישוב על אבן ועליה מגבת, פניך קורנים על אף ששפתיך חתומות, הן חתומות בחיור. אתה מושיט את ירך השמאלית למעלה וכמו מכריז בזרוע נטויה ובחמש אצבעות דקות וארוכות וצמודות – אני כאן, אני רוצה לעצור את העולם להכריז על קיומי כאן!

בתמונה אחרת אתה יושב בקפה ארומה ואוחז באצבעות שתי ידיך בורקס וחיוך פורץ מבין שפתיך החתומות. גם האצבעות מוארות מן השמחה המפעפעת בהן,

קורנות בגון של אושר. בתמונה אחרת בסמוך לכנרת אתה חבוק עם החונך שלך, ואתה מגניב חיור ממזרי, שניכם לבושים היטב. קר בחוץ, כנראה, בתמונה נוספת אתה וחגית אחותך יושבים בבית קפה, ירך הימנית חובקת את כתפיה, אצבעותיך לופתות את כתפה הימנית לפיתה גברית חמה ואוהבת מאד והיא קורנת, ממש קורנת שמחה, או אושר, קורת רוח, ואהבה מעל לכל. בין שני קצוות אלו, בין שני קטבים אלה שבתמונות המצעקות חיים, שוכנת הוודאות, שאין מוצא ממנה, על אינותך. אני אוחזת בך בכל כוחי, אוחזת בכנף היותך ומבקשת – היה עמי, היה עמי כזיכרון חי, המרווה את תשוקתי, את געגועי אליך, גדעון שלי.

בימים אלו אני מזדהה הזדהות מוחלטת עם מילותיו של המלט:

”עד מה סר טעם וריקן, מרגיע ועקר נראה לי העולם”.

איני יודעת לאן נעלמה כל תבונתי, לאן נעלמו כל תובנותיי, ידיעותיי. אני יודעת שאנו בני תמותה, שאנחנו סופיים, אני יודעת שהאדם בא מעפר ובסופו לשוב אל עפר, אני יודעת שאף אדם אינו יכול לנוס מן המוות ובכל זאת, גדעון שלי, אינני יכולה לתפוס שמתת, שאינך ולא תשוב אלי לעולם. אני יכולה לתפוס שבני אדם מתים בסופו של דבר, ואיש לא נמלט מכך, ובכל זאת אתה, גדעון שלי, אינך יכול למות! לא, איני יכולה להבין, לקבל את מותך. אתה, הזורח באור יקרות בכל מפגש, בכל תמונה, בכל ציורי הנפש שלי, לא יעלה על הדעת שתיתפס ברשת התודעה כאדם מת. הדבר אינו עולה בקנה אחד עם מלוא נפשך ועם נפשי שאינה יכולה להרפות ממך, שאינה מסוגלת לעמעם, להקהות את מלוא היותך בעולם, את מלוא היותך. הכרתי אינה יכולה להרפות מממשותך. התמונות הניבטות מולי מעידות על ממשותך ועל העדרך כאחד. ממשותך נחנקת בגרון ההעדר. התמונות הניבטות מולי מעידות על ממשותך, חיות, היותך בעולם וגם על העדרך. אני יודעת, היטב כי בן תמותה הוא האדם, והמוות הוא חלק מן החיים, ועדיין קשה לי להכיל את מותך. ודאות מותך חונקת, לא מאפשרת להכיל את אינותך. אמנם, חיבתם של חברים בעיקר בפייסבוק, מעניקה לי משענת קטנה, אך אני, עוד רגע אפול.

אני ערה לכך שאני מרבה לחזור על עצמי ובכך אני מחקה אותך. רוצה להיות גדעון.

ילד שלי, ילד שלי יקר,

כן, אני יכולה לפגוש ולהיפגש בתמונותיך, אבל איני יכולה לפגוש אותך, ודבר זה אינו נתפס, אינו נתפס, אינו נתפס. המשוררת מירב משולם לוי כתבה לי שיר המיועד לנו, לך ולי.

*

אָדָם מְחַיֶּה בְּעוֹלָם,
מִבֵּט עֵינָיו
אוֹר קוֹרֵן,
וְעֵתָה מִבֵּטוֹ בְּלִבָּהּ
וְהָעוֹלָם
אֵינוֹ מְחַיֶּה
עוֹד.
הַיִּיתִי רוֹצֶה לֹמַר לָהּ
מִלַּת נְחֻמָּה;
אֵף הִיא נִתְקַעָה בְּגֵרוֹנִי
מוֹל צַעֲרָה.
אֶהְבֶּתָה קוֹרְנֵת מְעֵינָיו,
מְאִירָה מְחִיכּוֹ.
וְרַק אֶהְבֶּתָה
עוֹד מְפַזֶּרֶת אוֹרוֹ
בְּעוֹלָם,
וְרַק אֶהְבֶּתָה
תְּצִיל אוֹתוֹ
מְאִינּוֹתוֹ.

יום נפשי מבקשת להצילך מאינותך.

גדעון יקר,

גדעון שלי, כה רצייתי ואהבתי להעניק לך את התחושה של היותך בוגר ובעל אחריות.

זוכרת איך פעם נתתי לך כסף לקנות בקבוק דייאט קולה, ישבתי על ספסל והמתנתי לבואך. חלפו דקות ארוכות ובוששת לחזור. הלכתי אל מיתקן המשקאות האוטומטי, ואתה באת לקראתי וסיפרת לי שהוצאת שניים או שלושה בקבוקים של קוקה קולה ולא דייאט קולה. כל כך התאכזבתי על שלא הצלחת להגביל את עצמך לבקבוק אחד של דייאט קולה. ותמיד ציער אותי ביותר המשפט:

”אין לי שליטה, אמא.”

אהבת מאד את אחד הצילומים שלי, ופעם כשהגעת לביקור בבית, ביקשת לקבל את התמונה כדי לתלות אותה בחדרך. בשמחה הורדתי מן הקיר, ונתתי לך. לאחר חודש בקרתי אותך במעון, והתמונה לא הייתה בחדרך.

שברת אותה.

"אמא וחגית תודה רבה על הביקור והטיול שעשיתן אתי.
אוהב מאד גדעון אוהב ליבכן."

נחמה פורתא אני מוצאת בידיעה שגדעון חש באהבתנו שלנו. זו נחמה קטנה
במלוא מובן המילה.

שוב אני חוזרת אל התמונות התלויות בארבעת החדרים בבית. כעת הן כל עו-
למי. באחת התמונות אתה נראה בלב שדה מוקף עצים ופרחים צהובים, עפר
ואבנים פזורים סביב, וממעל שיחים הנושקים לכנרת. ואתה בחיוך שאין לו הת-
חלה ולא סוף פרוש על פניך. בתמונה אחרת, כבר ניכרים קמטי צחוק בזווית
עיניך, ועל מצחך החלו לבצבץ קמטוטים ראשונים. מצחך כה רחב וקורן אור.
קשה לי לעכל, שאינך. עם עובדה זו לא אוכל להשלים.

אני הולכת בדרך שלא זזה, שאינה משתנה. במקרה הטוב חוזרת על עצמה,
ואתה תמיד עמדי.

1.6.19

גדעון שלי יקר,

אסור לי לבקש את מותי. רק היום חדרה בי מחשבה זו. אסור לי לרצות למות, כי
בהיותי בחיים גם אתה חי, בהיותי בחיים אתה חי מאד.

במחשבתי, רואה אותך לרגע שוכב עצום עיניים, וברגע אחר מחייך לרווחה,
כדלת הנפתחת לרווחה לקבלני.

בחנוכה השנה עדיין היית בחיים. השתתפת במסיבת חנוכה וגם שרת בה. האם
חשת, האם שיערת שזה יהיה חג האורים האחרון שלך, שבפיך ישמע השיר
האחרון?

זה היה ביום חמישי, החמצתי את השיחה הטלפונית אתך. החונך התקשר אלי
כדי שנוכל לשוחח, ואני הייתי במקלחת.

כשהתקשרתי לאחר מכן למעון, אמרו לי שיצאת למפגש שירה בדירה אחרת.
האכזבה התחלפה בשמחה. גדעון אהב לשיר, והנה גדעון כעת שר!!

אתמול נכנסתי לתיבת הדוא"ל, וקראתי את המיילים ששלחת אלי.

יום רביעי 29 בנובמבר 2017 בשעה 18:09

"אמא וחגית תודה על המייל. נפגש בקרוב מאחל מכל הלב אוהב ליבכן,
גדעון".

ב־19.12.2017 כתבתי לך:

"תודה גדעון יקר על הקריאה בשלטים ועל העניין שגילית בעגורים, באנפות
ובצמחי הביצה

אוהבת מאד.

אמא.

ותשובתך עוד באותו יום:

לאוטיזם שלך מתבקשת שפה חדשה כדי לתארו. פנומנולוגיה חדשה, כי הוא מסדר מיוחד אחר. אתה מלמד אותי שלמציאות יש עומק בלתי גלוי, עומק שאינו ניתן לרדוקציה. היום אני חווה שהעולם המעשי, העולם כפי שהוא מופיע לעינינו, מנוגד לאמת. ההופעה החזותית של ההערך, של האין – מנוגדת לממשות – כדברי מרלו פונטי.

על פי עדות העין, אמנם הגעת עמוק עמוק אל תוך האדמה, אך אתה יותר מתמיד, חי וממשי בעולמי, באוסף חלקיקים זוהרים. התמונות אוצרות את המבט התם, את המבט המתגרה בעולם, בישות. המבט המנסה לבדוק, לבחון את הנסתר מן העין, את מה שנמצא בקצה, או מעבר לקצה.

לא פעם הסתקרנת לדעת אחרי כמה בקבוקי קוקה קולה או גלידות וקסטות מתים. רצית להעמיד בניסיון את עצמך, רצית לבחון מתי תמות, מה עליך לעשות, כדי שדבר מה יגרום למותך. לא אחת כשחשתי שאכלת יתר על המידה, שאלת את אחותך רופאה במקצועה:

”חגית, אני יכול למות מזה?”

דרך אחרת שאימצת כדי לדלג על התהום, לדלג על האימה היה החיוך הלוליני שלך. זה חיוך שאין לו ראשית ואין לו סוף, חיוך הנובע מן הדברים בעולם, מתמציתם, חיוך שניתן כפיקדון, שניתן לאדם ועליו לשומרו מכל משמר. הוא אבן הכלח שבה יוכל תמיד להשתמש כנגד מהמורות החיים. באחת התמונות אתה יושב מעל מגבת מונחת על אבן, יד ימין לופתת ירך ימין, ויד שמאל מורמת וכף היד מסמנת – עצור! משני צידיך עצים עבותים וביניהם משתרעים הרי הגולן, החיוך שלך קורן מולם מן המצח הגבוה. כולך גוף ונפש המנביעים חיוך.

בכל רגע של התבוננות בתמונות מגיח, לעתים פורץ, לעתים מתנפל, או פוגש אותי ברכות החיוך הזה, הצובע את העצים, את השדות, את הכנרת ונוטל את

נשמתי. התמונות חזקות יותר מן המלים בהן אני אוצרת כבמשוטים לשוט בין גדות נפשך ולהעלותך מן האוב.

ארשת פניך שעולה מן התמונה, כולה שימחה, היא סוגרת עלי ואינה מאפשרת לי לקבל את מותך.

בספרו של יעקב זנדמן 'חמישים מלים לעצב', כותב המחבר, על לוכדי הזיכרונות, ומתכוון לתמונות: "לוכדי הזיכרונות הם קללתו של מידאס... צפיה בצילום היא חוויה ממשית עד כאב... המפגש עם הדמות הוא אמיתי, כמעט ממשי, אבל רק כמעט, לא מאפשרת לנו לגעת. זו גם קללתו של טנטלוס, הכל נראה קרוב מוחשי, אבל לעולם לא נוכל לגעת".

ככל שנוקף הזמן הגעגוע מתעבה, ניזון ללא הרף מן הכמיהה לגעת, לשמוע קול לראות את פניך – כעוסות, מחייכות, מתוסכלות, מרוצות. ככל שנוקף הזמן גדעון שלי ניצב מולי, ניצב ללא כחל וסרק, מפורק לחלקים: עפעפיים, גבות, עיניים, אצבעות, זרועות, רגליים, נעליים, ג'ינס, טישרט, ועוד ועוד... וכל אלה נוכחים וכמו אומרים לי: הביטי בנו, געי בנו, שלך אנחנו. אהבתך מצילה אותנו מן האין, מהעדר קיום. העדר הקיום הוא רק לכאורה. הוא לא אמיתי בעליל. לשווא אנסה לשנס כוחותי כדי להאמין שהמציאות שינתה פניה. דמותך הדוברת איתי, עומדת מול פניי חזקה יותר מן הידיעה שאתה אינך, שאתה מצוי רק בתודעתי, בנשמתי בתמונות המקיפות אותי. כדברי יעקב זנדמן – "המוות מתרחש במציאות החיצונית. הוא לא יכול למציאות הפנימית..." (עמ' 81)

איך יכולה הנשמה להסיט את נקודת מבטה ולראות את השנוי, את רעידת האדמה שהתחוללה?! איך יכולה הנשמה להכיל את האמת האובייקטיבית, זו שנחתה כגליוטינה מעל לראשי? איך הנשמה יכולה להסכים לקבל את השנוי ולא למות תחתיו?!

לא עלה בדעתי, שאחווה את מותך. בכל שעה אני חווה את אי היותך בכל שעה ועודני לא מסוגלת לקבל את הדין.

עברתי אתך גלגולים רבים, מבית חולים פסיכיאטרי אחד למשנהו, מהוסטל להוסטל, בכל נדודיך נדדתי אתך, וכעת אני יושבת על ספסל מול המצבה,

קוראת שוב ושוב את השורות החקוקות בה, ובעיקר את השורה "תן להיות חופשי ומאושר..." אני תמהה, האומנם הגעת למחוז חפצך מבלי שהתכוונת לכך. האם החיים עצמם טמנו לך פח כדי להוביל אותך "להיות חופשי ומאושר"?

כמה מתעתעים הם החיים, כמה הם קוראים אותנו מבלי שידענו, מבלי שהבחנו.

אדם משתוקק לחברים כדי להשיח עמם את מכאובו, וכך, פעמים רבות נפלטת מילה או משפט ואתה נשבר. כאשר אתה אוסף 'חברים' טקסטואליים המדברים אותך וקוראים אותך, הנשמה נרגעת. כזהו ספרו של יעקב זנדמן – 'חמישים מילים לעצב':

"מנסים לאסוף ולשמור את כל הפרורים וכולם ביחד נותנים כל כך מעט... אבל השחזור הזה, המדומה, הוא הקיום האלטרנטיבי שאנחנו יוצרים בתוכנו למי שאיננו, כי אותו ממש, את גופו, אי אפשר להשאיר על כן הקיום המחודש, כולו תלוי בנו, בדמיונו, במחשבותינו, אבל גם במעשינו ובגופנו. אפשר לרגע לסגל את תנוחת הגוף שלו, את היציבה, את התנועה ולדמיין שאנחנו הוא. אפשר לנסות ולהמשיך ולהתמיד בדברים שעשה והפסיק, ולדמיין אותו עושה זאת. אפשר לשוחח, לחלוק, לשתות יחד. אפשר לדמיין שהוא כאן איתנו".

ניסיתי, גדעון שלי, אינספור פעמים לשחזר את פעולת האכילה האחרונה שלך שגרמה לך להשתנק לאבד הכרה, לצנוח ולעבור מן העולם הזה. פעמים רבות רציתי לנסות לחוש בעצמי את המחנק, את ההשתנקות שלך, בכל פעם ניסיתי לדייק יותר בשחזור, להרגיש בדרכי הנשימה שלי את החנק...

בכל רוכב על קטנוע עם ארגז מאחור, אני רואה את האיש שהוזעק לעזור לך, להצילך מאימת המוות, לעצור בעדו מלהעבירך לארץ אחרת עלומה. כל אמבולנס, מזעיק את נפשי ומטלטל אותה, נדמה לי כי הוא זה שנקרא לאסוף אותך מן המקום עליו צנחת לאחר אובדן הכרתך.

ישנם סרטים בהם מראים גוויות, אדם מת, מוצא מן המקפאי. על רגעים כאלה אני עטה כמוצאת שלל. רוצה שוב ושוב רוצה לשחזר את מראך ברגעים האחרונים.

בפעם הראשונה בחיי נכנסתי לגוגל לדלות מידע ולהבין, כיצד אתה נראה כעת,

חודשיים לאחר שלבך נדם, ואיך אתה נראה לאחר שלושה חודשים, כמה זמן יעטה גופך את עורו, יעטוף את איבריך...

לרגע חלף בי הרהור:

חיים ומוות חד הם.

יש לדעת לדפדף, לעלעל נכון בדפים.

חיים ומוות חד הם, הפוך במ והפוך, לבסוף תגיע לנקודה הארכימדית.

אני מנסה ללוות אותך גם כעת לאחר מותך, כך נהגתי לעשות עם יפתח נכדי – היינו נוהגים לעמוד ערבים רבים ליד החלון, מלווים את השמש בשקיעתה, עד העלמותה בים.

אומרים, 'אין הקנקן מעיד על תוכנו', ואני מעולם לא תהיתי על קנקנו של המוות. כעת העשרת אותי, גדעון, אינני מסתכלת על הקנקן, אלא במה שיש בתוכו. בתוך החיים משוטט המוות זרועותיו פשוטות מלוא הארץ מוראו. אני אוחזת במוות הזה, מנסה להפשיטו, שיעמוד לפניי ערום ועריה, האם כך יבוש מפניי והוא עירום וערייה? האם יחרוץ כנגדי לשון חדה?

החיים שבים וחוזרים על עצמם כמו טחנת רוח, מזכירים שתמיד לאחר המוות יש חיים. אך לא אומרים לך שהמוות הוא התבן, והחיים הם עורבא פרח, הם המוץ ואולי ההיפך.

המוות יושב בתוכנו ועלינו לפנות לו מקום, אולי אם ישב בתוכנו ברווחה, לא יעיק עלינו.

אתמול פגשתי פסיכולוגית נהדרת המתמחה בנושא האובדן. בלב שבור סיפרתי לה כמה אני חשה כעס על עצמי וטובעת ברגשות אשם, שלא נתתי לך בית. אתה התאוית כל כך לישון בחדר שלך, על הכר שלך, ולא יכולתי למלא את מבוקשך, כי לא יכולתי להבטיח לך ולי שלא ארדם בלילה, ואתה שכה אוהב להפתיע אותי ואת עצמך, יכול להדליק משהו, לאכול ללא הכרה. לא יכולתי להיות בטוחה שאמצא את הכוח לא להירדם במשך לילה שלם.

הפסיכולוגית הרגיעה אותי ואמרה:

”אמנם קשה היה לך לתת לו בית פיזי, אבל נתת לו בית חם בליבך, בית רחב ממדים וחם”. חשתי הקלה מועטה.

אני יושבת כעת וצופה במוות, מבלי להביט מה נמצא לצידו, או מה יש מעבר לו. התמונות שעל הקיר מספקות שברירי אשליה, שהנך מולי, ממש לצדי, אבל זו הרי דרכה של כמיהה.

אני משתמשת כעת ביתר שאת בחמשת החושים, כדי לקלוט אותך ולא להשאיר שְׁיִיָּרִים.

6.6.19

גדעון שלי,

האוכל היה עבורך, גדעון שלי, הנאה שלא יכולת להציב לה גבולות, לא יכולת לעמוד בפניה, היתה לך כמו תשוקה, תאוות בשרים עזה, כדי לפרק כעסים, תסכולים, לא יכולת להציב גבולות לדחף הזה.

חציית הגבולות היתה בעבורך, כמרד בגבולות המדכאים והממררים את הנפש. מה הפריד בין חיים ומוות, רק... כריך!!!

איני יודעת מה בדיוק ארע במהלך הניסיון שלך לאכול את הבאגט בו חשקת, או כמה זמן ארכה ההשתנקות שהביאה לחנק, לאיבוד ההכרה, לצניחה על הארץ, איני יודעת כמה זמן ארך אובדן ההכרה. כמה זמן פרפרת בין חיים לבין מוות, מה חשת בכל חלקיק מגופך, התמונה בה תועדת במצלמה, יוצא מן המעון ופיך גדוש באוכל הייתה התמונה האחרונה, בה ראיתי אותך חי ומהלך על שתי רגליך.

זו היתה חגית אחותך, שקיבלה אחר הצהרים את הידיעה:

”התרחש אירוע חריג, תגיעי בבקשה” חגית חשבה לתומה שוודאי שוב עשית מעשה הגובל באלומות, ואולי בקשו לאשפז אותך, ולכן לא רצתה להטריד אותי. גם כאשר נודע לה שמצבך חמור, והשעה הייתה שעת אחר הצהרים, עדיין לא יידעה אותי, היא העדיפה לנסוע לטבריה עם חברה. חסה עלי. לא עמד בה הכוח לַיְדַע אותי.

למרבה האבסורד, אני הייתי בבית, אולי אפילו צופה בטלוויזיה, רואה סרט טורקי, או חדשות, בשעה שאתה היית במצב אנוש. ואני לא ידעתי.

צוות מד”א שהוזעק, מצא אותך כבר ללא דופק, מזה דקות ארוכות, פרוש הדבר שמתת מוות מוחי, בעודי יושבת בנוחות בבית, לא מודעת למתרחש.

חגית הגיעה לבית חולים 'פוריה' בטבריה, אך לא ניתן היה לראותך, לשהות לידך, ללוות אותך ברגעך האחרונים. למרות שחגית רופאה, לא הותר לה להיכנס. רק לאחר שעל צג האק”ג הופיע קו ישר, שקבע סופית את מותך – הותר לה להיכנס

לראות את חיוכו המתפרץ, לא יכולתי לפקוח את עיניו, עפעפיו הודבקו בשל תרומת הקרניות, פס כחול כשל איפור נמשח מתחת לעפעפיו. על בטנו הייתה מדבקה, כנראה בעקבות בדיקת קיבה.

ליטפתי את עיניו ליטפתי את גבותיו, לחייו, נשקתי לעיניו ויצאתי.

דקות אחדות שהיתי בחוץ, וכבר נמלא לבי געגוע לשוב ולחזור אליו. בקשתי מהעובד באשנב לראותו בשנית. בדרך כלל אני מתקשה לבקש דבר מה שאני זקוקה לו.

"בוודאי", השיב לי העובד שעמד לצידי, הוא פתח את הרוכסן שבשקית החומה, וחשף את גופו. זרועו וכף ידו, נגלו בפני, ליטפתי כל אצבע ואת ציפורניו העשויות להפליא. התפעלתי מגופו הרזה, התמיר והיפה. בתוך מדורי השאול והאימה בהקו אורות קטנים – אצבעותיו היפות, גופו היפה והשקט הנסוך על פניו.

העובד שעמד לצידי הביט בי ואמר: "הוא נראה שליו".

למחרת ראיתי אותך גדעון, בבית העלמין, מונח בתוך ארון. כיוון שהיה זה בית עלמין אזרחי יכולתי ללטף אותך מבלי שיחשב הדבר לטומאה. נדמה היה לי, שפניך הצהיבו מעט מאז אתמול. ארוןך הובל מלווה בשירים שאהבת: שירים של עוזי חיטמן, פוליקר, בועז שרעבי, שלמה ארצי, יגאל בשן.

לקול שירו של עוזי חיטמן 'אדון עולם', הורד אט אט ארוןך אל עומק האדמה, אל תחתית הבור.

אחר כך החלו להשליך עפר על ארוןך. הושיטו לי את כדי להשליך עפר אל בור הקבר, עפר מכף ידי, התפזר קלות באוויר, ונחת עליך ברכות של עצב שאין לו שיעור.

החונך, זה שהגיע אליך פעמיים בשבוע במשך שלוש שנים, התייפח מרה על קברך. ניגשתי אליו והודיתי לו על השעות הרבות שהשקיע בך, על מסירותו ואהבתו אותך.

לראותך לגעת בך, לחבקך ולהיפרד ממך. קיפאון השתלט עליה ואחז בה. רק למחרת בבוקר, בשבע בבוקר ביום שלישי, בו נאמר פעמיים "כי טוב", בשבע בבוקר נשמעה דפיקה בדלת. שאלתי "מי זה?" וחגית השיבה: "זו אני, אמא".

מה חשה חגית למן הרגע שידעה עד לרגע בו נאלצה לבשר לי את הבשורה המרה מכל? מה חלף במוחה, בלבה שעה שעמדה ונקשה על דלתי? מה חשה בת שאחיה היחיד מת, ועליה לבשר לאימה על מותו. היא הגיעה בלוויית אחי ואחותי, ובתום לב חשבתי, שגייסה אותם כדי להסתייע בהם. לא האמנתי שבשורה שכזו עומדת להגיע אלי, לפתחי, לחיי אחרי כל התלאות שעברתי בשנים האחרונות.

אחי פסע פסיעה אחת אל תוך הבית, והבשורה הקשה נמלטה מפיו:

"גדעון נפטר".

"גדעון נפטר?! שאלתי בתדהמה שבקעה משאול נפשי. "גדעון נפטר?!"

זה הדבר האחרון שבאחרונים שיכול היה מוחי, לקלוט שגדעון שלי ימות לפניי.

צעקתי: "צאו מן הבית, אני רוצה להישאר לבד, צאו מן הבית!!!"

איני יודעת מה חשבתי, למה התכוונתי במלים אלו. אולי חשבתי שעם סילוקם אסלק גם את הבשורה? האם חשבתי שבצעקה גדולה אפחיד את הבשורה ואגרום לה להיסוג מפניי?!

חגית קטעה את צעקותיי ואמרה:

"אמא הוא נמצא כעת באבו-כביר, רוצה לנסוע אליו?"

הצעקה השתנקה בפי ונחנקה. נעלתי את הדלת ויצאתי אתם.

בתוך שקית גדולה וחומה שכב בני. ברגע שנכנסתי לחדר בו שכב בני הקפוא עד אימה, לא חשבתי על שום דבר. מחשבותי נאחזו בדבר אחד, – עוד רגע ואראה את בני, וזה הדבר החשוב מכל, לראות את בני.

הוא שכב עצום עיניים, פיו חתום כמכתב סגור, שלא יכולתי לפותחו, לא יכולתי

"הוא אהב אותך מאד", הפטיר לעברי מבעד לדמעותיו.

כך התוודעתי אל המוות, אל מות בני. אבי, אמי, סבתי ואחי מתו בחיי, וכאבתי את מותם עד מאד. אך אין דומה לכאב העז והקטלני, על מותו של בן. זאת אני יודעת כעת. הכאב הזה מנכיח את המוות בעוצמה שאין שני לה. הכאב הזה חודר כליות ולב. הכאב הזה נותן מימד של עומק לחיים מחד, ומאידיך מצמצם ומגמד אותם – יש משהו חזק יותר, גדול יותר מן החיים ואיש לא יוכל להימלט ממנו.

היום אני נוגעת בכתפו של המוות. אינני יראה לישון בלילה לבדי, הרהורים על מוות ומראות בני המת מלווים אותי. אינני פוחדת לישון בלילה עם בני המת. בלעדיו, תמונת העולם שלי גדלה והצטמצמה כאחת. בלעדי גדעון העולם איבד לגבי את צביונו, מהותו, טעמו הקודם, ובו בזמן גדלה עד מחנק היעדרותו, שהותירה אותי מוצפת בהעדר הזה ובתמיהה עליו.

נדמה היה לי שראיתי דמעה בזווית עינו של גדעון, שעה שראיתיו בחדר המתים. שאלתי את העובד שעמד לידי: "האם גדעון בכה לפני מותו?"

והוא השיב: "לא, זה דבק".

נזכרתי, הסכמנו לתרום את קרניות עיניך, ועל כן עפעפיך הודבקו.

כדי למות צריך להיפרד קודם, להתכונן, אפילו לדקה. לפרידה כזו לא זכיתי. משום כך קשה לי להאמין במוותך, למרות שנשקתי לך באבו-כביר וליטפתי את פניך ואת אצבעותיך, ולמרות שראיתי איך טומנים אותך בעומק האדמה. בכל ביקור בבית העלמין אני רואה את המצבה עליה חקוק שמך, ועדיין אינני מסוגלת לשאת את המלה – גדעון ז"ל, גדעון המנוח.

אני מתבוננת בתמונותיך, שפעת חיים נובעת מהן, ולא מעט אושר נלכד מהן אל דף הנייר, לכתוב עליך לגעת בנשמתך הנוערת בתוכי, להבעירה, אולי תצא מן התמונה ותיגש אלי לרגע, רק לרגע!

בספרו 'הלא יאומן פשוט ישנו', שואל המשורר ישראל אלירז:

"מה נותר ממה שאיננו", ומוסיף ושואל: "על הבוקר ליד השולחן אתה שואל היכן הבוקר?"

ואני שואלת היכן אתה. הזיכרון שאתה יושב ליד חלון וממתין לבואי אינו מש מזיכרוני. כעת אני זו המחכה לראותך. מחכה בכל פינת חיים. הבכי יושב על המדף בסף העין, שם נעצר, לאחר שעייף לגלוש על לחיי שוב ושוב. הבכי ממתין רק לרגיעה קטנה, כדי לשוב ולהתפרץ ביתר שאת.

את עיתותי בימים האחרונים אני מבלה מול תמונותיך, מבקשת לרדוף אחר חיוכך המשבץ כל תמונה חורת את שמך במסגרתה, לרדוף אחר היוותך בארץ החיים. המלים אינן מרפות מאחיזתן בך, בישותך. כבר לילה, אבל הלילות כעת הם אחרים. אלה לילות שלך ושלי. על השולחן מונחת מחברת ובה שורות שורות, מילים שדרכן אפשר לעבור אליך. המלים הופכות למחילות ואולי לסימני מורס, אולי לדבר מה נסתר שעלי לפענחו. עלי לעבור מן התמונות אל המלים, כי בהן מצאתי כוח לשמור על שפיותי. והן חוזרות ומבקעות את בינתי. ואינני יודעת כיצד מתמודדים עם הבור העמוק השחור, הריק והגדוש בכאב עד ללא נשוא.

לרגע קט אני מוצאת משען בדברים שכותב בספרו יעקב זנדמן:

"לעתים מה שאיננו מוחשי יותר מזה שישנו".

"המוות הוא עניין לא סגור. במיוחד מוות ללא מוכנות. ללא פרידה".

והמשפט המטלטל בכנותו: "כל החיים הם קורס הכנה למוות".

ועדיין, גדעון שלי, ילד יחיד ומיוחד כל כך, שום הכנה לא היה בכוחה להכין אותי להשלים, לקבל, לבלוע, ללעוס, את אינותך.

ימים אחדים לאחר מותך אמר לי החונך שלך: "את ידעת להרגיע אותו".

אבל אני לא הייתי לידך כשאחזת בבולמוס את הבאגט, לא הייתי לידך לעצור בעדך, לנסות להרגיעך בדקות שלא הצלחת להשתלט עליו, אולי, לו הייתי שם לידך לא היית מנסה לבלוע אותו בבהלה.

הכתיבה אינה מסייעת לי לתקוף את הכאב ולהעלים אותו, קרוב לשישה חודשים חלפו, והזמן אינו מקהה את הכאב, רק מעצים את נוכחותך, העדרך. האין מדגיש את מיתאר פניך, את גופך. אני מתבוננת בתמונה שמראה לי את כל גופך, לא רק את פניך, גם את רגליך ואת הג'נס המשופשף, שמישהו מדיירי המעון בחר עבורך. מאז שהגעת למעון בטבריה לא היית אדון לרצונותיך. לטעמך, לבחירות שלך, לא היית אדון לעצמך. ועדיין משמח אותי לראות את רגליך הנתונות במכנסי הג'נס, כשאתה צועד לאורך המדרכה במעון וכדור אחוז מתחת לזרועך הימנית. פניך בתמונה קורנות, אך אתה אינך בנמצא, זה פרדוקס שאינו ניתן ליישוב, לקליטה, לתפיסה. התמונות משרטטות את קווי המיתאר של ההעדר, זועקות את כמיהתי לישותך.

אין לי זיכרונות רבים ממך בתוך הבית. ברוב שנות חייתך לא היה לך בית. רק ליבי שלי, ולעתים גם ליבם של אבא ואחותך היו לך בית. אולי הלב הוא הבית האמיתי... מחשבה זו, המרגיעה מעט, נאמרה לי על ידי הפסיכולוגית:

"נתת לו בית בלב"

אני נדרשת להענות לצורך הדחוף הזה שלי, לכתוב ולצלול עוד לעומק הפרידה ממך, הפרידה שלא הייתה למעט השהות הקצרה שלי ליד גופתך באבו-כביר ובבית העלמין, איני יכולה להתנתק ממך, מגופך החי שזה כבר חצי שנה לא ראיתי, וממראה גופתך שראיתי במלוא עיניי הנדהמות, ובמלוא נשמת.

העובד הסוציאלי שליווה אותך בחודשיים האחרונים לחייתך, התפעל ממך ושלח לי מכתב לאחר הלוויה:

"בעיניי גדעון לא שרד את המקומות בהם היה. בגבורתו גדעון בחר וחי בכל המקומות שעבר, חי בחיור, חי בהסתפקות במועט... גדעון ידע. ידע מרחוק איזה אושר מתגנב אל החלון, כל שיחה, כל ביקור נתנו לו אושר בחלון הלב..."

וכעת נשמת מוצפת בכעס, על שלא סיפקתי לך עוד ועוד מנות גדושות מן האושר הזה. לא הגשתי לפיך, לנשמתך עוד ועוד מן הטעם הזה.

העובד הסוציאלי התפעל כל כך מדבריך ביום חמישי האחרון – הייתה אז

מסיבת חנוכה, ואתה הלכת עמו למסיבה כשלפתע ירד גשם. דיברתם על הגשם, כמה טוב שיש גשם, וגדעון נעצר ואמר לך:

"אני רוצה להתפלל שירד עוד גשם"

גדעון נעצר ונעמד באמצע המדרכה, עצם עיניו והתפלל בקול רם:

"אלוקים תן לנו עוד גשם, אנחנו צריכים עוד גשם. אלוקים, אני אוהב אותך, תדע שאני אוהב אותך, תדע שכשאמרתי שאני שונא אותך, זה כשהיה לי קשה, אבל באמת אני אוהב אותך".

העובד הסוציאלי סיים את מכתבו אלי במלים:

"אדון עולם, אשר מלך, גדעון אצלך ולא נירא. נשמתו בתוכנו, לנצח מאירה".

אני בעטתי בקיומו של אלוהים. בעולמי אין אלוהים, וגדעון תמיד רצה שאשנה את דעתי ורצה לשנות גם את דעתה של אחותו. הוא נהג לשאול אנשים ברחוב אם הם מאמינים באלוהים, אם הם דתיים. אהב לומר לאנשים ברחוב שהוא אוהב אותם ונזהר לא ללחוץ ידה של אישה או ילדה או נערה הוא אמר להם:

"אני לא לוחץ לכן יד, כי אני יודע שאסור לכן".

בכל רגע שגדעון שמח והיה מאושר, לבי התרחב ופני מלאו שימחה. אבל בכל רגע שגדעון היה עצוב, או השתוקק למשהו ולא קיבל, בכל רגע שפנה למישהו ואמר: "אחמד, אני אוהב אותך" ולא זכה לתגובה.

ליבי אז התרסק.

לקראת תחילת השנה הנוכחית תשע"ט נערכה במעון מסיבה. בתי ואני הגענו להשתתף בה, לחלוק עם גדעון את השמחה.

ראיתי קבוצת ילדים, ארבעה במספר, שעל חולצתם היה כתוב "מקהלת גוונים". לא ידעתי את נפשי מרוב צער. איך זה שקיימת במעון קבוצת ילדים השרים במקלה, וגדעון לא חלק ממנה?! הייתי נסערת, מבקשת להטיח בכעס את ראשי בקיר. הסבירו לי שפנו אליו והוא סרב. לא הבנתי איך מורה למוסיקה

הפוגש ילד מוכשר, שאוהב לשיר, לא מנסה לשכנע אותו להצטרף. כשניגש אלי המורה אמרתי לו בפליאה: פגשת בגדעון, ראית כמה הוא מוכשר ואוהב לשיר, מדוע היית מוכן להיעתר לרצונו לא לשיר. איך יכולת לישון בלילה בלי שהשאלה, תטריד את מנוחתך? איך אפשר להגיב בשוויון נפש כזה, מדוע עברתם לסדר היום מבלי להתאמץ להשקיע מחשבה, על דרכים שימריצו אותו להצטרף לקבוצה ולשיר?

שבתי הביתה סדוקה כולי משברון לב. כל מי ששמע את גדעון שר, היה מלא פליאה כיצד ילד כזה ידע להיות שקוע כל כולו בתוך השיר, בתוך המלים שידע בעל פה. בכל סיטואציה כזו נותרתי בפה פעור, לא מוצאת מענה לשאלותי המטפסות כלולין על חווקי התהיה בנסיון להגיע לתשובה שתתן מרגוע, שתעזור להימלט מן השאלות הפוערות את לוען לטורפך. התהיה והבהייה אל מול השאלות המטרידות, שומטות את הסולם מתחת רגליך, כדי שלא תחפצי להמשיך ולשאול שאלות, אולי תחדלי מכך, ותוכלי להניח לשאלה, שאין לה מענה, מבלי להיכנס לחרדה, לבהלה.

כעת אני נזכרת בבני השולח ידיים לכל עבר, מבקש מהסובבים אותו, מעט שקט כדי לדבר עם אמא הנמצאת על קו הטלפון.

”אני עכשיו בשיחה עם אמא שלי, אל תפריעו לי, אתם מפריעים לי.”

חשתי את קוצר הרוח, את חוסר האונים, את אוזלת היד. אני מתבוננת בתמונות והן כל כך אתה, - קורן מכל תמונה, והחיוך שלך בוקע בין שפתיך, מבין גבותיך, מתוך קמטי המצח, מתוך סנטרך המחייך בתוך פניך. ישנם דברים שאינם ניתנים לעיכול, שאינם עוברים דרך הקנה או הושט, ופשוט נתקעים בגרון.

לא נפרדתי ממך, ועל כן המחנק ישאר תקוע בגרוני לעולם.

מכאן ואילך אהיה עטופה בתמונותיך, בשיריך שהחונך הקליט, בסרטונים שהם המתנה היפה ביותר שקיבלתי מימי. כאשר קיבלתי את הסרטונים יכולתי להקשיב, להנות ולהתרגש. אז לא ידעתי שהם יאחסנו לנצח את קולך, שרק בהם אשמע את קולך. כשקיבלתי אותם לראשונה, יכולתי פשוט להנות, רק להתרגש ולהנות. כיום השירים הם חומר הגלם שנותר לי ממך. כך גם תמונותיך.

שמחתי שמחה גדולה לקבלם מן החונך, לא חלמתי ולו בחלום הזוי, מטורף, ופרוע שהם יהיו האוצרות היקרים לי ביותר עד יתמו חיי.

גדעון שלי, גדעון שלי, כל כך הרבה למדתי ממך בחייך ובמותך. למדתי על היש ועל האין האם היש אוחז במה שנתפס בחושים של עין הבשר, או היש עשוי להתגב לעין הרוח כיש חומרי, מוחשי, ניתן לנגיעה, למימוש. האם האין הוא דבר שהיה והגיע לכיליון מוחלט, או דבר מה כמו הסנה הבוער שאינו נאכל?!

אני מתבוננת בצילום בו אתה נראה שוחה עם החונך, - השיער הרטוב, האף, המצח שקמטי מאמץ חרוטים בו, הכתף הימנית המבצבצת מעל פני המים והפה הנפער לנשום!! הפה הנושם! הפה היפהפה הנושם. גם העיניים מתאמצות לנשום. כל כך הרבה חיים ניבטים אלי מתוך תמונה זו. כל כך הרבה חיים.

מהו האין? מהו היש? הכל מתחיל במבט. במבט המשתוקק והנסוג, מתיירא, במבט הנפער לראות ראייה אינסופית לבין המבט המצמצם, חף ממאמץ. האין הוא כל מה שהזיכרון אינו יכול להכיל, כמו מזוודה מלאה עד אפס מקום שאינה יכולה להכיל עוד.

ואני רוצה להכיל עוד ועוד, שלא יעלם ממך ולו פירור קטן, שתהיה כולך עד כלות בתוך חלקי תבונתי, שכלי, רוחי, בכל הווייתי. אני חייבת לקטוע את רצף המחשבות הזו, כי עדיין איני תופסת באמת, שגדעון שלי איננו. שהוא נמצא רק בתמונות, רק במחשבות - היתכן? אולי זו רק מחשבה או הכרה זמנית, ועוד רגע הוא יופיע ויאמר לי בשאגת שמחה:

”אמא, התגעגעתי אליך, אמא אני אוהב אותך!” ואז יבקש לנשק אותי באופן המיוחד רק לו, יבקש שאמרח את האודם על פניו. זו נשיקה. אין בלתה.

בספר שירי 'להיות יש בעולם' בשיר - 'עין הזמן' כתבתי:

”עין הזמן פורשת כנף ונקבעת במצחי ומערטלת

כופה עלי לצפות בדברים שאינם

ולא יהיו עוד”

עד כאן שורות אלו מבטאות את המציאות שלי היום, אבל השורות הבאות:

”אבל מבט משתאה

מנסה לפרק ולהרכיב את העולם

כל רגע מחדש.

את זאת לא תוכל לגזול ממני עין הזמן”

שורות אלו... אינן רלבנטיות עוד. אינן אמיתיות.

ועוד פיסת זכרון:

כאשר אושפזת בנס-ציונה, ישנתי אתך לילה שלם באותו החדר. למחרת ביקשו ממך ללוותני ולברך אותי לשלום, וכך בדיוק עשית. צייתת למערכת שמעתה תהיה כפוף לה. האם גם הפעם הסכמת לנשום נשימה אחרונה ולחדול, להיפרד ממני. האם הסכמת לצו גורמים שמימיים להיפרד ממני?

ואני הרי לא נפרדתי ממך...

אינני מסוגלת היום, לאחר הידיעה הקטלנית, להכיל את התמונות, אלה המציגות את גדעון, המשקפות את גדעון בלי גדעון האמיתי, הישנו בעולם. קשה מנשוא המחשבה שמעתה, מכאן ואילך אחשוב אותך ואחשוב עליך רק דרך הלב, הזיכרון והתמונות. אין לך מושג, גדעון שלי, ואולי יש לך מושג, ואולי אתה חומל עלי ממקום המצאך.

בוקר אחד, בשבע בבוקר, שינה את כל הבקרים ואת כל שעות הצהרים והלילות והשבתות והחגים. בוקר אחד, שנייה אחת לאחר ההודעה הקטלנית, ראיתי את החרב המתהפכת. כך גורשתי מחיי, הורחקתי מעץ החיים.

כשהתנגן השיר של שרה בדישי 'הביתה לחזור' – "הביתה לחזור הביתה אל השקט, הביתה אל האור, אל אמא השותקת ולו גם לרגע..."

חלף במוחי הביטוי 'כחרב המתהפכת'. והבנתי, עד כמה בעצם שייך הוא לחיי. שתי המלים שנאמרו לי בשעה שבע בבוקר ביום שלישי ב – 11.12.18 הן היו החרב המתהפכת – גרוש גורשתי מארץ החיים.

שבע בבוקר. שבע... מספר מקודש, ויום שלישי הוא יום שנאמר בו פעמיים "כי טוב". ובכל זאת בשעה זו וביום זה, נאמרו לי אותן שתי מלים: "גדעון נפטר". מלים הזויות, מלים השייכות לסרטי אימה.

לקום כל בוקר אל יום חדש בלעדיך זה מעין אוקסימורון, דבר והיפוכו. איך קמים בלי הידיעה שגדעון אף הוא התעורר וקם, אוכל את ארוחת הבוקר, ואולי לאחר מכן נגש ל'חדר יצירה' שם משחיל פתיל לתוך נרות. עבודה שאולי נחשבת כמשעממת, אבל לגביו אולי סיפקה לו רגיעה. השיגרה הזו הרגיעה את רוחו, שמרבית הזמן הייתה סוערת. איך קמים היום לבוקר חדש, ואתה עצום עיניים מונח בתוך ארון. בכל בוקר בו אני מתעוררת לבוקר חדש והעולם בחוץ חולף על פני מבלי לגעת, משמיע קול מרחוק, בלי לגעת, שלא אדע שחלף לידי, ואולי אצעק.

לאחר שנפקחות עיני לראות שאתה אינך, וקיים הרצון הזה להאמין בנוכחותך או באינותך, והרצון הזה שואב את כל הזמן, טורף את כל הקלפים, ודבר לא נותר במחשבה, או במעשה, רק הרצון להאמין במשהו שניתן להאמין בו אמונה שלמה. כדי לא לערוק מן הוודאות הסוגרת עלי, מן היש והאין המונחים לפני.

אני משוטטת בינות למחשבות, משוטטת בין המילים. אין פדות בשוטטות בעולם שנגע בו מוות.

”אין פדות בשוטטות זולת הלשון, והלשון היא מעטה עתיר חורים”. (מפתח פעולות הרוח – אדוניס, עמ' 98)

”מול ההווה ומחשכיו, מול העתיד ומרחביו הלא נודעים, אתה חייב לפסל חיך, לפסל אותם – יום יום, דקה דקה”. (מפתח פעולות הרוח, עמ' 76)

גדעון שלי,

איך אחיה בלעדיך!?

איך אחיה בלי נשיקותיך, קולך ואהבתך הגדולה. ידעת לאהוב, ואהבת לאהוב. אני יודעת שאני נשמעת מלודרמטית, פאתטית, סנטימנטלית, מתבכיינת - אבל כך אני מרגישה. איני יכולה לקלוט את מותך.

רק אוכל השקיט את סערת נפשך. ולא הצלחתי להשלים עם זאת. רציתי להרחיב את עולמך. רציתי שתביט על הכנרת, שתקרא את השלטים כשטיילנו בגנים הבוטניים. אבל אתה, עשית זאת בחטף. מיהרת להגיע למסעדה. ואם קרה שהתעכבת וקראת, היתה שמחה מציפה אותי עד אינסוף.

כמו גם, בטו' שבטט כשהבאתי לך שתיל, ואתה במו ידיך שתלת אותו ביער לביא, נסקתי אז לשמים. כמה גדולה היתה שמחתי לראות אותך מאתגר את עצמך. התמוגגתי כששרת בהתלהבות במיקרופון, שמחתי לראותך מחופש, צוחק, ושמח במלוא פניך, בכל ישותך.

מעטות היו דרישותיך מן החיים, כה מעטות. היו לך רגעי אושר רבים, ולצידם גם הרבה רגעי תסכול, כמו שקרה כשרצית עוד כוס שתיה ולא נעתרו לבקשתך. או כשכל כך בקשת שיתירו לך לא לישון בצהרים, ואמרת לי בשיחת הטלפון:

"אמא תגידי להם שלא יכריחו אותי לישון בצהרים, אני מתקשה לישון בלילה" אבל תחנוני לא הועילו.

תמיד כשעמדת לצד אנשים חזקים חשת בטחון, וכשעמד לידך אדם חלש ערער הדבר את ביטחונך בעצמך.

באחד הימים כשהיית במחלקה הפתוחה ב'תל-השומר', אספתי אותך הביתה. נכנסנו למטבח ושאלתי אותך:

"מה להכין לך, גדעון?"

גדעון שלי,

חלפה חצי שנה מאז חוברת לאק"ג שהציג בקו ישר את מותך. חצי שנה, מאז ליטפתי אותך בתוך ארון, והורדת לעומק האדמה. חצי שנה חלפה ואין לי מושג איך חיים עם זה. איך אחייה רק עם זיכרונות ועם תמונות?! איך חיים בלעדיך, גדעון.

היום גם יום נישואי. חמישים שנה לנישואי הכושלים, ולא אפער היום את מעמקי הבור... כעת זיקנה אחזה בי, זרועותיי מקומטות, זיקנה נעצה את מלתעותיה בי. ההליכה קשה עלי. ואתה, רק אתה ממלא את כל חלל נפשי.

"יד נסתרת שבה ומטליאה את בגד החיים שאותו קורעת שוב ושוב יד היאוש". (מפתח פעולות הרוח, עמ' 119)

ועוד אומר אדוניס בספרו 'מפתח פעולות הרוח': "החיים - כסותו של המוות והמוות מפשיטם עריה ועריה" (עמ' 119).

”שוקו וחביתה”, השבת.

סובבתי את גבי אליך כדי לקחת מחבת ולמלא את מבוקשך, לפתע הזדעזעתי כיסא הושלך על ראשי. בועז, בעלה של חגית, שלא הסכים שאוציא אותך לבדי מבית החולים, היה בחוץ כדי לעשן סיגריה.

שלחתי לבועז מסרון שיכנס מהר הביתה.

גדעון חשב ששלחתי מסרון למשטרה.

”אמא, התקשרת למשטרה?”, שאל.

”אתה הבן שלי, מה פתאום שאתקשר למשטרה!” השבתי,

”את לא פוחדת ממני?”

השבתי לו: ”אתה הבן שלי, ודאי שאינני פוחדת ממך”.

תשובתו הסעירה את רגשותי:

”אמא, אז לא הייתי צריך להשליך עליך כיסא”.

הבינותי שחולשה מאיימת עליו, חולשה מכניסה אותו לאי־שקט.

לפעמים נהגתי להשמייע לו מוסיקה מדיסק שאהב. בדרך כלל שירים של שלמה ארצי. ואז קרה, שכעבור דקות אחדות, כשלא הייתי לידו, שבר את הדיסק.

השתוקקתי לדעת מה הפריע לו, איזו מילה, או צליל, צרמו באזניו, והסעירו אותו. אי השקט התמידי שלו הפר את שלוותי ואת שמחת חיי. כל כך רציתי לראות את הפחדים, הרוחות והשדים המשוטטים במוחו ולא נותנים לו מנוח. כל כך רציתי פשוט לדעת מה עובר עליו כדי להרגיעו, כשלנגד עיני מתחוללת סערה פנימית בנפשו, ואין לאל ידי להרחיק את אי השקט ההולך וגובר וצובר עוצמה.

גדעון שלי, יכולתי להבין אותך עד הסוף כי אני דומה לך עד קצה גבול האפשר.

כל כך עדינה כלפי חוץ ונסערת בפנים. כך אני מוטחת שוב ושוב מול סדר העניינים בעולם. ביני לבין העולם מתחוללות סופות וזעקות המבקשות

לשתוק, להסות, להחריש את עצמן כדי לחשוף ולגלות מה נשאר וקיים מעבר להן.

היית מתהלך פעם ועוד פעם לאורך הסלון בבית, ראשך רכון ושקוע במחשבות, לעתים מנופף אל חלל האוויר באצבעותיך. לאן רצית להגיע? מה רצית לתפוס במחשבותיך?

מה שקורה בך קורה בי. אני דולקת אחריך, בעקבותיך, רוצה בכל מאודי לעקוב אחר נפשך.

יש בי את הזיכרון הזה, על שלוש צפרים מתות שהופיעו כמו נבואה לאשר יגיע לפתח חיי זמן לא רב אחר כך.

גדעון שלי, אני מבקשת, אנא, עזור לי להבין שאתה נמצא במקום אחר ואינך סובל עוד, עזור לי להבין ולהשלים, שלא אראה אותך עוד לעולם, עזור לי להבין, ולהשלים.

בשורות אלה שאני כותבת, מחפשת אותך, לא בדמיון, לא בלב, אלא באופן ממשי.

המחברת ממתינה על השולחן, עוד מעט אקום ושוב אכין קפה, ושוב אשב ואנסה להחיותך במלים, לראות אותך מחדש באופן מאגי, באופן ממשי.

ושוב אקום ואפנים את התמונות ואחרוט אותן בנפשי. ואנסה שוב, ולא אחדל, לאחוז בדמותך הנשקפת בתמונה, להביאה אל קרבי, להטמיעה בנפשי, ל'אכול' אותה כפי שהנביא יחזקאל אכל את המגילה.

כעת עיניי תלויות בתמונותיך ואינן יודעות שובע, אינן יודעות מנוח, זו הדרך היחידה שנותרה לראותך, לחוש בך בנפשי והתמונה מעבירה לי אותך שופע חיים. על אף ולמרות תלאות חייך אהבת את החיים במלוא ישותך, ומעולם לא חדלת לאהוב אותם על אף ולמרות התלאות.

היית מאוד מודע לכך שאסור לאכול הרבה פחמימות, שאסור לשתות קולה או גלידות וקסטות. תמיד לאחר שחשת כי הגזמת שאלת:

”אני יכול למות מזה?”

בכל פינה ואתה עטוף חשיכה בבטן האדמה, תמורות העיתים מרחפות ועוברות מעליך.

אינני יכולה לארגן את הרגעים המשמעותיים ביותר בחיי, להביט בהם לעומקם, להבינם, בעודך נוכח לפני שותק וקפוא. גון פניך זה, האחיד והקפוא נותר מעבר למילים. איך יכולה אם לראות את בנה בחידלון הזה, חסר נשימה וחיים, עפעפיו דוממים לעד.

השאלה הזו מהדהדת באוזני השכם והערב. היית מודע לכך שהמוות אורב לך אם לא תשמור על עצמך ובכל זאת, התיק הנשכח ההוא היה לך למכשול...

בצילום אחד אתה נראה מרים את ירך כמו מבקש לומר, אני כאן, עצור! אבל לא נעצרת, לא הקשבת לקולך הפנימי.

ביושבי מול התמונות אני מנסה בכל כוחי לחקות אותך, להסתפק במועט הזה, ליהנות מתמונותיך, ולחשוב בעומק ליבי שאתה כאן מולי, איתי.

דברים הולכים ונצברים סביבי, ולאט מתפוגגים, נעלמים. איני רואה דבר מעברם, או דרכם.

הכמיהה שלי למצוא שלווה בישורת האחרונה של חיי סרה ממני. כה חבל שלא הייתה זו רק רוח רעה חולפת.

בשירו של ישראל אלירז מצאתי את השורות המצליחות לבטא את סערת נפשי:

”אבדנו את הוראות הדרך ואת הטעם לחפש אחריהן”

ואני מוסיפה ואומרת – כל הדברים הגלויים לעין סתמיים להחריד בעיני.

רוצה לראותך בני, מעבר להרים, מעבר לשמש ולעננים, מעבר לחיים, רוצה לראותך כדי שאוכל להיפרד ממך. קשה לראות אדם מת מבלי שנפרדים ממנו קודם לכן, משוחחים, מחבקים, אומרים מלים אחרונות. החיים הסתתרו להם, ואין מאחוריהם דבר מלבד העלמותך בן יקר ואהוב, אתה, שהריתי וילדתי אותך במכאוב ובאהבה. וכעת אין בעולם דבר שיכול להיות נקודת תמך, נקודת משען או אחיזה.

אני מנסה לטפס מעבר למלים, אולי אראה דבר מה משמעותי שלא ראיתי כשהבטתי בגובה העין. האין מכדרר עצמו ונוגח בי, 'מבקיע קרן' ומהתל בי.

בכל כחות נפשי אני מתאמצת לאחוז בזיכרונות, להציבם בפני, להניעם ולהחיותם שלא תעלם מעיני. אני מביטה בך ומעלה עוד זיכרונות, והכל משטה ומתעתע בי. הבוקר מגיח ואחריו גם הלילה. החורף עבר והקיץ מתחיל להתרווח

גדעון שלי,

בוקר חדש, אינני שבעה מלהתבונן בתמונותיך, מתוכם עולה ומציף את עיני אור תמים, אור בראשיתי.
היום פרסמתי שלושה שירי הייקו ישנים, שכל כך רלוונטיים גם היום. מזה זמן רב נעצרו חיי, ולכן כל שיר ישן עדיין עכשווי גם היום.

שירי הייקו

א.

נְקֻטְפֶת נְפֹשִׁי
מֵעֲנֵפֵי הָאֶתְמוֹל
לְעוֹף בְּרוּחַ

ב.

רוּחַ יָם נְשֻׁבָה
צִפְרִים חָגוּ מֵעֲלֵי
שְׁמֵעֵתִי מוֹתִי

ג.

חֲשָׁה דְהֶרָה
לְאַרְבֵּי חוֹפֵי חַיִּי
חֲפֹשָׁה שְׁבָרִים.

בֵּין אֶתְמוֹל לְהַיּוֹם
חַיִּים עֲמָקִים שְׁקֵעוּ,
חַיִּים שְׁלֵמִים יָרְדוּ לְטִמְיוֹן

כל דיבור הבוקע מתוכי מופנה אליך, גדעון שלי.

בֵּין אֶתְמוֹל לְהַיּוֹם
נְעֻטֵי הָעוֹלָם בְּגָד
חֲמֻקָּמָה
לְהִסְתִּיר עֲצָמוֹ
וְאֲנִי מִבִּיטָה בּוֹ בְּלֵאֵוֹת גְּדוּלָה
מִבְּקוֹשֶׁת לְבָלִים אֶת נְרָאוֹתוֹ.
לְעֶצֶר בְּעֵד הָעֵדֶר פֶּשֶׁר וּמוֹבָן

ואני כולי, רק געגוע לדבר שהיה בשבילי, הדבר לכשלעצמו, בו השתקפתי, שעבר דרכי ועברתי דרכו והיינו אחד.
איך נפתחת דלת אל התווה, בכורח ההכרח, ואני עומדת מולה, מבלי למות.
גם אם אתה בתוכי במלוא מובן המילה, מצחקק, תמה, שואל על דברים שמציקים לך, אינני יכולה לצמצם את נפח הבור.
גדעון שלי, לא לחמת בשורות הצבא, לא יצאת למבצעים, לא המצאת פטנטים, לא עבדת בשום עבודה יצרנית. גדעון שלי נולדת ילד אוטיסט, ברמה תפקודית בינונית עד גבוהה, וברמה ורבאלית מעל לממוצע, ובכל זאת גדעון שלי היית ממציא, המצאת פטנט מיוחד – את היכולת לחייך בכל מצב ויהי־מה!!
כן, היית ממציא!!!

גדעון היקר,

הבוקר הייתי בבית העלמין באתי לשבת לצדך, לדבר איתך, לספר לך שהנה בחוץ כבר חם מאוד. הקיץ התחיל להשתולל בלהטו, אני מנסה לשחזר את השיחות השונות שהיו בינינו. ואני יודעת כי כשרצייתי להרגיע אותך, רצייתי בעצם להרגיע את עצמי.

כשכאבת שאינך מגיע הביתה לעיתים קרובות, אמרתי לך: "גדעון, אתה בגיל שכבר לא גרים עם ההורים. אתה כבר גדול. בגילך כל אחד מנסה לבנות את חייו", ודברי שכנעו אותך מעט. אבל אני, כמובן, לא נרגעתי. תהיתי איזה חיים יכול היית לבנות לעצמך בתוך המסגרות בהן שהית. חשבתי לנחם אותך בכך, שכל הילדים בגילך אינם כבר בבית ההורים, אתה כבר בוגר. כשהגעתי למעון ברמת טבריה, חזרתי והסברתי לך שזה המקום הטוב ביותר:

"כאן לא מאשפזים אותך כמו בקרית אתא". ואתה, חזרת על דברי שוב ושוב: רצית להפנים את דברי, להשתכנע.

"כן, אמא, כאן לא מאשפזים אותי כמו בקרית אתא".

בתחנה האחרונה הזו מאד סבלת סבל גדול, ולא היה לאל ידי לעזור לך. זה הכאב העמוק ביותר שלי.

גדעון שלי,

כמה אור יש בפניך גדעון שלי. אין לשער את זוהרו הקורן. מותך הפתאומי רוקן אותי לחלוטין. אמנם יש לי את חגית ואת הנכדים, אך הבור העמוק שפערת בנשמתי נוטל ממני כל אנרגיה ליהנות מהם, לשמוח בהם.

משהו בתוכי אומר לי – לו הייתה לנו אפשרות של פרידה,

לו יכולתי לראותך ברגעיך האחרונים,

לו היה לי בעל לבכות על כתפו את חסרוך,

לו היו לי ילדים נוספים לגדל,

לו הייתי עובדת עדיין בהוראה,

לו הייתי צעירה יותר ולא הייתי מתקשה בהליכה,

לו הייתי חזקה יותר, – אולי יכולת להתמודדות שלי היתה שונה.

ובעיקר, לו חיך היו טובים יותר במהלך 35 שנות חיך, אולי היה הכאב מועט יותר.

ישנם רגעים בהם אני כמו לא מאמינה שהיית. המחשבות מתעתעות בי, כי אם אכן היית מדוע אתה אינך?! האם כל ישותך קפאה אל תוך תמונה!?

האם מעתה קולך הקורא לעברי: "אמא, את יודעת כמה התגעגעתי אליך".

הנשיקות על שפתיי, והאודם שנמרח על פניך, האם כל אלה, יתכנסו בתעלת הזיכרון, ויקנגו שם. מלאי חיים באין חיים.

אני יכולה לנשק את תמונתך, אך לא לחבק. אני יכולה ללטף את פניך ובעיני רוחי לגעת. הלב נעקר מתוכי והולך אחרך. אם אקעקע אותך בקרבי בכל רמ"ח איברי ושס"ה גידיי, אולי תגיע הקלה, אולי אמצא מעט מנוח.

גדעון שלי,

23.6.19

הקשבתי לדבריו של דוד גרוסמן בתכנית 'סוכן תרבות' והטמעת את דבריו:

"יש לעמוד מול שרירות, לנסות להבין אותה מבפנים, להיות בתוך הסיטואציה עד הסוף רק אז אפשר לחוש יותר חופש, תנועה, גמישות, לא להיות מאובן, לא להיות קורבן לשרירותיות, לא להיות נתון לה. כך בלבד אפשר לרווח את המוות, כדי שאפשר יהיה לדבר אותו, לדבר עליו, לחשוב אותו מחדש".

כן, לחשוב אותו מחדש, זה גם לחשוב אותך מחדש, לדבר אודותך מחדש, לדבר אותך ממעמקים. לא להיות נתין, משועבד לשרירותיות המוות, זה לדבר אותך, לתת לך אפשרות של היות בעולם. למרוד בשרירותו של המוות.

לא אחת, לאורך חיי שמעתי את המשפט שבכל דבר רע יש גם מן הטוב כמו שבכל דבר טוב יש מן הרע. וכך, המוות שהוא הרע המוחלט, מציב את האדם לנוכח החיים במערומיהם, מאלץ אותי להבין כי בעומדך מול החיים אינך יכול לשאול שאלות כגון: למה דווקא עכשיו? למה באופן הזה? למה אחרי סבל מתמשך אדם מקבל את החבטה הגדולה מכולן!

חשבתי לתומי, שלו ראיתי אותך ברגעיך האחרונים, יכולתי להאמין במוותך, אבל עם הזמן אני מבינה שטיפשות לחשוב כך. לו הייתי רואה אותך ברגעיך האחרונים נשנק, ומחרחר, נאבק על חייך – לבטח היה לי רע יותר, וסבל רב יותר היה מנת חלקי.

היעדרותך אינה העדר של ממש, כי הממשי אינו חד־ממדי. הודות לך, גדעון שלי, אני שואלת מחדש מהו הדבר שישנו ומהו הדבר שאיננו.

אתה בעולם גם במוותך, כי אני חושבת עליך, רואה אותך בעיני רוחי ונוגעת בך נגיעה ייחודית, לא שגרתית. אתה משורג בשורשי נפשי. אתה חי בכל נשימה שלי.

בספרו 'העין והרוח' מרלו פונטי אומר:

"הצבע הוא המקום שבו מוחנו והיקום נפגשים". ואני אומרת – שאתה הוא המקום בו אני פוגשת את היקום במלואו, את החיים במלוא מובנם השגיא והאכזר. אני נולדת מחדש בך. באמצעותך נפתח בי חלון סתרים לראות דרכו את ביטנת הבגד שנקרא 'חיים'.

דרכך אני מביטה ביש מחדש, מחטטת בקרביו כדי להתגבר על אינותך, על התימהון המציף את ההעדר.

ישראל אלירז כתב בספרו 'מה היה אחר־כך, כמה זמן זה אחר־כך':

"הילד הוא אתר בניה, קנה המידה של האהבה".

בחיך ובמוותך גדעון, נגלה צידו האפל של הירח, וגם צידו המואר, שכל בן תמותה מבחין בו.

לא יתכן שיהא נעול רק בתוך הזיכרונות, המחשבה שגדעון נמצא כזיכרון מעוררת בי פלצות. גדעון נמצא במעון ברמת־טבריה. עלי רק להיכנס לרכב ולנסוע אליו והוא יחייך ויחבק בכח את כתפיי. אינני יכולה להיכנע, להרים ידיים, לתת מקום למחשבה שגדעון נותר במחשבה, בלב, בדמיון.

אני מנסה לדבר אל עצמי בקולות שונים, בגרסאות שונות של מלים כדי להגיע לשכנוע פנימי. מנסה ללכת הלך ושוב להרהר, להיזכר בדברים שאירעו מזמן הצפים חוזרים ומטרידים, אלה שהביאו את גדעון בלילות, לשוב ולחזור למרוח עצמו בצואה, לעתים גם למרוח את הקירות, להתקלח, ואז לצפות בכיליון עיניים לארוחות המרגיעות במעט, ולשיר את שירי שלמה ארצי, פוליקר, בועז שרעבי, עוזי חיטמן, ושוב ושוב להיות לא שקט, שוב ושוב להתגעגע הביתה, להתגעגע אל הבית הזה, אליו היה מגיע רק פעם או פעמיים בשנה.

גדעון, ילד של בית, ילד של משפחה שנגזר עליו לחיות בלעדיהם.

להתעורר מדי בוקר בבוקרו במעון בו מתגוררים שבעה דיירים נוספים, שאין קשר ביניהם. איש איש חי בתוך עולמו. לפעמים, אולי הייתה הצצה אל תוך עולמו של הדייר האחר, עם צעקה שהתפרצה פתאום, גערה, דחיפה, הפרעה. לישון לילה לילה מאחורי דלת נעולה. לילה לילה להתמרח בצואה, אולי כך

מישהו יבחין בו, יטה אוזן למצוקתו.

אבל גדעון אהב את החיים. אהב אותם כמות שהם, למרות הנעילות בחדר בצהרים, ובלילות עם מריחת הצואה. על אף העונשים, שהיה מודע להם היטב. גדעון אהב את החיים. ברגע זה כשכתבתי את המילה – 'גדעון' חשתי במתיקות הרבה שיש בה, מתיקות שקפצה ובאה מתוך המילה אל פי.

הסרוב לקבל את מותך גרם לי לרצות לראותך עוד פעם אחת, רציתי שיפתחו את הארון ויראו לי את פניך רק עוד פעם אחת, לפני שיפרידו ביני לבינך באופן סופי – ולא העזתי. המחשבה קדחה בראשי ולא העזתי. לא רציתי להביך את האנשים שנטלו על עצמם את המשימה הזו להוריד אותך לעומק הבור, לא רציתי להביך את הקהל... חששתי שיביטו בי כמי שנטרפה עליו דעתו.

מאז שראיתי אותך כגופה קפואה באבו כביר, מאז שראיתי אותך בתוך ארון שוכב ועיניך עצומות, פיך חתום וארשת קפואה ואולי נינוחה, ושלווה על פניך, אינני יראה עוד מן המוות. אתה נמצא שם, מונח לבדך, ואולי הפעם בלי מחשבות טורדניות, בלי חיבוטי נפש, תסכולים, בלי כעס.

מאז שראיתי אותך אני הולכת ונושאת אותך, בליבי, את כל התמונות שהוצאתי מן הפלאפון. לולא זאת לא הייתי מוצאת את הכח להתעורר בבוקר, לקום, ללכת. כנראה שזה מה שנוכל לתת זה לזו, לשאת אותך בתוכי לכל מקום, להיות מוזנת על ידך מתוכי – מתוכך, מנשמתי מנשמתי. אני מנסה להגיע אליך בדרכים שונות. כל הימים אני עסוקה במציאת דרכים נוספות לגעת בך ולחוש את נגיעתך.

גדעון שלי,

קיימות אינסוף אפשרויות של קיום. אנחנו מתכנסים לאחת.

וכפי שהתבטא דוד גרוסמן בראיון עם קובי מידן:

”בכתיבה יש יציאה מן המוגבלות”

כעת אני יודעת, באת לעולם כדי שאחווה אהבה גדולה, באת לעולם להכיר לי פנים אחרות, שלא הכרתי במציאות. לימדת אותי להעריך את השמחות הקטנות בשפע הבלתי נדלה של תחלואי החיים.

מן התמונות שלך שנמסרו לנו ע”י החונך, פורצים – שמחה, חיות, הנאה. כל הבעה בפניך לוכדת את העין הצופה בך לזמן ארוך וממושך, כל הבעה גודשת מלאות עזה של רגש המעצים ומתריס כנגד ההבנה שאתה, כמות שאתה, שופע אהבתך לחיים ולעולם – אינך.

איך ניתן להבין ולתפוס את האיך? איך ניתן להמשיג אותו, לנגוס בו מבלי שה־ נפש תתרוסק?

מכאן ואילך אוכל במשך כל ימי חיי להביט בתמונותיך. זיכרונות רבים לא נותרו לי ממך, כי יצאת מן הבית כבר בגיל שש ומאותו הרגע התגלגלת במסגרות שונות. אחת לשבוע בקרתי אותך לשעה שעתיים ולעתים לשלוש שעות, זו היתה התקופה בה אושפזת בבתי חולים פסיכיאטריים. כשעברת להוסטל בקרית אתא, ולאחר מכן למעון בטבריה, שם התראינו אחת לחודש. במשך שלושים וחמש שנים אתה חלק מחיי ואני חלק מחייך, אתה תמצית חיי יחד עם אחותך חגית. שהיית לה הרבה מעבר להיותך – אחיה.

גדעון שלי, גם אם ישותך זורמת בדמי אתה חסר לי מאד. חלל עצום נפער בקיומי, ולא ניתן להכילו במחשבה, ברגש, בתבונה, בדמיון, בהזיה, כל צורות החשיבה והקיום אינם נותנים לי להבין, לקלוט את אשר ארע בחיי.

גדעון שלי,

האבל שלי כאוטי! ואני שרויה עמוק בתוכו. מושג 'האין' פלש לחיי והצליח להניע את אמות הסיפים. הוא איננו עוד רעיון פילוסופי מופשט, מעין ה'טהירו', 'האין' הוא מכלול תחושות העצמי שאליו ובו עוד מהדהד קולו של בני:

"אמא אני אוהב אותך, אני מתגעגע אלייך".

הכאב שלי על מות בני, הוא הכאב שלי. "מות בני" – אלה הן המילים הקשות ביותר שידעתי מעודי, מילים הנתקעות בגרון, מילים שאינן יכולות לעבור בדרכי הנשימה. "בני איננו" – מה זה אומר? איני יכולה למצות את המשמעות עד תום. וכל עוד לא אהיה מסוגלת להכנס לתוך נימיה, ועורקיה, של משמעות זו, לא אוכל לספר את המסע שלי.

אני קוראת כעת בספרו של רולאן בארת 'יומן אבל', ונפעמת לגלות שגם הוא חש כמוני, רואה דברים בעולם כמוני. וכך הוא כותב:

"עתה בכל מקום, ברחוב, בבית קפה, אני רואה בכל אדם ואדם את מי שנועד למות בהכרח... אני רואה אותם כמי שאינם יודעים זאת", ומוסיפה ואומרת: אָבֵל, מחוז מחריד שבו אינני פוחדת עוד.

הסדר, ההבנה, החשיבה, כולם התגלגלו לתהום, או היגרו לארץ אחרת, שאינני דוברת את שפתה. בראותי את בני הקפוא, את עיניו העצומות, את גופו המונח עקוד על מזבח המוות, בראותי אותו שכוב בתוך ארון מתים, ופס כחול מתחת לעפעף התחתון, פס כחול לתפארת החידלון, גם אני, איני פוחדת עוד מן המוות. כשיבוא ליטול את נפשי לא יהיה זר לי, יהיה זה מכר ותיק שהגיע להסיר את כל המסכים מלפני.

אני תוהה מה היתה המחשבה האחרונה שריחפה במוחו של בני טרם נחסמו דרכי הנשימה, והדם והחמצן לא הגיע למוח? מה עבר באיברי גופו – שאלות חוזרות ונשנות שאינן מרפות ממני, והן פוערות את הפצע מקשות עליו לצמצם את נפחו.

יש בי את ההכרח הזה, להתעטף בכך, ולהקיף את צווארי ראשי וכתפיי בצעיף היותך – אינותך.

אני מפקירה את עצמי לתפלותם של הימים והלילות, מפוררת זיכרונות כדי שיהיו רבים, כדי שיכסו במעט על החלל שממדיו כממדי השאול. תמונותיך הן המשוטים בהן אני נאחזת לטייל עמך בארץ החיים – בארץ הבכא. אני מנסה לומר לעצמי: יש דברים שנעלמים ולא ישובו לעולם גם אם אטיח ראשי בכל הנמצא עלי אדמות, ועדיין, איני משתכנעת. אוחזת במלים כמו כח מאגי, להשיב לי את בני.

גדעון שלי יקר,

רולאן בארת כותב:

”אשר למוות, המוות של אמה העניק לי את הוודאות (שעד אז היתה מופשטת) שכל בני האדם הם בני תמותה ... והוודאות בדבר ההכרח למות על פי ההגיון הזה הרגיעה אותי...”

אבל אותי לא מרגיעה הוודאות המוחלטת שכל בני האדם הם בני תמותה, היא גורמת לי לצרף לכל אדם חי את מותו. כל אדם שאני רואה, בהרצאה, או מהלך ברחוב, או יושב בבית קפה, אני אומרת לעצמי, – אם הוא ימות, הוא יושלך לבור כמו גדעון שלי. והדבר אינו מפחית את הכאב. לולאת המחנק לא מרפה את אחיזתה בגרוני. מותך גדעון שלי מערער את הנקודה הארכימדית שסייעה לי לשאת את חיי עד כה. כעת אני חשה אבודה.

אני מביטה בתמונותיך בכל חלקי היממה, מנסה לחלץ מתוכן מגע ממשי, מגע מוכר שלנו. אני מגלה סדקים פנימיים דרכם יכולה אהבתי להכנס אליך ואהבתך שלך יכולה להכנס אליי.

אני חשה כי אפשר בעזרת המבט לחולל את הנס הזה, להפוך את הבלתי אפשרי לאפשרי. באמצעות המבט ניתן לנפץ את המחסומים העומדים בדרכנו.

ביושבי מתבוננת בתמונות, חולף מעלי הזמן כמו כלב-ים, שאינו משאיר סימן, יודע היטב לחלוף מעל, להחליק או לרחף, ולגרום לי סבל רב, מערים שכבות ימים הנערמות על אינותך. כל יום, וכל שעה אונסים אותי לראותך ממרחק, הולך ומתרחק.

גדעון מת לאחר 'ארוחת ארבע', אותה כל כך אהב ולא רצה להפסידה. גם כשהיה בחברתנו – בחברתי ובחברת אחותו, דאג שנחזיר אותו למעון לקראת ארוחת ארבע – לתה ולפרוסת עוגה.

חייו של גדעון מגיל שש, בתוך המסגרות השונות: בתי חולים פסיכיאטרים, הוסטלים, מעונות. חייו אלה, מרסקים את נפשי, אינני יכולה לסלוח לחיים שהעמידו בפניו קשיים כאלה.

חייו של גדעון, היו כל כך מוגבלים, כל כך מצומצמים, אך בשום פנים ואופן לא היו דלים. כל מה שעשה בא מתוך עוצמה, מתוך חיות ענקית. אמנם הצרו את צעדיו במעונות, בבתי החולים, בהוסטלים, אך רוחו הסוערת פרצה כל מחסום, למרות שהתיירא מפני עונשים, לא היה בכוחם לעצור בעדו.

ככל שגדל ובגר והמחסומים וההגבלות גברו, וגדעון מצא נוחם באוכל. טעם החיים נמצא בחטיפים, בקולה, בפיצה, בפלאפל, בספגטי, בשווארמה, בגלידה, בקסטה. את החיים החסרים ניסה למלא במזון. החיים במהותם מתנהלים בדרך האבסורד. האבסורד הוא נשמת אפו. הנה כך בני מת תוך כדי שמילא את פיו במשהו שאהב. הדבר שחשק בו, למלא את חסכיו, שצמצם את תכולתו, הדבר שאהב – הביא למותו.

האם באוכלך הרהרת בכך, שאולי תהיה זו הפעם האחרונה שאתה נוטל דבר מה לפיך? אילו הרהורים הציפו את מוחך שעה שגדשת את פיך במזון? האם הדבר שהציק לך ביותר היה העונש שתקבל אם תיתפס? ועוד אני מהרהרת – האם הנשמות הן בנות אלמוות ונפגשות שנית ביום מן הימים?

אני נזכרת שגם כאשר צרפו אותך לטיולים במסגרת ההוסטל ואיימו עליך:

”אם לא תתנהג יפה – תענש!” ואתה יתרת בקלות על הטיול ואמרת:

”אז אני לא יוצא לטיול!”

ואף מדריך לא ניגש אליך וניסה לשכנע: ”גדעון, בודאי שאתה יוצא לטיול, אני מאמין בך. אני אעזור לך”. גדעון לא יצא לטיול.

וכנחמה אני שואלת את עצמי, כמה זמן יכול היה גדעון להמשיך להיאבק על עוד פרוסת עוגה או תוספת קציצה, כמה זמן אפשר להאבק על עוד שעה מחוץ לדלת הנעולה.

אינני מצליחה להכיל את אינותו של גדעון, גם אם הוא נמצא בלב. אני מבקשת למרוט את נוצותיו, אברותיו של העוף הדורסני הזה הנקרא 'אין' או 'אינגו', לעכלו.

לפתע, עולים בפני כל מיני פרטים, ונחשפים ברמזים, כמו העובדה שהריתי את גדעון בגיל 35 וקצת, וגדעון מת בגיל 35 וקצת. גם בהוראה עסקתי 35 שנים... מי יודע כמה עוד דברים יתגלו לי כמחברים למספר הזה.

כעת אני יכולה לצאת למסע הזכרונות הזה, לאחוז בו, לקיים בו את חייך, חיינו.

תמיד חששתי מכניסה להריון, הסיוט להכנס להריון נבע מילדותי, בשל 'מרתון' ההריונות של אמי. בכל שנה הביאה ילד לעולם, ואם היה הפרש של שנה וחצי מילד לילד, היה זה בגלל הפלה. בעצם, לא היתה לי אמא. היא היתה עסוקה בהקאות במהלך ההריון, ואחר כך בהנקה וחוזר חלילה. סבתי היתה זו שהתעוררה מוקדם בבוקר להכין לנו שוקו ולשלוח אותנו לבית הספר.

ההריונות האינטסביים האלה של אמי פגעו ביחסי האישות שלי בנישואין, בתודעתי נצרבה אזהרה, שקיום יחסי מין הוא שווה ערך להריון, וצמצמתי את פעילותי בתחום הזה. את בתי חגית הריתי חמישה חודשים לאחר נישואי, דבר שהתקבל בכעס, ובטרוניה: "את לא שמעת, את לא יודעת על אמצעי מניעה?" נדרתי לעצמי, שמעבר להריון ראשון זה שלא הייתי מוכנה לקראתו, לא יהיו לי עוד ילדים.

הדבר פגע אנושות ברצון שלי להרות. התגובה שספגתי גרמה לי לבחול ביחסי מין ובהולדה. פיציתי את עצמי בלימודים. למדתי בכל כוחות נפשי והגעתי להישגים יפים.

באמצע יוני לאחר מסיבת בת המצווה של בתי, לפתע, וללא שום חשיבה מוקדמת התאויתי בכל נפשי להיות בהריון. לאחר שניות אחדות של המפגש האינטימי עם בעלי, ידעתי בכל נפשי שהריתי. שכן ניטע ברחמי. אנשים כעסו

עלי על דברי הפסקניים: יש לי בן ואקרא לו גדעון. הפסוקים בספר שופטים פרק ו' – "וגדעון בנו חובט חטים בגת להניס מפני מדיין" ואלוהים פונה אליו: "לך בכוחך זה והושעת את ישראל מכף מדיין הלוא שלחתך..." פסוקים אילו עמדו לנגד עיני כשגיליתי שהריתי.

כן, שניות אחדות לאחר שקיימנו יחסים, ידעתי בוודאות שברחמי מתחיל לנבוט גדעון. אושר רב הציפני. לא היה בכוונתי כלל לשפר את מערכת היחסים הרעועה עם בעלי באמצעות הריון זה. אותו ערב רציתי באופן הפשוט ביותר להיות אישה בהריון, אמא. נדמה לי כי גם לו הייתי גרושה או אלמנה באותה עת, הייתי עשויה לפנות לגבר אקראי כדי להרות ובלי מחויבות... זה היה בערב ההוא לאחר שתיים עשרה שנה ומספר חודשים של נישואין, פשוט חשתי תאוה לילד. התאויתי לילד. בתי מעולם לא הציקה לי שהיא רוצה את, יתכן משום שלא נסתרה מעיניה מערכת היחסים הבעייתית בין הוריה...

בעלי היה בן יחיד למשפחה ניצולת שואה, משפחתו תיעבה אנשים מעדות המזרח.

אביו התייחס אלי בזלזול. אביא מקרה אחד להמחיש את הדבר. היה לי רישיון נהיגה במשך שתיים עשרה שנה, אבל בעלי לא איפשר לי לנהוג. היה לנו רכב אחד, ובעלי שעבד כעורך דין לא עבד ביום שישי, בעוד שאני עבדתי בימי שישי, אבל הוא לא מצא לנכון לחלוק איתי את הרכב באותו יום. פעם כשלא התפנה להסיעני למקום עבודתי, ביקש מאביו לעשות זאת, וכך במהלך הנסיעה, כשעצרנו ברמזור אדום ראיתי מבעד לחלון מכונית קטנה של פיאט 500 פניתי לחמי ואמרתי: הייתי רוצה אוטו כזה. והוא השיב לי:

"שבי בבית!"

אחוזת תדהמה ענית:

"כל אדם עובד שיש לו רישיון רוצה רכב". תשובתו לא איחרה לבוא:

"את בכלל בן אדם?"

לאחר שנולדה בתי הבכורה, היו הורי בעלי מגיעים אלינו בכל ערב לאחר ששבו

מעבודתם, בודקים ובוחנים את התינוקת האם היא דומה לבנם או דומה לי, או במילים פשוטות - האם היא נראית מעדות המזרח או לא.

נדרתי נדר לא להרות שוב. את כל האנרגיות השקעתי בלימודים. לאחר נישואי התחלתי ללמוד בירושלים באוניברסיטה העברית הסטוריה של עם ישראל והסטוריה כללית. בעלי נהג ללכת לאחר יום עבודתו, אל הוריו, וכשהגיע הביתה היה מתיישב לצפות בתוכניות כדורגל עד לשעות הקטנות של הלילה. בסופי השבוע הלך למגרשי הכדורגל כדי לסקר את משחקה של הקבוצה בית"ר תל אביב. תחילה במשך שנה, רקמתי גובלנים אך עד מהרה הרגשתי שאני הולכת ומתנוונת.

לאחר שסיימתי תואר ראשון בהסטוריה של עם ישראל והסטוריה כללית, המשכתי ללמוד הסטוריה כללית לתואר שני. בשנה האחרונה לסיום לימודי התואר השני בהסטוריה כללית פרצה לתוך נפשי התשוקה לילד. אני זוכרת שהיינו שלוש סטודנטיות שלמדו את הקורס. תקופת הטיודורים והסטיוארטים אצל המרצה פרופ' מייקל כהן. בלטתי בשיעור, והמרצה מאוד התרשם מההתמדה שלי. על אף הגשמים הזועפים שירדו בחורף, תמיד הגעתי לשיעורים. לעיתים אף הייתי התלמידה היחידה שהגיעה לשיעור, והמרצה אמר לי שיהיה לי ילד מחונן. הייתי מאושרת. על אף הקור והגשמים חשתי אושר פנימי רב, אושר פנימי.

זה היה ביום חמישי בלילה קרוב לשעת חצות, חשתי בצירים שהגיעו, ואמרתי לבעלי שאני צריכה ללכת לבית חולים. בעלי הביט בי כלא מאמין. לפתע לא היתה זו אשתו הפחדנית, המבוהלת עד אימה מבדיקת דם שדברה אליו.

הגעתי לבית החולים קרוב לשעה אחת אחרי חצות. בני נולד בשבע בבוקר לאחר כאבים וצירים שלא הרפו ממני. חשתי שהילד הזה חייב לבוא לעולם. לא היה אכפת לי למות בלידה. שכבתי בבית החולים שבוע ימים בגלל חולשה. רצו לתת לי עירוי דם, אך כיוון שהמצב היה גבולי הניחו לי. את ברית המילה קיימנו בתוך בית החולים, כל משפחתי הגיעה. השמחה היתה אדירה. לאחר 13 שנים אני יולדת בן, יולדת את גדעון, אח לחגית.

לאחר הלידה הגיעה חגית לבית החולים לביקור, כשפתחה את דלת חדר היולדות גדעון היה בזרועותי, הדבר היה לה כל כך חדש ומאד מרגש. התחלה חדשה של חיים עבורה, הנה, יש לה אח. היא ציפתה לו בליבה ולא אמרה דבר עד שהגיע לעולם.

מיד לאחר שהגעתי הביתה וגדעון בזרועותי, הורי בעלי 'חטפו' אותו ממני ורקדו כשני אינדיאנים. הם לא ציפו שארצה להיות בהיריון בעודי בתוך מערכת יחסים לא פשוטה. גדעון נולד בהיר, נראה כמו שוודי. הם התאהבו בו ממבט ראשון, ובכל סוף שבוע 'חטפו' אותו ממני.

בכל יום שהובלתי אותו בעגלה, לא היה אדם מאושר ממני, נגעתי בשמיים, אחזתי בידי בכל הספירות.

לקחתי לגדעון רופא ממחלקת היולדים ולא הלכתי לטיפת חלב. הוא היה הנסיך שלי. לאחר חמישה חודשים הרופא נסע לארצות הברית ואני פניתי לטיפת חלב.

בבדיקה הראשונה שביצעה הרופאה היא הבחינה במשהו מעורר דאגה. תחילה חשדה שהתינוק לוקה בשמיעתו ושלחה אותי למכון להתפתחות הילד בתל השומר. הסתבר שהבעיה איננה ליקוי בשמיעה אלא בתת-רגישות בידיים. אחת לשבוע הגעתי למכון וגדעון בחש בחומרים קשים כמו כדורים או שעועית קשה וכיוצא בזה. בגיל שמונה חודשים ביקש ד"ר פור מאיתנו לצאת מהחדר. בעלי ואני יצאנו מחדרו וגדעון לא בכה. בגיל הזה ילד מזהה את הוריו ומתחיל לבכות כאשר ההורים נוטשים אותו. אט אט אובחן שבני גדעון נמצא על ספקטרום האוטיזם. עולמנו חשך עלינו.

בשנתיים הראשונות היתה לו מטפלת, שהיתה גם המטפלת של בתי, אישה נפלאה. אך ברגע שנולדה לה נכדה ביקשה להפסיק את עבודתה ונאלצתי לשולחו לפעוטון. יום הגיע לפעוטון כנסיך. בכל יום שבאתי לאוספו אמרו לי המטפלות, כמה יפה ומיוחד הילד לבוש.

כשגדעון הגיע לגן טרום חובה התחיל למשוך בשערן של בנות שחיבבו. בסוף השנה הוציאו את גדעון מן הגן בעקבות תלונות ההורים. גדעון הגיע למעון

פסיכיאטרי בתל-השומר. לאחר מבדק נוראי, בו בעלי ואני צפינו בו דרך שימשה חד כיונית.

באותו מעון שהו ילדים שלא פצו את פיהם, לא דיברו, בשעה שגדעון דיבר כבר מגיל שנתיים. הנורולוג, שבדק אותו כתב, שהשפה שלו מעל לממוצע. היה לו זיכרון פנומינלי ורמת שפה גבוהה ביותר.

ליבה של הרכזת הפדגוגית במעון נכמר על גדעון ועלי, וניסתה לעזור לי. היא נתנה לי מספר טלפון של מפקחת וזו ניסתה לשלבו בגן בבני ברק עם סייעת צמודה. ניסיון זה כשל. גדעון לא היה מסוגל לשבת במקום אחד זמן רב, והיה מתחיל להסתובב ולהפריע. כשנפלט ממסגרת זו בעלי חכך בדעתו שאולי כדאי לאשפזו, בתקווה שאם יהיה במעקב רפואי רצוף ימצאו פתרון וישקיטו את סערת ליבו, אולי אפשר יהיה להרגיעו, כדי שיהיה אפשר למנף ולשדרג את מצבו.

התחנות בחייו של גדעון:

תחנה ראשונה – בית החולים בנס ציונה

גדעון מאושפז בביה"ח בנס ציונה. כאן התבקשנו לחתום על תרופות ניסיוניות, מתוך תקווה שתמצא תרופה שתכניס שקט בנפשו. הסכמנו לחתום.

אבל כוונות טובות מובילות לא אחת לגיהנום, וההכרעות שנעשו סביב גדעון רק מוכיחות ומאששות אימרה זו. בטיפול הזה גדעון תפח ותפח. הילד היפהפה בעל מבנה גוף שובה לב, הפך לנפיל. עם הזמן, נעשה גם אלים בהשפעת התרופות. מדי פעם נהגו לנעול אותו שלא בידיעתנו. באחת הפעמים חגית קפצה אליו לביקור בדרכה הביתה מן האוניברסיטה, וגילתה שגדעון נעול. כשהגיעה הביתה סיפרה לנו בפרץ דמעות:

"נועלים את גדעון!"

עד לשלב הזה בעלי לא הסכים להוציאו מבית החולים. כל שבוע בקרנו בבית החולים, כי היתה לנו פגישה עם העובדת הסוציאלית במקום. קבלתי בפניה על כמות התרופות וסוג התרופות והשפעתן על גדעון.

בעלי שחשש שקובלנותי ישפיעו ויגרמו להוצאתו מן האישפוז, תמיד חזר ונכנס שוב אל העובדת הסוציאלית לאחר שנסתיימה הפגישה, ולאחר שאני יצאתי וביקש לא להתייחס לדבריי.

באחד הימים בשעת הצהריים כאשר המטפלים והמטפלות נהנים מהפסקת הצהריים, כשגדעון היה בן שמונה, ניגש נער בן ארבע עשרה, ועשה בגדעון מעשה מגונה. כאשר שאלתי את בני מדוע המכנסיים מוכתמים בדם סיפר לי:

"אבישי הכניס לפיפי את הבולבול שלו".

רק לאחר האירוע הקשה הזה הסכים בעלי, להוציאו מן המסגרת של בית החולים.

התחנות הבאות במסלול הטיפול בגדעון היו המסגרת לחינוך מיוחד בהוד השרון, ולאחריה האשפוז ב'איתנים', שוב בית חולים פסיכיאטרי, ולאחר מכן המסגרת הטיפולית של פרופ' פוירשטיין.

כאשר גדעון עבר לבית ספר לחינוך מיוחד בהוד השרון, הגיע יום יום הביתה בארבע וחצי, ישן בבית ושב למחרת בשבע וחצי בבוקר. חשתי שקיבלתי את בני חזרה לאחר האישפוז. אך זמן קצר לאחר מכן התקשרו אלינו וביקשו אותנו להביאו לבית החולים 'שלוותה' לצורך הסתכלות בעקבות מעשה חריג שעשה, הוא פשט את בגדיו ורץ אחר אחת המטפלות. הפסיכיאטר בשלוותה המליץ לאשפוז. סרבתי בתוקף לאשפוז בנס-ציונה, והוא אושפז בבית החולים 'איתנים' בירושלים.

כאן שהה עד גיל 14. לא ניתן היה להשאירו במקום לאחר גיל זה. כאן, גדעון לא קיבל כדורים, אף לא כדור אחד, היה לו מרחב, הוא הסתובב ואף טבל בבריכה. הוא אהב מאד לשחות וידע לשחות.

בגיל 14 נאלצנו לחפש לו מסגרת אחרת, לשמחתנו נמצאה מסגרת נפלאה, המסגרת של פרופ' פוירשטיין בירושלים. כאן, במקום זה גדעון זכה ל'תור זהב' בחייו. הוא התגייס לצבא בבסיס ענתות, ואף זכה לתעודת הצטיינות. לראות את בני בטקס חיילים מצטיינים, היה דבר שרומם את רוחי באופן שלא אוכל להביעו. היה זה טקס לחיילים מצטיינים, והצטרפו אליו גם חיילים בעלי צרכים מיוחדים.

גדעון ניגש לבחינה ביחידה אחת בבגרות במתמטיקה ובהבנת הנקרא. הוא הוזמן לרדיו ירושלים בהנחיית יהורם גאון וכאן פרח. גדעון אהב לשיר וידע את כל המילים בעל פה. אהב לשיר את שירי שלמה ארצי, עוזי חיטמן, את בעז שרעבי, פוליקר, יגאל בשן ואייל גולן.

מדי יום ג' בכל שבוע, ובסופי השבוע, הגיע הביתה. נהניתי לראותו ישן במיטתו בבית, כיסיתי אותו בלילות, והשכמתי בבוקר עם יקיצתו. זו היתה תקופת 'תור הזהב' בחייו ובחי.

גדעון היה קשור קשר עז למשפחה ולבית. לאחר שהמעון עבר, ממבשרת ציון

לעין כרם, יצא אל הכביש, וראה בקרבת מקום תחנת מוניות, מבלי להסס פנה לנהג מונית וביקש שיסיע אותו הביתה:

"אני ילד בעל צרכים מיוחדים, ואני מתגעגע הביתה, אמא תשלם לך"

והנהג נאות. מאותו הרגע בו הודיעו לי שברח מהמעון, ישבתי מאובנת ומודאגת במטבח, לא ידעתי אם יגיע הביתה או לא. חששתי שאולי יחטפו אותו בשל היותו ילד בעל צרכים מיוחדים, נחרדתי שמא יעשו בו מעשה מגונה. כל אותו הזמן, נפשי הסוערת לא ידעה מרגוע, עד שנשמעה דפיקה בדלת, וראיתי אותו עם נהג המונית קורא בשמחה:

"אמא, התגעגעתי אלייך!"

לאחר שלוש בריחות כאלה, סירב מנהל המעון, פרופ' פוירשטיין, להשאיר אותו עוד תחת חסותו. כיוון שבריחות אלה סיכנו אותו, לא הסכים יותר לשאת באחריות כלפיו.

לאחר תקופה זו, התגלגל גדעון בין מספר מסגרות טיפוליות עד שהגיע, להוסטל בקרית אתא. כאן הוא מצא חברים, ויכול היה לשוחח עימם, לצחוק איתם ולהשתובב. הוא אהב את אס־הבית ואחר כך, כשהגיע להוסטל אב־בית נקשר אליו מאוד ואף הוא השיב לו אהבה. אך במקום הזה הלעיטו אותו בכדורים בגלל אי השקט, שגבל לעיתים בפרצי אלימות. גדעון היה אז שדוף וחיזור, והתחיל אף לגמגם. בכל פעם שגמגם בשיחות הטלפון, ניסה להרגיע אותי:

"אני מגמגם קצת, עוד מעט יעבור לי, אמא."

נשמתי התכווצה מכאב, חשתי מחנק. ניסיתי לומר לעובדת הסוציאלית שגדעון מגמגם בגלל כמות התרופות, בגלל קוקטייל התרופות, אבל היא השיבה לי, שהוא מגמגם בגלל התרגשות. "הוא מתרגש שעה שהוא משוחח איתך, מתרגש כאשר הוא פוגש בך". הפסיכיאטרית ביטלה את דבריה והודתה שהגמגום הוא אכן תוצאה של התרופות. לעיתים כשפגשתי אותו, היה נראה כמו רוח רפאים.

ניסיתי לזעוק ולהתחנן שיפחיתו את כמות התרופות, אך למעון היתה יועצת

התנהגות, ואנשי ההוסטל נהגו על פי המלצותיה. לא היה לאל ידי לשנות דבר, רק לזעוק ולהתמוטט.

מדי פעם יצאו דיירי המעון לטיול, והיו מזהירים את גדעון שאם יעשה בעיות הוא יענש. האיום בעונש גרם לו לוותר על הטיול ולהישאר במעון עם מדריך. אני הייתי מצפה שיחבקו אותי, ויאמרו לו שאם ירגיש שאינו שולט בסערת נפשו הם יעזרו לו. אני בטוחה שחום ואהבה היו יכולים להיות התרופה, הפתרון לאובדן שליטה. אבל גדעון לא זכה לכך. תחת זאת זכה לעונשים ולאישפוזים בטירת הכרמל. שם אישפזו עבריינים שאובחנו כפסיכוסים, וגדעון שלקה באוטיזם, נאלץ לשהות במחיצתם, שבועיים ואפילו שלושה.

יום אחד באחד מביקוריי במקום, החלטתי לפגוש את ראש המחלקה. המתנתי עד לשעה שלוש, אז קיבל את פני והודיע לי מיד: גדעון לא מתאים לנו, לא מתאים למקום, אך כאשר צוות ההוסטל רצה קצת חופש ומנוחה, היו מביאים אותו לשם. לא היתה לגדעון כל זכות להתנגד, תמיד הוכנס לרכב ואב הבית או אחד המדריכים הותיקים הסיעו אותו לשם...

גדעון התרגל למסגרות. יכולתי לראות בעיניו, בפניו את ריצוי הדין. היתה בנפשו יכולת אדירה, היה בנפשו מיכל ענק לקיבולת כל המכאובים, דבר שעורר בי השתאות. אני לא ניחנתי ביכולות שלו, לעמוד במנות הסבל, ולא בשיעור ההכלה וההשרדות. הוא לא חש נעקר, ולא חש כבול כאשר מאוחר יותר, גם תשים עליו המשטרה אזיקים. גדעון תמיד בחר להיות אדם חי ופועל בתוך הסיטואציה, בחר לחוש את כוח החיים, להתחבר אל כוח זה הרוחש בכל נים ונים בגופו ובנפשו.

מאוחר יותר, אולי בעקבות תלונות הורים של דיירים במקום על תוקפנותו של גדעון, החליטו לבודדו. הכניסו אותו לדירת חדר והציבו עליו מדריך. המדריך בחר להיות חופשי מהתמודדות איתו, ומרבית הזמן נעל אותו. מדי פעם הוציא אותו למספר דקות החוצה, כמו שמוציאים כלב או אסיר.

לאחר שבתי ואני בקרנו את גדעון במקום, החליטה בתי נחרצות להוציאו מן המסגרת ויהיה מה. היא חשבה בתום לב שאנשים טובים שהכירה יעזרו לה

במשימה להכניסו לתל השומר כדי לאזנו מחדש, ולהפחית את כמות התרופות. גדעון הגיע הביתה במונית, ללא תיקו האישי וללא תרופות. לקחנו אותו לתל-השומר. עד אחרי חצות המשיכה בתי לנסות ולהתקשר אל אנשים שהיה להם פוטנציאל לעזור - אבל העזרה לא הגיעה. לקחנו את גדעון הביתה. בתי ישנה בחדרו, והוא ישן איתי. הייתי רוצה להקפיד את השעות ההן, הנה כאן, גדעון ישן בקרבתו!

בבוקר כשגדעון התעורר הקצתי מיד גם אני. ניגשתי למטבח והכנתי לו שוקו. אחר כך ביקש תה. הכנתי לו תה, ומיד לאחר מכן ביקש עוד שתייה. מאחר והזהירו אותנו שגדעון פיתח התמכרות לשתייה, ושתיית יתר עלולה לשטוף את המלחים מגופו ולסבך אותו, ביקשתי ממנו להמתין חצי שעה, ואז אשוב בשמחה ואתן לו שתייה. ברגע הזה, פרץ גדעון בבכי, והחל להכות את פניו בשתי כפות ידיו. בכיו העיר את חגית, שקמה ומיד ניגשה אליו ושאלה:

"גדעון, מדוע אתה בוכה ומכה את עצמך?"

מרום זעם, הניף גדעון את שתי ידיו על פניה של חגית והכה אותה. חגית המבוהלת שמעולם לא חוותה חוויה שכזו... ברגע שתלשתי אותו ממנה, מיהרה אל חדר השינה לטלפן והזעיקה את המשטרה. מאבק פנימי השתולל בקרבי, האם למסור את בני, את גדעון, לידי המשטרה או לסרב אך ורק בשל המחשבה שאירוע כזה עשוי להביא לאישפוזו בתל השומר. בלית ברירה, הסכמתי למסור את בני לידי שני השוטרים שהגיעו. באותו רגע שהשוטרים לקחו את בני, חשתי כי לא רק נפשי נפגעה, אלא גם מצבי הפיזי. לפתע גיליתי שאין לי כוח ברגליים. רגליי אינן מסוגלות לשאת אותי. הליכתי נעשתה איטית, מגושמת ושיווי המשקל בהליכה התערער.

גדעון אזוק בידיו וברגליו הוכנס לניידת.

"אמא", אמר לי " זה כואב!"

פניתי לשוטרים והדגשתי בפניהם שבני אוטיסט, והאזיקים מכאיבים לו. הם הסכימו לשחרר את ידיו, אך השאירו את רגליו אזוקות. נסענו אחרי הניידת

לתל השומר. שוב המתנו עד חצות, ובבית החולים לא הסכימו לאשפזו, למרות שפגע בעצמו ובסביבתו. השוטרים שחמלו עלינו, ניסו לאשפזו בבית החולים אברבנאל אבל גם שם סרבו לקבלו.

בשעת לילה מאוחרת, אחר חצות, גדעון נכנס לבית מעצר באבו-כביר. שם הושיבו אותו עם אסירים. הזדעזעתי, בני הלוקה באוטיזם יושב עם אסירים. אז, לראשונה בחיי התוודעתי גם לבית המשפט בת"א. בני ישב בחברת אסירים על הספסל ורק אמר:

"אמא..."

מבטו התחנן אלי להצילו. ואני רק הצלחתי לומר בקול חנוק:

"דון, דון (כך כיניתי אותו) אל תבכה".

הסוהרים היסו אותי מיד:

"אסור לדבר עם אסיר!!"

אינני יודעת איך הצלחתי להמשיך לעמוד על רגליי, אולי משום שכה רציתי, שיוועתי להיות בקרבתו. לאחר שבוע של דיונים התקבל גדעון לבית החולים תל-השומר בצו משפטי. הוא הוכנס למחלקה הסגורה. כל יום ביקרתי אותו, כך היה קרוב אלי ולא הייתי תלויה באיש שיסיעני אליו, במשך שלושה וחצי חודשים בקרתיו יום יום. לא היה קל לבקר אותו באגף הסגור ולראות חולים רבים בדרגות קושי שונות, אך לפחות יכולתי להיות עם גדעון מדי יום. כאשר הועבר לאגף הפתוח הבאתי אותו הביתה. בכל רגע שהצלחתי להביאו הביתה, היו האושר, השמחה והסיפוק מציפים אותי. במהלך אותו שבוע אכל גלידות ללא הגבלה. ביקש מאנשים כסף, כדי לקנותן והם כמובן ניאותו לתת לו. היה לו פצע מוגלתי בלחי, אבל איש בבית החולים לא התייחס אליו. רק כאשר הגיע הפצע למימדים מחרידים, ניתחו אותו והותירו לו צלקת בלחיו. מקץ שבוע חזר לאגף הסגור, שם שהה עד שהגיע נציג מטעם המעון בטבריה ולקח אותו עימו. ליבי נשבר על שנלקח למקום רחוק מדי. אבל, בשל פרצי האלימות, זה היה המקום היחיד שהיה מוכן לקבלו, איש לא העלה על דעתו שפרצי האלימות של בחור בעל צרכים מיוחדים נובעים מתסכול קשה, ולא מהיותו אלים מעצם

מהותו. את זה הסביר לי הפסיכיאטר שטיפל בגדעון בעת אישפוזו באברבנאל.

כאן הגיע גדעון לתחתיות. בצהריים בין השעות אחת עד ארבע ננעל בחדרו, ובערב אחרי השעה שבע, לאחר ארוחת הערב היה עליו להיות בחדרו, שקירותיו חשופים, ללא תמונות או קישוט. באחד מביקוריו בבית ביקש אותי לקחת תמונה שלי שאהב, לחדרו במעון. חודש לאחר מכן, כשביקרתי אותו, לא מצאתי את התמונה. כאשר שאלתי היכן התמונה השיב לי:

"שברתי אותה".

לא היתה לו שליטה על פרצי הזעם, ובכך חיבל בעצמו, מספר פעמים לא קיבל את ארוחת הארבע שכה אהב. אך יחד עם הזעם והתסכול, לא נעדרה ממנו שמחה, שהיתה חסרת גבולות אף היא. מעיין של שמחה געש בתוכו כנגד מעיין הכעס.

אין ספור פעמים רציתי לחדור אל מחשבותיו, לפרוץ דרך אל מוחו, למתן את הכעס, להבין מניין הוא מופיע ומסעיר אותו כל כך, רציתי לאחוז בשרשיו להבינו לעומק, אולי הייתי מוצאת את התבונה לעזור לו... אבל לא הצלחתי!

מענינו עלו שאלות, שלא היה בכוחי לפותרן:

"אמא, מדוע אינני ישן בבית? אמא, למה מכריחים אותי לישון בצהריים ומקשים עליי לישון בלילה".

לא יכולתי להביא את גדעון לישון בבית, כי נפרדתי מבעלי ולא יכולתי לבטוח בעצמי שאצליח לא לישון לילה שלם, ולא יכולתי להרשות לעצמי להירדם בשעה שהוא ער ועלול להזיק לעצמו. גם לא יכולתי להזמין אדם זר שישן איתנו באותם פעמים שגדעון הגיע ללילה. אולי היתה זו טעות איומה מצדי שתגרום לי מאוחר יותר לרגשות אשם כבדים. אולי הייתי צריכה לשכור דירה בטבריה כדי להוציאו מדי יום מן המעון, ללכת איתו ולקנות לו דבר מה שאהב.

כן, תמיד כשמאוחר מדי רוצים לתקן, תמיד כשמאוחר מדי רוצים לחזור בזמן. במחשבות האלה אני כלואה, אבל היתה בי לפחות תושיה לעלות את האפשרות של חונך לגדעון. ואכן החונך שמצאתי היה צמוד אליו במשך שלוש שנים, הוא שהעניק לי תמונות רבות בהן נראה גדעון, שר, אוכל, מטייל בקרבת הכינרת,

משחק בכדור או נמצא בגן משחקים משתמש במתקני הספורט ונהנה מהם. תענוג לראות את חיוכו, אושרו, הנאתו. כה חבל שרק פעמיים בשבוע הגיע אליו החונך והוציאו לחופשי מן המעון, חבל שלא גייסתי חונך נוסף לעוד יומיים בשבוע.

החרטה ורגשות האשם באים תמיד כשמאוחר מדי...

חלפו שבעה חודשים ועדיין אינני מבינה, מנסה שוב ושוב לפרק את המילים - "גדעון מת", מה זה אומר..באופן שכלי הבנתי, הוא מונח בתוך ארון עמוק באדמה, ולא ניתן לראותו. הבנתי שגדעון נחנק, צנח ומת, אבל עדיין איך ניתן להבין באמת את משמעות המילים, את העובדה שהמוות חדר לחיי ועקר משם את בני, את גדעון שלי.

אני הולכת לבית העלמין, יושבת ליד מצבתו בה חקוקות המילים: 'גדעון קליגר', רואה ואינני קולטת. המילים אינן מצליחות לחדור לתוכי, אינן מתגבשות למילים בעלות משמעות.

המוות פרץ בחטף אל חיי והותיר אותי ללא בן, המוות פלש אל חדרי ליבי ורוקן אותם. בכל רגע מאז, ליבי הריק עולה על גדותיו בכאב, עולה על גדות נפשי, גופי, עצמותי, ישותי. מה אהיה אני מעתה?

מהתבוננות בתמונתו אני לוכדת את חיותו, לכל מה שהוא. האמת הגדולה, האמת שאין שני לה נרקמת בתוך פרדוקס. ישנו = איננו, איננו = ישנו במלואו. עיני חודרות אל עומק התמונות, מבקשות להגיע למהותן, למה שחבוי בתוכן - חיים שלמים של בן שנולד לוקה באוטיזם, שבתוך תוכו סערה פנימית משוללת רסן, ושימחה שאין שני לה, שימחה הבוקעת מנבכי נשמתו, מכל גים וסדק בגופו ורוחו.

מותו של גדעון הוליד אותי מחדש, הפכתי יצור שמאזין לדממה, אולי אשמע את קולו של בני עולה מתוכה.

כניסה אל דלת אמותיו של המוות חושפת את הנדבכים, המדפים הנסתרים שבהם ועליהם מונחים חיים כתצוגה מרהיבה.

יחד עם ההתוודעות אל הכרסום שעושה המוות בשיניו החדות, לאט לאט אני עוברת לחיים אחרים, מסדר גודל אחר. עולם שנמצא על קו הגבול בין חיים ומוות, ואני מביטה בחיים ובמוות בעיניים אחרות.

הכל משתקף היום בכפילות. החיים מתגלגלים כתפזורת מוות.

מפולת שנים מכסה על גופי ורוחי, ואיני יכולה להרים את ראשי, לפקוח עיניים. החיים נעצרו בעיקול חיי, במקום בו הונח לפניי בני.

ממגירות ליבי אני שולפת עוד ועוד תמונות, מנסה לכסות על הבלימה, לכסות על האין - עוד.

אדוניס כותב:

"הַרְיֵק קבר צַף עומד על עמודים לא נראים של נשימות בני אדם" (עמ' 118)

כמה נכון!

גדעון שלי,

האם אי-פעם אוכל להאמין שאתה באמת אינך? אני שוב חוזרת אל הראשית. הגעת לעולם מתוך כמיהתי העזה לילד, למעלה משנים עשרה שנה הסתפקתי בבת יחידה. עדיין הייתי אחוזת טראומה מחווית היותי בת למשפחה ברוכת ילדים – הייתי הבת השנייה אחרי אח בכור הבוגר ממני בדיוק בשנה. הוא נולד ב-24.11.45 ואני נולדתי ב-24.11.46. אימי הניקה אותו יחד איתי. לא רציתי שגורל ילדי יהיה כגורלי. רציתי להעניק לבתי את כל מה שביקשתי וערגתי לעצמי. מקץ שנים עשרה שנה לאחר חגיגת בת המצווה של בתי בבית ספרה, שבת הביתה ולפתע הגיחה, פשוט עלתה והגיחה התשוקה העזה לילד. אותו לילה נוצר בני. למן הרגע הראשון שקרם עור וגידים ברחמי, ידעתי שיש לי בן. עם שחר קראתי לו גדעון. זה השם שאמור להטביע חותם בבני.

הקאתי כמעט משך כל ההריון. כשהגעתי לראשונה לרופא הנשים הפרטי, הוא אמר לבעלי:

”הבאת לי סמרטוט?” ונדמה היה לי שרצה להציע להפסיק את ההריון.

הייתי על 'גג העולם' משך כל ההריון, על-אף ההקאות, התהלכתי כל הימים כאדם המאושר עלי אדמות. בדיוק בתום תשעת החודשים, יצאתי לחופשה מבית הספר בו לימדתי. עוד באותו ערב תקפו אותי הצירים. בחצות אמרתי לבעלי – ”נדמה לי שאני צריכה ללכת לבית חולים”. בעלי היה נפעם, כיצד ואיך הפחדנית הגדולה מדברת באומץ שכזה.

באחת אחר חצות הגעתי לבית חולים. עד לשעה שבע בבוקר התאמצתי ללדת בסיוע הרופא והמיילדת, הייתי באפיסת כוחות כשילדתי את בני. חשתי שאין לי בעיה למות בלידה, ובלבד שבני יפלט דרך לעולם. שמו לי עירוי בשתי הזרועות, ורצו לתת לי גם מנת דם, אך, למזלי, כיוון שהמצב היה גבולי, ויתרו על כך. ביום הרביעי חייבו אותי לרדת מהמיטה ולגשת לשרותים. אמי שהיתה לידי הובילה אותי, בפתח השירותים קרסתי מרוב חולשה, ואיבדתי את ההכרה.

גדעון שלי,

כשאני רואה פרפר לבן חג בגינה מעל פרח, המחשבה הראשונה החולפת בראשי: הנה בני, בא אליי!

גדעון שלי, אינני יכולה לומר – מה שיגורתי בא אלי. לא פיללתי, לא חלמתי שהדבר אפשרי כלל. אבל, כנראה שהחיים מורכבים גם מן הבלתי אפשרי, הבלתי נתפס. כן, זו אחת מאבני היסוד של החיים: הלא יאמן קורם עור וגידים והופך לממשי.

גדעון שלי,

כעת יותר מתמיד, אני אוהבת את השקט. כי בשפת בני האדם בני שותק, אבל מדבר אליי בשפת הרוח, מארבע רוחות.

באותו לילה הכל בחוץ סער, היה זה חודש מרץ וגשם זלעפות ניתך. עד אותו לילה לא ירדו גשמים כלל. העצים חישובו להשבר, קול הסופה שהגיע אלי הולם את הסערה שבנפשי – הבאתי בן לעולם!

ביום השמיני חגגנו את ברית המילה בבית החולים, כי עדיין שהיתי בבית החולים אני הייתי עדיין חלשה ולבני היתה צהבת. כל משפחתי וחברי הקרובים הגיעו.

עיניהם של בעלי והוריו, ניצולי השואה, ברקו. אחרי שלוש עשרה שנים הבאתי ילד נוסף לעולם. כל המשפחה שמחה יחד עימי. אחותי העניקה לי עגלת תינוקות.

הנחתי בה את גדעון וטיילתי הלך ושוב לאורך רחובות רמת אפעל. ראשי בשמיים ועיני זוהרות כשמש.

בעודי כותבת אני שומעת את גדעון:

”אמא, מתי את מגיעה אליי? אמא, אני מתגעגע אלייך. אמא, אני אוהב אותך!”
תמיד נאלצתי להמתין לבתי שתוכל להתפנות לנסיעה ארוכה, לטבריה.

מעולם לא נהגתי מחוץ לתל-אביב כי הנהיגה שלי היתה גרועה. פעם בחודש, בשבת, הגענו אליו. פעם בחודש גדעון הוצף ברגשות שמחה אדירה, – כי אמא וחגית, הכינו לו את כל הדברים שאהב.

האוכל צימצם, ריכך והמתיק את תסכולו. הוא לא ידע אישה, רק את אמא אשר נשקה לו והוא לה, ואותה הוא אהב לאהוב. גדעון גם אהב לפגוש אנשים ברחוב לפנות אליהם ולומר להם:

”אני אוהב אתכם!”

אך העולם השיב לו אהבה ביד קמוצה.

אתה שם לב, גדעון, שאני מספרת את חיך ואת חיי, לא בסדר כרונולוגי, אלא בקפיצות, כי החיים אותם אני חיה היום נטלו ממני את יכולת הריכוז.

שמונה חודשים חלפו מאז לכתך ממני, חלפו מעל פני כאילו היו להקת עורבים צרחניים, כאילו היו נשימות אפי המתפזרות בתוך הזמן, בתוך לבו של הזמן. שמונה חודשים המערבלים את המוות בתוך החיים, הופכים אותם לעיסה אחת. כפי שמפזרים זרעים על פני השדה, כך מתפזר המוות ומשתרע על פני חיי, מנשים אותם, צף על פניהם.

אני רוצה להעלות באוב את רגע לכתך, שוב, כדי שאולי אצליח להכילו. מאז לכתך כל יום טומן בחובו מידה גדולה של חוסר ממשות בתוך הממשי עצמו.

היום יום הולדתה של אחותך, חגית. היא נולדה בתשעה באב. בחרנו ביום זה לבקרך ב'מנוחה נכונה' – בית העלמין. זה היה הדבר הנכון ביותר בעיני אחותך לעשותו ביום הולדתה, – לבקר אותך.

נולדת בפורים ביום חורפי סוער שהגיע לאחר שנה מאוד שחונה, אחותך נולדה בחודש אוגוסט, בשיא החום.

כה שונים היו חייכם. חגית נוצרה ברחמי טרם ידעתי דבר על לידה והריון, פשוט מצאתי את עצמי בהריון. הריון שלא התקבל בברכה. חמותי שאלה אותי אז – אם לא שמעתי על אמצעי מניעה... נדרתי אז ביני לבין עצמי, שלא יהיו לי עוד ילדים, לא יהיו עוד הריונות. במהלך הלידה לא ידעתי כיצד לחוץ, וכאשר נולדה ביתי עדיין כיסיתי את עיניי. לא רציתי לראות מכשירים, מחטים, וזריקות, המיילדת פלטה לעברי – "איזו מוזרה!" ופגעה בי נורא. קרוב לשעה שתיים אחרי חצות התייאשו ממני, והרופא הגיע וביצע את הלחיצות עד שנולדה בתי. ילדה יפיפייה עם עיניים גדולות וקסומו. רק למחרת ראיתי את התינוקת. הנקתי אותה ועשיתי השלמות עם בקבוק. כאשר בני נולד החלטתי שאני לא מניקה. לא היה לי מספיק חלב וגם לא רציתי לחזור על הסינדרום של הנקה וגם בקבוק.

חגית עשתה את כל צעדי התפתחותה במהירות יתרה: נגמלה מחיתולים בגיל שמונה חודשים, והתהלכה בגיל תשעה חודשים, אז הכנסתי אותה למשפחתון, החלטה שהגיעה לאחר שיום אחד הקדמתי לשוב הביתה מהעבודה, וגיליתי שבתי ישנה בנעליה, נאלצתי לפטר את המטפלת. לא היתה לי חופשת לידה, וזאת מכיוון שהתקבלתי לעבודה קבועה בהוראה, ממש סמוך ללידה. במשך שלוש עשרה שנים היתה חגית בת יחידה, ואני התענגתי על גידולה. הקשר בינינו היה עמוק ביותר. הייתי האם היחידה שהגיעה עם בתה ביום הראשון לכיתה א'. היא היתה ילדה מדהימה, שיחקה עם בובותיה, הפשיטה והלבישה אותן במשך שעות, ואני יכולתי ללמוד, להכין שיעורים, ולבדוק בחינות ללא הפרעה. השכנה, שגרה ממול, קינאה בי.

המציאות הבלתי נסבלת – הוא מוחל לחיים, מוחל על מצבו של האדם, על היות החיים דבר סופי ואדיש. כל פירוש המנסה לתפוס את החיים, את המציאות, הוא ארעי. כל ניסיון הבנה חומק תמיד מן ההבנה. הכל ארעי, הכל בן חלוף. כל הבנה נועדה לכשלון. איך קורה שאישה כמוני, כה פגיעה, שעמידתה אינה איתנה, מתנסה באובדן שכזה. הסנה הבוער הזה בתוך נפשי, לא מאפשר לי לראות את הקיים מעבר לאובדן. ג'ורג' סטיינר אומר בספרו "אראטה": "כל התנסות משנה את התודעה, אין התרחשות נפשית או גופנית, גשמית, בין שהיא תת הכרתית ובין שהיא טראומטית, שאינה משנה את מערך הזהות שלנו"

אני יכולה להעיד בפה מלא עד כמה נכונים דבריו.

הקשר בינינו היה הדוק, ותמיד שמרנו על קשר עין, כשישבתי במטבח ללמוד, או לבדוק בחינות, ישבה היא על המחצלת ושיחקה עם בובותיה. היא היתה בבת עיני. לא נתתי לה לסדר את חדרה, או לעזור לי בניקיון. בהתבגרה, עבדה והשקיעה, והשיגה את הישגיה, וגדלה להיות מה שהיא היום. אדם עם יכולות אדירות, להגשים חלומות ויכולות אדירות של נתינה והכלה.

לילה אחד, כשחשתי רוויה מלימודים רציתי ילד נוסף.

ביום שישי בבוקר, 4.3.83, נולד בני גדעון. הבית כולו, המשפחה כולה יצאה מגדרה מרוב שמחה! – בן בכור למשפחת קליגר. כעבור רק חמשה חודשים, גוועה השמחה, כאשר התברר שגדעון לוקה בעיכוב התפתחותי, וכעבור שמונה חודשים, הסתר שמדובר באוטיזם. הילד יפה התואר הזה, אשר רומם את רוחה של המשפחה כולה, גרם ללב להשתנק. אך הידיעה הקשה לא גרעה כהוא זה מן האהבה העצומה של המשפחה אליו.

הוא היה ילד מיוחד בכל מובן! שפתו היתה עשירה ומעל לממוצע. גדעון לא הסתכל על עצים, ציפורים או השמים, הוא היה יכול לעקוב שעות אחר כף מעץ לבחישת מרק, והעולם סביב נעלם. לא יכולתי לעכל זאת, וכשגדל הסבתי את תשומת ליבו לשמים, לעצים, הוא הרים לרגע את ראשו לשמח את ליבי, היפנה מבט ואמר:

"ראיתי". ושב לעיסוקו.

כל-כך רציתי להרחיב את אופק עולמך. כל כך רציתי, גדעון.

אבל בשפה המיוחדת לשנינו, היודעת לנוע בין האמיתי לבין הבדיוני, בין הזייה לחיים אמיתיים, נעלמים גבולות. מבין התמונות בהן דמותך נשקפת בוקע חיוך הבוער, מצית להבת אהבה יוקדת, ואני אוספת מתוכה בכפות ידי כל רמץ.

לחיים יש כנראה כוונה נסתרת. ונראה כי מותו של גדעון נחת עלי לצורך זה, להבין את כוונתם הנסתרת של החיים. ונדמה לי שבעזרת המילים מתגלה הנסתר מרצון או שלא מרצון.

אכילס מזכיר לנו שאנו חייבים את חיינו למות. כשהאדם אינו מסכים עם

גדעון יקר שלי,

כבר ימים שאני מהגגת אותך בראשי ובלבי, ואינני מצליחה להעלות דבר על הנייר. הכאב כה גדול. אי אפשר להאמין במותו של ילד כמוך שאהב את החיים, ואף יכול היה להם למרות הקשיים הבלתי נסבלים, בעיקר אלו הקשורים להגבלת חירותו. ילד שאהב חופש, אהב לבחון גבולות, אהב לגבור ולדלג על מכשולים ומהמורות, ילד שאי אפשר לדכאו, לשבור את כוחו. כמו בני ישראל במצרים, ככל שעינו אותם המצרים, כן התעצמו על אפם וחמתם.

כמה עוצמה היתה בך, כמה תיחכום, חוכמה ותושיה לצלוח מכשולים ולהשיג יעדים. גדעון שלי, אכן אתה ראוי לשמך, גיבור חיל. כמה עונשים הוטלו עליך בגלל נפשך הסוערת, כמה עונשים ספגת, וכמה הנאות נגזלו ממך, אבל המשכת לחייך חיוך אלוהי, מפה לאוזן בכל שריר בפניך, בכל קמט, בכל מבע.

היית ילד פלא. ידעת קרוא וכתוב מבלי ללמוד, היתה לך שפה עשירה מעל לממוצע מבלי לקרוא ספרים. ידעת לשיר את השירים שאהבת, וידעת את כל המילים מבלי שהטקסט יהיה לפניך, ובעיקר – ידעת לאהוב בכל נימי נפשך, אהבת בני אדם באשר הם, דתיים כחילוניים, זרים ומוכרים. ידעת לאהוב באופן בלתי נדלה. אז איך אפשר להאמין שאתה אינך?! לעולם לא אוכל לעכל זאת, זו ידיעה שמסרבת להיות תובנה, כי היא חורגת מן ההגיון ומן ההסתברות. כח החיים שפעם בך היה כה עצום שגרף הצידה כל מכשול. מעולם לא ידעת אישה. אבל החיוכים שלך היו צאצאיך!

כל כך אהבת את החיים. לבך זעק את השמחה שבקעה גם מעיניך, אך לא השכלת לשמור עליהם, הדחפים הבלתי נשלטים, שמו לאל את תשוקתך לחיים.

בכל פעם ששאלתי אותך::

”גדעון, מדוע עשית זאת?”

התשובה המיידית תמיד היתה

”לא היתה לי שליטה, אמא.”

גדעון יקר שלי,

חגי תשרי ראשונים בלעדיך. היום ערב ראש השנה ואתה מצוי רק בתוככי נשמת. לבי מסרב לפעום בלעדיך. עדיין אינני יודעת איך ניתן לחיות בלעדיך. אני מגייסת את כל הידע שלי בפילוסופיה, לנסות להבין, לתפוס את החיים ואת המוות – ואינני מצליחה.

גדעון יקר שלי,

עברו עשרה חודשים מאז לכתך, גדעון שלי יקר מאוד.

אני יודעת, שאנו בני חלוף, זמניים מאוד בעולם, באנו מן העפר ונשוב אל העפר, ובכל זאת עדיין אינני מסוגלת להפנים את מותך. לו רק היית רואה אותי, לו רק הייתי רואה אותך בדקות האחרונות של חייר, לו רק לא היית צונח לבד אל מותך, היה זה אולי מקל עליי. קשה לעכל מוות ללא פרידה, ללא חיבוק, ללא נשיקה.

מאז הלכת התפוגגה ההוויה הפנימית שלי. ריק מוחלט שולט בה. אני ממעטת לכתוב ממעטת לקרוא, ממעטת לעשות כל דבר. מרבית הזמן אני ישנה. כל כתיבה היא תרגום טקסט לא כתוב שהופיע בנפשי. הכתיבה היא בית, היא מחסה, היא עיר מקלט.

בתוך ספרה של סימון וייל 'הכובד והחסד', אני קוראת ומזדהה:

"אלוהים ברא עולם שאיננו הטוב בעולמות האפשריים, אלא עולם המכיל בתוכו את כל דרגות הטוב והרע..."

"הסתירה היא הקריטריון של הממשי. חיינו הם אי-אפשרות, אבסורד. כל דבר שאנו רוצים עומד בסתירה לתנאים או לתוצאות הכרוכים בו, כל קביעה שאנו קובעים מורה על היפוכה. כל הרגשות שלנו מעורבים ברגשות סותרים, כי אנו עצמנו סתירה".

הימים חולפים. יום אחר יום נעלם ואיננו, ואני נעלמת מעצמי.

כל התובנות שלי אינן מביאות מרפא לנפשי. במאבק הזה אינני מצליחה לכופף את ידו השלטת של העצב. איבדתי את קשר העין עם האופק.

אין לי יכולת לחיות בלעדך, ואתה תמיד ידעת זאת. אין ספור פעמים אני מתבוננת בתמונותיך ואיני מאמינה! כמה אור וחיים בכל איבר מאיברך. קשה לי לחיות כאשר אתה טמון בעומק האדמה בתוך ארון.

תמיד חיפשתי מקום עלי אדמות. ליבי אומר שאולי במותך מצאתי לי מקום.

נדמה לי, כי מיום צאתי לאוויר העולם, חיפשתי מקום. מצבור של רגעי ממשות, מרחבים של צלילים וקולות המהדהדים את נפשי. בכל רגע חיפשתי מקום, בתוך מקור של ציפור, בתוך קפלי הרוח, בתוך כל הגיג. והנה, באופן ציני ונלעג מצאתי מקום במותך. אהיה קבורה עמך.

במותך קניתי מקום מעל ארונוך שבעמקי האדמה, וידעתי כי הגעתי אל המקום שאליו הולכים החיים החולפים, ואולי האלמותיים. במותך הבנתי, שחיי סמוכים אל היש המקרי, השרירותי...

קיימנו יחסי מין. לא היה כאן מעשה אהבה. כבר לאחר דקות חשתי שמהו מתהווה בתוכי, משהו חדש נולד בי. מיד, נתתי לו שם – 'גדעון' ולמן אותו הרגע הייתי המאושרת באדם.

חברה כתבה לי :

"בחיים יש הרבה כאב וסבל וצריך לנשום עמוק את הרגעים המאירים והטובים גם אם הם חמקמקים ולא רבים". כמה נכונים דבריה אלה, אבל צריך למצוא את הכח לזה בתוך הנפש.

הבוקר ראיתי שחרור ונחליאלי מנתרים על עלים בגינה מול חלוני. וראיתי בהם את נשמתך, כי אין חציצה בין מעלה לבין מטה. כנפיים עולות ויורדות כל הזמן.

מאוד הייתי מבקשת להאמין בתפיסתו של שפינוזה שהכל הוא אחד: אלוהים – האדם ועולם, ואני מוסיפה שאין חציצה בין המוות לחיים, הם בדיאלוג מתמיד.

אני מבקשת מגדעון – לאחוז בי כמו תמיד, על אף שאיני יכולה לגעת בו באופן פיזי אמיתי, אבל אנחנו מתאמנים לאחוז זה בזו ולא להרפות. זה לא מובן מאליו, עמידתנו זה ליד זו גוברת מעל כל החוקים הנסתרים כעת, והם חזקים ואמיתיים יותר.

13.10.19 יום שבת

גדעון יקר שלי,

חגית סיימה לערוך את האלבום שלך. תמונות מרגע ההריון שלי ועד מודעת האבל שלך. ישנם הרבה רגעי שמחה, כי הרי נולדת ילד שמח עם עוצמת שמחה בלתי נדלית. וביום ב' שלא נאמר בו "וירא כי טוב..." פרחו נשמתך, ואני לא הייתי לידך לעצור את נשימתך האחרונה שלא תאבד.

אינני יודעת אם אצליח כמו אימהות רבות, להשלים עם המוות ולקבלו, אני עדיין נאבקת במוות. לא נכנעת לו.

אני צועדת בתהלוכת המקרה הבלתי צפוי, מקרים נושרים מעץ החיים ללא תרמילי פשר.

גדעון, גדעון, גדעון, אולי אם שוב ושוב אפח חיים בשמך, תתעורר, ותקום אליי. צריך רק להמתין לנס. בכל הכח, בכל נפשי ומאודי .

'שמיני עצרת' הוא יום פטירתה של אימי. היה זה יום גשום ומלאכת הקבורה נעשתה במהירות. אמי ידעה בחייה אהבה עזה. אבי לקח אותה אל חייו ולא עזבה עד יום מותה. כשאמי הלכה לעולמה ראיתי לראשונה את אבי מתייפח.

אני מעולם לא ידעתי אהבה. יום נישואי היה יום עלוב. הגעתי לאולם החתונה במונית עם חמותי, כי הבעל המיועד שכח את הכתובת של המספרה. בזמן שרקדתי, דרך בעלי כל הזמן על ההינומה שלי, כמה סימבולי... וגרם לי מבוכה, בלשון המעטה.

בסיום הטקס הגענו הביתה, בעלי התיישב כדי לשמוע את נאומו של אבא אבן שהיה שגריר ישראל באו"ם.

אני הלכתי לישון.

שנים מלאה אותי תחושה, של אדם סוג ב' או ג', עד שיום אחד רציתי ילד. רציתי ילד לא כדי לתקן שברים בחיי, פשוט רציתי לחוש משהו חדש שמתהווה בתוכי.

גדעון שלי,

קשה מנשוא לחיות בלעדייך – שוב ושוב אני מרגישה צורך לומר זאת.
קשה מנשוא לחיות בעולם שהכאיב לך כל כך, שפגע בך כל כך, שתיסכל אותך כל כך. קשה מנשוא להמשיך לחיות בעולם שכזה.
קראתי שיר יפהפה של המשוררת היפנית שיבטה טויו, שהחלה לכתוב בגיל 92:

שמים

”כְּשֶׁאֲנִי מְרַגֶּיֶשׁה בּוֹדְדָה
אֲנִי מִבִּיטָה לְשָׁמַיִם
יֵשׁ עֲנָנִים
הַנִּרְאִים כְּמִשְׁפָּחָה,
יֵשׁ עֲנָנִים
הַנִּרְאִים כְּמוֹ מִפְתַּיִן
יֵשׁ גַּם עֲנָנִים הַנִּדְמִים כְּרוֹדְפִים זֶה אַחַר זֶה
אֲנִי תוֹהָה לְאֵן שְׁטִים כָּלָם...
חֲשׂוֹב שְׂגָם לָהּ יְהִי פִּנְאִי
לְהָרִים מִבְּטֶרֶת לְשָׁמַיִם”

גם אתה גדעון יקר אהבת את השיר ששר בעז שרעבי:

תָּן אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הַשֶּׁמֶשׁ הַחֲמֹה
תָּן לְרֵאוֹת אוֹתָם מִן הַנֶּשֶׁמָה
תָּן לְנֶפֶשׁ שֶׁתִּבְעֵר
תָּן לְהִיּוֹת חֶפְשִׁי וּמְאֻשָּׁר

גדעון שלי,

הגשם הראשון אשר הגיע הבוקר בקול עז, סדק את שממון הכתלים.
פרשתי את שתי ידיי לקבל את פניו ולברכו.
הגשם הראשון, המחבר בין מעלה לבין מטה, הרעים בקולו העז, וניער את נפשי מן העזובה.
הסגרירות מנמיכה את בוחק הימים העקרים. אני שומעת את הסגרירות מעמיקה שורשיה ומרימה ראשה. ובתוך זה, מתגנבת אלי שלוה מבין שיחים ירוקים, המצטופפים לנגד עיני. יום הסגריר מתחבר להוויתי.

גדעון יקר,

אינני יודעת מתי אוכל להחכים ולהבין שעלי להניח לגדעון ללכת במסלולו החדש, 'להיות חול', כדברי נכדתי... מתי אוכל להניח לגופו של גדעון לשוב לאדמה ולמצוא מנוחה נכונה.

אני מקווה שאהבתי תמשיך ותזין אותך, ואף אהבתך תזין אותי גם בהעדרך.

ביום ראשון ימלאו לי 73 שנים, ובירכתו של גדעון תלויה על הקיר, ממש מולי: "לאמא היקרה אני אוהב אותך מאוד, שיהיה לך הרבה אושר ובריאות ומזל טוב, מגדעון".

לאין יש מהות מיוחדת ומוסיקה מיוחדת.

אולי למעמקים יש יכולת להיות מגדלורים לראות את בני השוקע.

אני חיה לבדי עם זכרונותיי השוהים עמי יומם וליל, ואין רגע דל. אני לבדי ולא לבד:

כְּאֲבִי הוֹלֵךְ עִמִּי וְאוֹחֵז בְּיָדִי,
בְּדִידוֹתַי אֵינָה מְרַפָּה מְמִנִּי, וְגַם
רְשָׁמֵי חַיֵּי הַהוֹלָכִים עִמִּי לְכָל מְקוֹם.
אֲנִי חֲשָׂה בָהֶם,
לוֹפְתִים אוֹתִי וְאֵינָם מְנִיחִים לִי
לְהִיּוֹת לְבַד.

היה נדמה לי שאפשר להתידד עם כאב מן הסוג הזה. אך היתה זו רק אשליה רגעית... הכאב החד והחותך, כשנישקתי וליטפתי אותך בהיותך בתוך ארון, ודקות מעטות לאחר מכן, נטמנת בחיק האדמה. אינני מבינה איך הנחתי לקברנים להניח אותך בתוך בור עמוק. איך לא הקמתי קול צעקה לעצור בעדם. יכולתי להישאר לידך עד נשימתי האחרונה.

ארשת פניך הנשקפת אלי בתמונותיך, חותכת עוד ועוד בבשרי. איני מקבלת את מותך.

גדעון יקר,

יש אנשים השועטים במלוא כוחם על אף כובד החיים. אבל אני אינני בקהלם. עוד מעט תימלא שנה למותך 10.12 ואני אוחזת את הימים, מחזיקה כל יום. כל יום כרוך בגדעון. כמוהו מנסה לא להשבר, הוא שאהב את החיים וחיבק אותם כל ימיו, עד לרגע האחרון, שעמד במצח נחושה מול דלת נעולה ואמר: "אותי לא ישברו". הימים שועטים במלוא כוחם ואני אוחזת בהם וכל יום הוא נשמת אפך.

גדעון יקר שלי,

יום הולדתי היום, גדעון יקר שלי. הדמיון, הרוח הנפש חוברים יחד ללכוד אותך למעני ולמענך בכל האופנים הקיומיים שלך.

אמילי דקינסון מציעה:

"אל תנסה להיגאל, אבל תן לגאולה לגלות אותך – בדרכה".

אני ממתנה, בלי לדחוק בה. היום יום הולדתי, ואני כה רחוקה מזו שהייתי לפני לכתך ממני. בעיקר שונה המבט על העולם.

חינכו אותנו להתכונן לפני מבחן, שלא ניכשל, שלא נמעד, שלא ניפול, שלא ישעו אותנו, שלא תבוא הבושה ותכלים את פנינו, ואולי נכון יותר לומר, שלא תכלים את נפשנו. החיים מחוייבים להכין אותנו לקראת המבחן הגדול מכולם – המוות, ולא כל שכן מוות של בן. למוות שכזה צריך להתכונן, למוות שכזה, אסור לא להיות מוכן, כי מיותר לומר מה עלול לקרות אם לא תהא מוכן.

החיים לא הכינו אותי לקראת מותך גדעון שלי, ואני לא יכולתי לדמיין מבחן כזה שיעמוד לפני. רציתי לפחות להספיק להיות לידך בנשימותיך האחרונות, לצייד אותך בכל מה שניתן לעלות על הדעת לקראת צאתך למסע שכזה, רציתי לאחוז בנשימותיך האחרונות שלא ימלטו ממך וממני.

אינני יכולה לתבוע את החיים. השרירותיות האינסופית שלהם היא המשקל הסגולי, היא נשמת אפם.

גדעון שלי,

היום בשעה אחת בצהריים לפני שנה בדיוק, הגעתי לבית העלמין לראותך בפעם האחרונה וללוותך בדרכך האחרונה לצלילי השיר 'אדון עולם' של עוזי חיטמן, שכה אהבת את שיריו.

היום לפני שנה ננעלה בפניך שוב הדלת, והפעם לא דלת בחדרך שבמעון.

גדעון יקר שלי,

היום, בדיוק לפני שנה, ב-21:05, מצאת את מותך. הבוקר בשעה שש אני עדיין לא יודעת מה אורב לי לקראת הלילה. נדמה לי שהיה זה בוקר לגמרי רגיל. הכנתי קפה, קראתי עיתון, והרהרתי כדרכי בזמן המכרסם בגופי ובמחשבותיי, מצפה בקוצר רוח ליום שבת, לביקור שלי עם חגית במעון בטבריה. מעבר לזה לא חלף במוחי דבר. יום רגיל. בערב, כהרגלי ראיתי טלוויזיה, צפיתי בחדשות ולא חלף במוחי ולו הרהור זעיר שעומד להתרחש דבר מה גהינומי.

בתשע וחמישה בערב ראיתי חדשות. בזמן שנפחת את נשימתך האחרונה, ללא ידיעתי. נטלתי כדור שינה ונרדמתי. בבוקר אדע שאתה איננו וגם אני אהיה ישנה – איננה. בתשע וחמישה בערב, היום בערב, יסתיימו חיך. ועתה בוקר, ודבר מכל זה לא חלף במוחי. רק לפני ימים אחדים השתתפת במסיבת חנוכה במעון, ושרת עם כולם, ליבי ניתר משמחה. למרות שלא היית בחדרך, ולא יכולתי לשוחח עמך, שמחתי לדעת שיצאת עם חיים, העובד הסוציאלי, לביתן אחר בו התקיימה מסיבת החנוכה, והלכת לשיר. כי זה היה אחד מן הדברים שאהבת ביותר.

בדרך למסיבה, עמדת על המדרכה והתפללת שהגשם יתחזק, כי כבר היה חודש דצמבר ועדיין לא ירדו גשמים. התפללת בכל ליבך, והגשם אכן התחזק. חיים אמר לך שאלוהים שומע בקולך... אך אלוהים כנראה לא ידע לפני שנטל את חיך עד כמה אתה אוהב את החיים, אוהב אותם במלוא העוצמה.

זו היא קשיות לבו של אל בורא עולם, שנטל נשמתך רק ימים אחדים אחרי שהשתתפת במסיבת חנוכה ושרת ושמחת. ודווקא על-ידי אותו דבר שהעניק טעם כה רב לחיך – אוכל – מתת!

חג חנוכה, חג האור היה חגך האחרון.

גדעון יקר שלי,

פתחתי את דלתי אל הבוקר הצונן והצח. קיוויתי אולי אמצא בו שברירים נסתרים מהווייתך. אני חשה ויודעת, הם בתוכי, ובכל זאת מתקשה לאחוז בהם, לאט הם הולכים ונשמטים.

גדעון יקר,

החלה שנה אזרחית חדשה, החל עשור חדש. אתה ודאי חש דרך נפשך את כמות הגשם היורד, השוטף, זה למעלה משבוע. ושוב אני נזכרת איך התפללת לרדת הגשם עם חיים, העובד הסוציאלי, ממש לפני שנה...

בכל פעם שהכאב עולה וחונק, אני מנסה להרגיע את עצמי ואומרת: גדעון לא נעול, גדעון לא מורח את גופו בצואה, גדעון לא נענש, לא מתוסכל. לרגע מסתמנת הקלה, אבל שוב חוזר ושב המחנק. הייתי רוצה להיות איתך להרגיש אותך עד הסוף. לא תמיד גיליתי אורך רוח, כאשר היית חוזר אין ספור פעמים על דבריך, ובכל פעם בשובי הביתה הייתי אכולת מכאוב, והבטחתי לעצמי שבפעם הבאה אשתדל ואתאמץ יותר להכיל את החזרות, אך תמיד מעדת, ונותרתי אכולת מכאוב.

האם אתה ער לגשם השוטף בעוז בחוץ? האם אתה חש את געגועי אליך? האם אתה יודע כמה יסורי מצפון מטלטלים את נשמתי וחובטים בה?

אני מהרהרת במצחך הגבוה בעיניך הרושפות שמחה, ושפתיך, אלה שפרוש עליהן חיוך תמידי, מלא חיוניות.

הלוואי והיה בי קמצוץ מתעצמות הנפש שלך, מכוח החיות שלך, כדי לנסוק ולפרוץ כל גדר, כל מכשול, כל מחסום.

כה רוצה לחצות מנהרות עפר, וריבוא רקיעים לגעת בך, לחוש את חומך, את ישותך האחרת, את אינותך.

הזמן מתקדם על פי קצבו, ואני מנסה בכל כוחותי להביט בו, להסתגל לשינויים הנקרים בדרכי, ובעיקר בתהליכי הזדקנות הגוף והנפש. כבר שבוע שלם מזג האויר סוער, המים משתוללים ועולים על גדותיהם הם סחפו למוות זוג צעיר שנכנס למעלית, כדי לרדת למרתף ולחלץ את מכוניתם מן השטפון שמילא את החניון, המים חדרו למעלית וגרמו לקצר חשמלי, הזוג שנלכד במעלית טבע למוות. גם בחור צעיר כבן 38 שיצא לעזור ולחלץ אנשים שנסחפו, נסחף בעצמו אל מותו... מיתות מחרידות וקורעות לב, ואני מנסה לשבץ את מותך בין אנשים כמותם שמתו לאחרונה, כדי להפנים את מהות החיים, להבין את עובדת מותך בהקשר הזה של מוות בלתי צפוי שאינו בעיתו. אינני מצליחה להרגע, אינני מצליחה לנשום, להפנים, שכך הם החיים, וקורים בהם דברים בלתי צפויים ואכזריים ובכל זאת... בכל מוות שמתרחש אני מנסה להכיל את מותך.

בכל מוות אני מתאמצת להבין את מותך.

ישנה שורה אחת בספרה של המשוררת זלדה, המכילה ומביעה את תחושותי:
"לא ישוב עוד קסם החיים, לא ישוב".

הגנן עובד כעת בגינה. הוא הביא רקפות. עוד מעט ישתול אותן, ובלבי עולה שירה של לאה גולדברג:

"רַק מְקַבְּרֵי לַיְלוֹת, עַל מְשַׁכְּבֵי
לְפָעֲמִים רְאִיתִי מִרְחוֹק
אֵילָן שָׁחַר בְּאוֹר הַפּוֹכְבִים,
וַיֵּשׁ שְׁהִזְפִּירְנִי לְבָבִי
כִּי עִם עֲלוֹת הַשָּׁחַר הוּא יִרְק".

עם כל בוקר ועם כל הבקרים המבקיעים בשמיים ושורטים את חיי, עם כל בוקר ועם כל הבקרים הצפים בשמים האפלוליים, הקרים, הנוטפים גשם, אני גוררת את רגליי יוצאת לראות הכלו המים, האוכל עוד לאחוז בכנפך ולא לחדול, האם יחדל היותי כאן במרחבים הנפרשים לפני, לפני עיני העששות, הננעצות עדיין חוזר ושוב אל תוך הבוקר הגשום, נוטף טיפות זמן.

בְּתוֹךְ הַבֶּקֶר שֶׁפָּקַח אֶת אִישׁוֹנָיו
רְאִיתִי עֲצָמֵי כְּבֵה לְאֵט,
וְלֹא עֵמֵד בֵּי כַּח לְנַעַר אֶת
הַבְּהוּבִיו.

לבי נושא אותך באשר אלך, מרכין ראש על כתפי. זמן ערל, זמן טובע, בלא מטרה, בלא כיוון.

אנה אלך.

גדעון יקר שלי,

על קיר הזמן אני רוצה לחרוט את תיפלותם ונשגבותם של החיים. לאחר שטועמים את מר המוות הצורב בשפתיים ובנשמה, לאחר מראה המוות והנגיעה בו, סר טעמים של החיים באופן כמעט מוחלט. לאחר שרואים את המוות נדרשת מן האדם התעלות, לחייך אל פרח או אל כוכב, בעודך טמון בעומק האדמה. לחייך, לשאת את מותך על כתפי ואת חייך שאבדו – זו התעלות מעל התהום.

גדעון שלי,

בין הטיפות הניתכות על הארץ ונערמות בשלוליות, אני מחפשת במחשבותי, מעלעלת בין דפי זכרונותי, מבקשת מחסה. מיסתור מפני החיים הגועשים בחוץ. עלי להטליא מחדש את החיים הקרועים.

גדעון שלי,

היום יום הולדתך ה־37.

מה היית בוחר לעשות ביום זה? מה היה חולף בראשך? הנה האביב החל להופיע על האדמה הרוויה מי גשמים, כלניות ורקפות ושלל פרחים מעטרים אותה, ואתה אינך. אני מביטה בחגיגת הטבע ומתקשה לקחת בה חלק. אמנם היא סוחפת אותי בשל היופי העז של הצמחייה, של הרוח המנשבת, של האור המטפטף ללא הרף, אך כל זה רק להרף קל, לרגעים דקים ונמוכי קומה.

יום הולדתך ואתה נושב אלי כמו הרוח.

גדעון שלי,

אהבתי אליך היא מבוע, היא מקווה מים שירוה אותי בשארית חי. אני משאירה את חדרי ליבי פתוחים, לתת לרוח לנשב ולקנן בהם, אולי עם הרוח גם בני מנשב ולוחש באוזני, כפי שאומרות מילות שירו של יעקב אורלנד, שרה רונה קינן:

”מיהו המיילל ברוח והרוח בו”

גדעון יקר שלי,

אני מרגישה צורך לספר לך איך נקלע העולם כעת למצב שהאנושות לא ידעה מזה מאה שנים. אנשים מחוייבים לעטות מסכות ביציאתם מן הבית וללבוש כפפות, חייבים לשמור על מרחק של 2-3 מטרים זה מזה. רק מהיום אפשר לצאת להלוויה ולקיים מניין. רק היום אפשר להיות 500 מטרים מחוץ לבית. עסקים קטנים כמו מספרות וחנויות הנעלה והלבשה משותקים. לו מתת ממגפת הקורונה, לו מתת במהלך מבצע צבאי, או מחלה, אולי יכולה הייתי עם הזמן להסכין לאימה הזו, לאין הגדול והנורא מכל... אך אתה, בני, גדעון, רק ביקשת להרגע באכילת כריך שנטל את חייך. אני מתאמצת להחזיר את עצמי לעצמי. אך הדבר הזה הוא מעל לכוחותי. ימי הקורונה בהם נמצאים אנשים רבים בסגר, או בבידוד מקלים מעט עלי, אינני לבד בתחושת המוות הסוגר עלי... מאז מותך החיים נמצאים שם, לא כאן.

גדעון שלי,

מגפה פקדה את העולם, וכמעט משתקת אותו, אך אתה חי ונמצא בכל מדורי נפשי. קיים ונוכח, בכל ישותך ואיגותך.

28.4.20

גדעון יקר,

היום יום הזיכרון לחללי צה"ל ולכל נפגעי הטרור והאיבה, אני חשה לא לבד. אף אתה מתת בשדה הקרב שלך על הישרדותך בחיים, מדי יום ביומו, במסגרת הוסטלים ומעונות, כשהחיוך לא סר מעיניך או משפתיך.

ביום הזה אני לא לבד.

27.4.20

גדעון יקר שלי,

אינני נמצאת בשום מקום בעולם הזה. אני נמצאת איתך. נפשי מסרבת לארח את המוות הניגר ושוטף בכל חלקי גופי ונפשי.

21.5.20

גדעון שלי,

אני משתוקקת לתת לך יד, לחוש אותך עוד פעם אחת, כדי שתושב לי הפרידה שנגזלה ממני. זו רק משאלת לב ילדותית, אני יודעת.

9.5.20

גדעון יקר שלי,

אני מנסה לחשוב מה דורשים החיים ממני. אולי הם מאלצים אותי להרכיב משקפיים אחרים, כופים עלי לראות דברים באור חדש, מאלצים אותי. להתחמם מקמצוץ של שמחה. אני חייבת לבצע בכח תיקון בנפשי.

גדעון יקר שלי,

ב־9.6.20, נמסר לנו על־ידי הפרקליטות שהתיק נסגר בשל חוסר ראיות מספקות. צוות מד"א שהגיע אליך ציין שמותך היה תוצאה של חנק. גם בדו"ח בית החולים פוריה נכתב שסיבת המוות היא חנק. העובדה שנעשתה בשטח החיאה ממושכת, עם נסיונות רבים לפתיחת נתיב אויר עקב חסימה מאסיבית של שאריות מזון, לא הספיקה כדי לקשור קשר ישיר בין האוכל שנמצא בדרכי נשימתך וחסם אותם, לבין מותך. **בתיק הרפואי שלך לא צויינה כל בעיה נשימתית, או בעיה של בליעה, לפני יום מותך, כי לא היה לך שום רקע רפואי כזה.**

לאחר דקה אחת, בשומעי את הדברים הללו קמתי ויצאתי מהפגישה. הומלץ לסגור את התיק. כך המעון יצא נקי מכל אשמה. חשתי שהורגים את בני בשנית. גם חגית היתה בהלם מוחלט, אבל אזרה כוח להישאר. חגית השיבה לפרקליטה כי ניסתה להגיע מוכנה לכל סיפור שיצדיק את סגירת התיק, אך בשום אופן לא פיללה לסיפור שכזה. שוב חזרה וכבשה את נשמת תחושת חוסר האונים. עמידה מול הרשויות נותנת לאדם תחושה שהוא גרגר קטן בעולם, גרגר קטן חסר ערך, שאין לו, ולא יכולה להיות לו אפשרות להתקומם, להקים קול צעקה.

גדעון יקר, בלעדיך החיים ריקים, ריקים מנשוא, ריקים ותפלים. דבר לא יהיה עוד כפי שהיה. בכל מקום בו אני יושבת אני תרה אחריו, וגם דרך חלונות בעמקי נשמת, אולי תופיע לפתע ותחיך. מנסה למצוא פיגומים, לטפס בהם במעלה השעות.

על אף הידיעה שהכל נולד בכל רגע. בכל רגע עולם קם ונופל, נבנה ונחרב. בתהום הזכרון החיים עולים על גדוניהם, שוצפים במלוא גאותם, כל ניסיון לצוף מעל געש הגלים שבתוכי שב ונתקל באבן נגף.

אתה נשקף אלי מן התמונות שעל הקיר הקבוע בנפשי, ואינני מסוגלת להכיל.

גדעון יקר שלי,

מותך, בני, כפל את היקום, כפל את הקוסמוס, כפל את התבל. העולם כעת נתפס בהכרה בדו־מימד, חיים ומוות כדירה אחת בת שתי קומות, שני מפלסים. חיים ומוות ככריך עשוי שתי פרוסות. ואני מהלכת ביניהם וניזונה משניהם.

מאז נולדת, בני, ויותר לאחר מותך, התנדפה ממני האמונה. ככלי ריק אני מתנפצת עם אור השמש ולאור הירח והכוכבים. כלי ריק מאמונה, תקווה, אהבה, צפייה, חזון, כלי ריק לוגם הבל.

11.6.20

גדעון שלי יקר,

את גודש חיותך שנגדעה, איני מבינה, איך האין מצליח להאפיל על ישותך, כיצד הוא מעז להתייצב לצד חיותך הנשקפת, באומץ לב מהתמונה. החיים המשפילים במעונות לא הצליחו לפצוע את רוחך. השמחה ניצחה כל עצב שחמק משליטתך. מעבר לרגעים בודדים, לא היה כח בעולם שישבית את שמחתך.

אני כותבת אליך כדי להערים על המוות, כדי לגבור עליו. התמונות מכאיבות, כיוון שהן תוחמות את תנועת החיים שבך, הפורצת גבולות.

אתה ממלא את רמ"ח אבריי ושס"ה גידיי בכל מה שהיית, ובמי שעדיין הינך ברגע זה.

אני מתגעגעת לשלב את אצבעותי באצבעותיך, ולפסוע מעט, רק אתה ואני נוכל לראות את הפסיעות, את ההתקדמות במרחב הזמן הגולמי שעלינו ליצור לו צורה. שנינו חובקים את הידיעה הזו, כי בסופו של דבר, כמו בתחילתו, העולם נמצא בתנועה, העולם המת והעולם החי. שנינו משננים כעת את שפת העולם האחר הבלתי נראה, לומדים את סימניו, לבוא אל קרבו. שנינו אוחזים בגדר המנסה להגביל ולפורר את משמעות הדברים בעולם.

המציאות עיוורת לצדק, לחמלה, לישרות הלב, לראייה מפוכחת ואמיצה את האמת.

אין בי הכוח לחיות בהיותך מת. אזל כוחי להתמודד. אבל עדיין משתדלת לנסות ולבדוק את גבולות רוחי, לדעת אם יש בה נפת, משקל ויכולת, לשאת את כל שאלות הקיום.

החיים תובעים כח סבל, ויכולת הישרדות, הפנמה של הכאב ואף התכחשות לו. כל זה מעל לכוחותיי. כל לימודי, לימודי ההיסטוריה, הספרות והפילוסופיה אין לאל ידם לעזור לי לחרוג מעצמי, לבצע טרנסצנדנטיה, ולראות את המוות באור

גדעון שלי,

כעת אני קרובה אלייך יותר מתמיד. המחשבה והתחושה הזו מלוות אותי השכם והערב. אבל קול פנימי אומר לי – שאתה חי וקיים ונוכח בחיי, אך לא באופן פיזי, ועלי לאמץ קיום זה ללבי ולחיות עמו.

בתוך הוויתי, אתה מדור קיים ומלא, נושם בתוך ליבי.

ידיד כתב לי הודעה פרטית בפייסבוק:

”אני חושב שאת עכשיו כמו כלי קיבול ההולך ומתמלא בחומר מרעיל ומסוכן, ומה שצריך לעשות זה ככל הניתן, לרוקן אותו תכופות בכתיבה או בדיבור... ומהצד השני צריך גם למלאו מילוי שגם שוטף וגם מדלל, ומכל מקום, לא להישאר באותו המקום, למרות שלזוז ממנו זה הדבר הכי קשה, גם לצאת מן הבית למרחב הציבורי יש בו מהתהליך הזה”.

איך זזים מהמקום הזה!?

פעם אהבתי לרדת אל בורות הלילה להעלות מתוכם אבני שתיה תועות שנפלו אל האפלה, וכעת בכל לילה אני אלומה, העומדת בשדה חלומות, כבולה אל ערגה נצחית, אל געגוע שאינו יודע את נפשו מרוב געגוע.

אחר, שלא כהעדר מוחלט. אדם מאמין חורג מגבולות עצמו, נתוני המציאות אינם בראש מעייניו. הוא לש את המציאות ויוצר אותה בכל רגע מחדש.

גדעון יקר שלי,

יום עוטפת עצמי בתמונותיך כדי שלא אקפא. לילה לילה לוגמת מזכרונותינו שלא נאבד זה לזו. רוצה לדעת איך מתבוננים בתמונות, איך מניחים את הראש על כרית זכרונות מבלי לכאוב כל כך.

מכל תמונה, אתה זועק חיים, ואינך, כדי שאחבקך אחוש את חיותך, את ישותך.

גדעון שלי,

אני רוצה לשתף אותך בשירים המבטאים את רחשי ליבי.

בני

יְדַעְתִּי אֶת הַחַיָּה הַרְתוּקָה לְשִׁרְשֻׁרָת
רוֹקֵעַת בְּרַגְלֶיהָ לְהִשְׁתַּחֲרֵר.
אִז עָגַתִּי עֲגוּלִים לְהַדְמוֹת לְבָנִי
הַהוֹלֵךְ וְשׁוֹב שָׁב וְהוֹלֵךְ בְּתוֹךְ עֲצָמוֹ,
אוֹכֵל וּמְדַבֵּר אֶל פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ
וְלֹא שׁוֹעֵה לְעוֹלָם הַנֶּצֶב לְנִגְדוֹ
מִלְפָּנִים וּמֵאַחֹר.

יְדַעְתִּי אֶת הַחַיָּה הַרְתוּקָה לְשִׁרְשֻׁרָת
רוֹקֵעַת בְּרַגְלֶיהָ לְהַפְגִּס לְחִדְרֵי חִדְרֵי
לְגַעַת בְּפִחְדֵי, לְהַרְגִיעַ, אֲבָל
הַעֲתִים הַעֲתִיקוּ מִבְּטָם מִמוֹנֵי
וְחִסְמוּ אֶת הַפֶּתַח מִפְּנֵי.

אני קוראת אל הרוח

א

עם ערב רוחות מְנֻשְׁבוֹת
מְנִיפּוֹת אוֹתִי לְגִבְהִים שְׂרָאִיתִי בְּעֵינַי רוּחִי.
כָּל פְּרָצָה בְּגוּפֵי קוֹרֵאת לָהֶן לְהִגְבִּיחַ אֶת חִלּוּמוֹתַי
מֵעַל לְמִשׁוֹכֵת הַזְּמַן.
הַחֶשֶׁךְ וְהָרוּחַ נֶאֱסָפִים הָעֶרֶב לַעֲטוֹף אֶת צוּאָרֵי לְמִשׁוֹגְוֹתֵיהֶם.
בְּאִמְצָע הַתְּנוּעָה אֲחֻשֶׁק שְׁפֹתַיִם עַד שְׂאֲגִיעַ אֶל לִבִּם.

ב

אֲנִי לּוֹמְדָת לְהִרְחִיב אֶת שְׂדֵה הַכָּאֵב שֶׁלֹּא יַעֲיֵק עַל דְּפְנוֹת הַלֵּב.
לוֹמְדָת לְבַלֵּעַ דְּמָעוֹת כְּמוֹ אִישׁ שׁוֹאֵף אֵשׁ אֶל פִּיּוֹ הַפְּעוּר
וְגוֹפּוֹ מִמְרִיא בְּאֲוִיר.

פְּסוֹת חַיִּים עֲשׂוּיֹת חֶצֶץ וְחֶרְסִים נֶעְרָמִים זֶה עַל זֶה בְּרִצִּיף.
אֵלֶּה כָּל מְטַעְנֵי.

אֲמַתִּין אַתֶּם לְבוֹאָה שֶׁל רוּחַ אַחֲרַת שֶׁתִּשְׁאַנֵּי הַלְּאָה מִכָּאֵן.

*

בְּבֶטֶן חַיִּי שׁוֹחָה דָּג שֶׁיִּדַּע אֶת אֱלֹהִים
בְּעֶמְקֵי הַזְּמַן.
הוּא מְפַרְפֵּר עַכְשָׁיו, וְאִין לֹאֵל יָדֵי לְהַקִּיאוֹ
מִתַּחַת לְשָׁמַיִם רִיקִים.

בְּבֶטֶן חַיִּי שׁוֹחָה הַדָּג שֶׁמְטַבֵּעַ בְּרִיתוֹ הוּא יוֹדֵעַ
לְהִיּוֹת קָרְבָּן,
פּוֹלֵט בּוֹעוֹת כָּאֵב
לְכַפֵּר עַל עוֹוֹן לֹא לוֹ.

אֲנִי מְשׁוֹטְטֶת בְּשִׁדְרוֹת הַגּוּף,
שֶׁפָּנְסִי הַזְּמַן בּוֹהֲקִים מֵעֲלִיו,
לְהֵאִיר זְרָעֵי יָפִי
שֶׁנֶּשְׂרוּ.
אֲבַל לָדָה וּמָוֶת כְּבָר מִתְרוֹצְצִים
בְּרַחֵם הָאֲדָמָה.
סוֹפִי וְאִינְסוֹפִי מְשַׁחֲקִים עַל גְּדֻרָהּ.

*

אני מחכה

עננים נושרים מעיני

לאחר שהתעבו במי תהום.

עננים נושרים מעיני

וְיָדֵי נְחוֹת דּוֹמָמוֹת

לִיד הַשִּׁקָּת הַשּׁוֹקֶקֶת

חיים מבלי דעת

מה הם.

אני מחכה עם הדממה

לקו אפק רחוק שטרם נגלה,

ועיני אינו לאות.

יום נעדר הוניה, נטול ישות

מתחכה בצלעותי.

תחנת ביניים

הלכת ממזני מבלי שהייתי עמו

בתחנת ביניים העומדת לך שותם

של בני אדם לפני פרדה.

חסרה לי תחנת ביניים זו שבין חיים לבין מות, זו המפגישה בין

אוהבים בכל מאודם. כעת היא חרב פיפיות,

נעוצה בגרוני.

אדם מהלך במרחבי הלילה להציב גדרות ומחסומים
לשמרו מפני עצמו.

הלילה סוגר עליו. אין יוצא ואין בא.

צפירה מזניקה בו את הדברים:

הכסא תפוס במחשבותיו,

השלחן מצמיח את ידו לכתב,

העט מדביק את פיו המגמגם.

הלילה מנכיח דברים לפניו,

ומלים מסתנגנות,

יורדות תחתיות

ללכד אושת נחש

בדממה הרוחשת סביב.

עכשו אני נקדה בחלל

רגע בזמן ההולך ונעלם –

אור המנוחה על שלחני

גוזר את צלמי המתאמץ

לא להמחק בשטף ימים לבנים.

עכשו אני יודעת,

כף רגלי תלך אחרי מכח ההרגל

מסביב לנקדה.

אני נעה בתוף רשת פרושה ומדמה

יש דבר מה.

עונות השנה מבטיחות,

היום והלילה המתארכים ומתקצרים

מבטיחים.

ואיני יודעת מה.

זו הרשת הפרושה

שלא אפל מגבה האשליה.

אֶזְכֹּר אֶת הַחַיּוּהַ שֶׁבִקַּע מִפְּנֵיךָ
 בְּשֵׁל דְּבָרִים קְטָנִים וּפְשׁוּטִים.
 הַגְּעִיגוּעַ, הַתְּסֻכּוּל, הָאֲכֻזָּה
 רָקְחוּ אֶת יְשׁוּתְךָ
 אֲבָל הַחַיּוּהַ שֶׁלָּךְ עוֹד פּוֹרֵץ
 מִכָּל זְוִית, מִכָּל פְּנֵה
 כָּאֵב שֶׁפִּעֲפַע וְחָרַט בְּלִבְךָ
 אֶת סִדְקִי,
 נִכְבָּשׁ בְּכָל רֵגַע בְּחַיּוּהַ,
 בְּחַיּוּהַ מְלוֹא אִישׁוּנֵיךָ
 מְלוֹא פְּנֵיךָ.
 חַיּוּהַ שֶׁעוֹדְנוּ
 מִפְּתַע מַעֲצָמוֹ.

בִּקְרָה עוֹמֵד לְפָנַי בְּמְלוֹא זְהָרוֹ
 וְאֲנִי שׁוֹאֵלְתָ: בִּקְרָה, אֵיכָה,
 וּכְשֶׁאֲדַע, אֵיבְרִי לֹא יֵדְעוּ
 לְקַבֵּל פְּנֵיךָ.
 הַשָּׁמֶשׁ בְּאֲמֻצַּע שָׁמַיִם,
 הַקִּיץ בְּעִצּוֹמוֹ
 וְהַחַיִּים צוֹרְבִים בְּעֵינַי,
 אֲנִי מְכַסֶּה פְּנֵי.
 לְשׁוֹא אַחֲפֵשׁ דְּבַר מֶה שֶׁהָיָה
 מֶה שֶׁהָיָה וְהֶעֱפִיל מֵעֵלָה,
 אוֹ יָרַד מִטָּה מִטָּה
 בְּנֵי
 עָלִי לְאַחֻת אוֹתְךָ מִחֲדָשׁ,
 מִקְרָעֵי זְכָרוֹנוֹתֵי
 מִשְׁבְּרֵי חִלּוּמוֹת.
 לְאֵן אוֹלֵיךָ אֶת פְּנֵי,
 כְּשֶׁהַבִּקְרָה אֵינּוּ יוֹדֵעַ אֶת נִפְשׁוֹ
 מִרַב בִּקְרָה.
 צְהָרִים וְעָרֵב גַּם הֵם
 אֵינָם יוֹדְעִים אֶת נִפְשָׁם
 מִמְּלֵאוֹת הַזָּמָן.

שמונה שירי ציפורים

א

בְּזִיץ אַתָּה שׁוֹמֵעַ שְׂרִיקַת צִפְּרִים.
הֵן מְצוּחֹת
גְּעִיגוּעַ רְחוֹק נִגְרַם מְגֵרוֹן.

ב

צֹחַת יַעַר פּוֹגֵשֶׁת צֹחַת אֲנָקוֹר
וְהַמָּיָה נִרְגַּעַת.

ג

צִפְּרִים שׁוֹרְקוֹת בְּרוּחַ
שׁוֹלְחוֹת גְּלִי רִדָּאָר לְאַתֵּר לְהִקָּה
לְבָרָא שִׁיר.

ד

שְׁמֵשׁ בְּלוּלָה בְּצִיּוּץ צִפְּרִים אוֹחֶזֶת בְּעֶרְפִי.
חֲלוּמוֹת קְרוּעֵי כָּנָף
שָׁבִים אֵלַי, מִתְבַּדְּדִים בְּרוּחַ הַסּוּעָה
וְהָאוֹר חוֹבֵט בַּחֲלוֹן.

ה

עַל מִפְתָּן בֵּיתִי
צִפְּרִים נוֹשְׂאוֹת תְּשׁוּקָה בְּמִקְוֶה,
עַץ אֶלְמָגָן שֶׁעֲלֵעָלְיוֹ אֲבָדוּ
מִצִּיג לְרֵאָוָה אֶת פְּרָחָיו הָאֲדָמִים.
בְּכַנְיָה הַצֵּלְיוֹן שְׁלִי מִפְּרִכְסַת מַחְשָׁבָה,
נָעָה בְּתוֹךְ תְּנוּעַת הַגּוֹף,
מִחֲפָשֶׁת אֲבָן תּוֹשֶׁבֶת.

ו

אֲוִיר כָּבֵד נָח עַל כְּתָפֵי.
קוֹל צִפְּרִים כְּכֹלִי שְׁבוּר פּוֹצֵעַ אֶת יְשׁוּתִי.

ז

נְטִפֵי צֶלַע עַל חֲלוֹן מְטֻשְׁטָשִׁים אֶת הַרְאֵיהַ
וְעֵדוּ עֵינַי עוֹד אוֹסְפוֹת בְּחִמְלָה
צֶל צִפּוֹר זוֹכֶרֶת מְעוֹפָה,
נִבְהָלָת, מְקַפְּלָת אֶת רַגְלֶיהָ
הַשְּׁבִירוֹת, הַקְּלוּטוֹת.

ח

אָדָם אֶל אָדָם הוּא לְפִעֲמִים אָדָם.
צִפּוֹר אֶל צִפּוֹר הִיא תְּמִיד כָּנָף.

*

אני הולכת והדרך מושכת בעקבי

קולות עצי הדקל משירים נגינתם

לתוכי,

ומראה הבתים הקודרים לארץ הרחוב מקהה את המבט.

להקות צפרים מחפשות מחסה

מפני האפור המשוּיח על חלקת הרקיע,

הקורע עננים מעצמם ובורא אותם מחדש.

ואני מאמצת אל לבי את לחן הדקל

מוֹרֶדֶת בקולות השֶׁבֶר

שֶׁל יום אֶתְמוֹל.

ציפור ראשונה

ראיתי צפור מתה

קרבתה אליה להביט במקורה,

האזנתי לחדלון שריקתה.

נוצה אחת דבקה לבשרה,

לא ידעתי מה הביאני לעמוד

כה סמוך אליה,

אולי בקשה נפשי להדהד

את משק כנפיה האחרון.

צפור מתה נעוצה בעפר,

הותירה בי

כתמי צל.

כְּעֵנָן לֹלֵא בְּשׁוֹרָה אֲנִי נֶעֱה
 לֹא לְהַשְׁאִיר עֵקֵבוֹת צְלִי הַרוֹדֶף,
 בְּעֵקֵב הַשְׂכָּחָה אֲנִי אוֹחֶזֶת
 לְהַשְׁיֵג בְּכוֹרָה בְּקֶרֶב הַבְּלִימָה.

אֲנִי אִינִי אֲנִי.

מִשֶּׁהוּ חֲמֻקְמֻק מִהַתֵּל בִּי,
 וְאֵיךְ אֶכְרַת עֲצָמֵי מִשְׁבַּלַּת הַחַיִּים
 לְהִיּוֹת עֵנָף כְּמִשׁ בְּמַרְחֵב הָאֵזֶן.

מִן הַנִּמְנָע לְעֵמֹד מִן הַצַּד וּלְהִמָּתִין
 שְׁהִמּוֹת יוֹאִיל בְּטוֹבוֹ לְהַסְבִּיר אֶת עֲצָמוֹ
 אֵימָתִי הוּא מוֹפִיעַ, וְמָה בְּפִיו
 לוֹמֵר בְּמוֹפָעוֹ.

מִן הַנִּמְנָע לְעֵמֹד מִן הַצַּד וּלְהִמָּתִין
 שְׁהִמּוֹת יִצְיֵג עֲצָמוֹ וְלֹא נִתְיָרָא
 לְשֶׁבֶת לְצַדּוֹ וְלוֹמֵר בְּשִׁקְטוֹ:
 שׁוּם דְּבָר לֹא יִהְיֶה כְּפִי שֶׁהָיָה.
 הַחֲלֹף אֶת אַרְבַּת הָעֵינַי!
 פִּתַּח אֶת הַדְּלַת הַפְּנִימִית
 הַחֲסוּמָה בְּגִדְרֵי תֵּיל,
 לְהַכְנִיס פְּנִימָה,
 זֶה אֶפְשָׁרִי

אֶפְשָׁרִי לְרֹאוֹת אֶת גְּדַעוֹן.

כל ימות השבוע

כָּל יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ אָנִי בּוֹרְאֵת
עוֹלָמוֹת אֶפְשָׁרִיִּים בְּמַלְיָם,
וּבְשִׁבְתָּ שְׁלֹא כְנֵהָר
הַסַּמְבֵּטִיּוֹן, שְׁנַח מְזַעְפוֹ
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי,
אֵינִי שׁוֹבֶתָת,
מְשַׁלֵּיכָה אֲבָנִים רוֹתְחוֹת
עַל גְּדוֹתֵי.
כָּל הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה
אוֹטְמוֹת אֶת פְּצָעֵי,
כְּמוֹ חֶדֶר בְּעֵת מְלַחְמָה.

*

יּוֹם אֶחָד
שְׁתֵּי מַלְיָם בָּאוּ לְעוֹלָם
יֵצְאוּ מִחֲלַל פֶּה: "גְּדֵעוֹן נִכְטָר"
וְהִפְכוּ אֶת חַיֵּי
לְסֶדֶם וְעִמְרָה.
שְׁתֵּי מַלְיָם בְּבִקְרָה אֶחָד
בְּרֵאוּ עוֹלָם חֶדֶשׁ
עֲבוּרֵי.
וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר
יּוֹם אֶחָד...

א

בַּחֲשָׁאֵי אֲנִי מִתְבוֹנְנֶנֶת בְּצַד הָאֲחֵר שֶׁל זוֹ שְׂאִינְנִי.
שׁוֹלַחַת אֵלַיָּהּ יָד לְקִרְבָּהּ וְהִיא גִשְׁמֶטֶת.
שׁוֹב וְשׁוֹב אֲנִי מִתְאַמְּצֶת לְהַעֲלוֹתָהּ
מִתּוֹךְ שְׁחֵלֶת הָעֵרְגָה
וְהִיא מִתְקַשָּׁה לְבִקְעָה מִתּוֹכִי אֵלַי

*

יּוֹם אֶחָד גַּם אֲנִי אֶהְיֶה
צוֹק צָחִיחַ מְלַעֲלַע,
וְאֲדִי אוֹבֵד תָּר אַחֵר נַחֵל,
חוֹף שְׂרַחֲפוֹ מְקוֹר גְּרִיִּי,
יּוֹם אֶחָד גַּם אֲנִי וְדַאי אֶלְמַד לְהַעֲבִיר
אֶת הַנֶּפֶשׁ
מִגְדָּה אֶל גְּדָה
עַד שְׁתַּרְגַּע.

*

אני מחכה

עננים נושרים מעיני

לאחר שהתעבו במי תהום.

עננים נושרים מעיני

וידי נחות דוממות

ליד השקת השוקקת

חיים מבלי דעת

מה הם.

אני מחכה עם הדממה

לקו אפק רחוק שטרם נגלה,

ועיני אינו לאות.

יום נעדר הויה, נטול ישות

מתחכך בצלעותי.

*

אני יושבת עם הערב

וחוככת בדעתי איד להעלותו

על דל שקפתי.

אני יושבת עם ערב

שעת בין השמשות

מאחורי, והשחר

נמצא אי שם

*

אני מחכה

עננים נושרים מעיני

לאחר שהתעבו במי תהום.

עננים נושרים מעיני

וידי נחות דוממות

ליד השקת השוקקת

חיים מבלי דעת

מה הם.

אני מחכה עם הדממה

לקו אפק רחוק שטרם נגלה,

ועיני אינו לאות.

יום נעדר הויה, נטול ישות

מתחכך בצלעותי.

אני יושבת עם הערב
 וחוככת בדעתי איה לעלותו
 על דל שפתי.

אני יושבת עם ערב
 שעת בין השמשות
 מאחורי, והשחר
 נמצא אי שם

אני מצביעה עליו
 לסמונו,
 שאדע את הכוון.

שורות שורות של מלים
 לזבשות ופושטות צורה
 לבטא את השם.

'השם' – גדעון שלי יקר, הוא מקום הימצאך. המקום אליו הלכת לאחר שצנחת
 על האדמה ללא רוח חיים.

חוקי הזמן

כשאני כותבת
 רועה עלום מאיץ במחשבותי הפזורות להתכנס אל הדף.
 באין רואים אף אני אורבת לזמן,
 בודקת את כניסותיו ויציאותיו,
 את צעדי הגסים אל תוף הגוף
 כאלו הפקד עליי.
 כאלו הוא בעליו.

מתי אלמד את המבנה הפנימי של הדברים
 ואהלך בהם כחוצה נהר בקרבה.
 מתי אלוף אל קצה הדברים
 אעמד על חדם
 אחוש את עקצם
 אתקפל אל תוף עצמי
 ואחזר אליהם עד תם.
 והימים חולפים לממש את טבעם

אני נעה ונדה בחלל
 משלל טעם,
 מחפשת אחר דברים שאבדו
 ולא ישובו עוד.
 מה הטעם להסתובב כן,
 לחפש אבדות, שפעם היו
 חלק מדמי, חלק מבשרי,
 מה טעם לנוע ולגוד ולחפש
 לנוע ולגוד ולחפש,
 ולחפש.
 האם נואשתי עד כדי כך,
 שאיני מוצאת טעם במה
 שאיני אוהבת בידי?!
 מה טמון בחפוש זה,
 לאן הוא מוביל,
 לאן הוא מתאמץ להגיע...

בתוך

בתוך העולם
 ההומה אדם
 בתוך העולם שלא נעצר לרגע
 חיה, בני, נעצרו
 ועמם גם חיי.
 בתוך עולם שלא נעצר
 הומה אדם,
 נפשו הסוערה, חסרת המנוח
 דממה.
 בתוך העולם העולה על גדותיו
 נפשי עלתה על שרטון, אפיק חיי
 נטה ממסלולו.

*

הזמן האלם כמו מתמרפק להגיע
לזמן אחר.

*

עפיתי משתרגת בלולאות הזמן
ואני שומעת את רחש הפלף טוה געגועי.

*

כמתמכרת אני מדליקה משאלה במשאלה
לכל פוג טעם העשן,
ואיני מבינה מאין כל הפיח שנוצבר בקנה הנשימה.

*

מי ידע אולי יפתחו ארבות הגוף
כמו במבול ויכסו את פני.
הו יד המקרה, מוסיקת הרים ותהומות

*

כאבו של סזיפוס
דמעה יורדת במוך
מתגלמת לכאב.

*

בין אמת לבין שקר
בני בתוכי,
לעתים קורץ לעברי ואומר:
אמא, את שומעת אותי?
אנשים לא יודעים להבחין
בין אמת לבין שקר.

לה ולי יש שפה מיוחדת
שפה משלנו, שיודעת לדלג בין
האמתי לבדיוני,
בין הזיה לחיים האמתיים
ולהעלים את הגבולות.

חיוכה גולש אל בית החזה
מרחף וקורן –
על בית החזה וממנו,
אלי.

חשבתי

חֲשַׁבְתִּי שֶׁהִבְכִּי יִגְרַשׁ אֶת הַכְּאָב,
לְפָחוֹת יִשְׁטוּף חֻלְקִיקִים מִן הַמָּסָה
הָרוֹבֶצֶת לְפִתְחוֹ שֶׁל הַגָּרוֹן.
חֲשַׁבְתִּי שְׂאֵם אֶטַע אֶת בְּנֵי בְּכָל מְרַחֵב
נִפְשֵׁי, לֹא יוּכַל הָרִיק לְתַפְס מְקוֹם.
חֲשַׁבְתִּי שְׁנִתְּנוּ לְמוֹסָס אֶת הַמְּוֹת,
לְשִׁנוֹת אֶת טַעְמוֹ.

חֲשַׁבְתִּי שְׂאֵם אָבִיא עַץ זֵית אֶל
קִבְרָה וְאֵנִיחַ עָלָיו דְּבָרִים שִׁשְׁמֹחוּ אוֹתָךְ
יִשְׁמַח לְבִנּוֹ יִחְדָּו.

חֲשַׁבְתִּי

אֲשֵׁב בְּקִרְבְּתְךָ לְחוֹשׁ אוֹתְךָ
וְהִנֵּפֶשׁ אוֹלֵי תִרְגַּע מֵעַט.

לְפִתַּע פְּתָאוֹם הַלֶּכֶת, מוֹתִיר לִי
אֶת צִנַּת גּוֹפָךְ, וְאֶת הַדְּמָמָה
הַדּוֹבְרֵת בְּשִׁבְעִים נִיבִים.

עולמות אפשריים

כָּל יְמוֹת הַשְּׁבוּעַ אֲנִי בּוֹרֵאת
עוֹלָמוֹת אֶפְשָׁרִיִּים בְּמַלִּים,
וְאִף בְּשִׁבְתֵי אֵינִי שׁוֹכְתָת,
מְשַׁלִּיכָה אֲבָנִים רוֹתְחוֹת עַל גְּדוֹתֵי,
שֶׁלֹּא כְּנֶהֱרַסְמִבְטִיּוֹן
הַנָּח מְזַעְפּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
וְכָל הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אוֹטְמוֹת אֶת פְּצָעֵי,
כְּמוֹ חֶדֶר בְּעַת מְלַחְמָה.

*

חִפְשֵׁתִי מִקוֹם בְּתוֹךְ עֵנָן,
בְּתוֹךְ כּוֹכַב בּוֹדֵד נִסְמָךְ אֶל הַיָּרֵחַ,
בְּתוֹךְ קֶרֶן שְׁמֶשׁ,
בְּתוֹךְ טְפוֹת הַגְּשָׁם,
בְּתוֹךְ זְכָרוֹנוֹת,
בְּתוֹךְ גְּעִגּוּעִים,
עַד שְׁמֵת בְּנִי.

*

אֲנִי הוֹלֶכֶת מִמּוֹנֵי
אֶל הַמּוֹרָה לְלֹא עֲצִים.
עוֹד רָגַע תִּגְיַע הָעֵת לְהַנִּיחַ אֶת הַפְּלִים,
לְהַנִּיחַ עֲצָמֵי לֵיד שְׁקֵת מְלֹאת שְׁבָרִים.
הַזְמַן נוֹטֵף וּמְמַלֵּא אֶת מְקוֹמִי,
וַיֵּשׁ שֶׁהַזְמַן נֶעְלָם, מוֹתִיר
אוֹתִי עַל סִפְסָל
צוֹפָה בּוֹ מִרְחוֹק.
הַזְמַן כְּמוֹקִיּוֹן בּוֹכָה וְצוֹחֵק,
אֲתָנוּ, וְעֲלֵינוּ.

עוד מעט

עוד מעט יחלף היום

עוד מעט משהו לא צפוי יעמוד בפתיח,

יתחיל לקרות, אולי כבר קרה

הלילה לא יעצר בעדו. הוא יבוא

ויקרה מפתח הדברים,

בסופו של דבר בני העקוד ביד המקרה

שולח לעברי בועות אור,

כמו בימים אחרים,

בהם שתקנו

וידענו לתרגל

שמחה.

רוקדת על סף תהום

מבקיעה גדרות

להדביק את התנועה הסמויה מן העין

אל האמת הנפערת כפצע בלב הסתירות.

מפרפרת בתאי מחשבה.

מבקשת להיות עין גדולה בעולם.

לחצות את סף ההכרה ולהגביה את תקרת הידיעה.

ובינתיים אחפש

בגוף

חמרי יסוד

לבניית עצם החיים

הָאִין יוֹדַע אֶת סוֹד גְּאוֹת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר טָרַם נוֹלְדוּ,
אֲלֵה הַחוּבְּטִים בְּשִׁנְתוֹ שֶׁל אָדָם וּבוֹרְאִים גְּבִישֵׁי יֵשׁ.

אָדָם מִדְּמָה לְהִפְיֵר בְּחוּשָׁיו אֶת הָעוֹלָם,
אָבַל בְּתַבּוּנָתוֹ יוֹדַע שֶׁהָעוֹלָם טוֹמֵן לוֹ מִלְּפָדָת,
וְכִי הָאִין וְהֵיִשׁ יַחְבְּטוּ בוֹ גַּם אִם יִשָּׂא פָּנָיו
אוֹ אִם יִזְחַל עַל גְּחוֹנוֹ.
יָד סְמוּיָה תִּטִּיל גִּיצוֹצוֹת לַפְּכִים הַקְּטָנִים שֶׁל חַיֵּיו
לְהַבְעִיר בָּהֶם אֵשׁ מְרָה.

אָדָם כּוֹפֵל שְׂגִיאוֹת בְּטָעִיּוֹת מְחַבֵּר תִּקְוָה וּמְחַסֵּר אֲשֶׁלְיָהּ,
מְחַלֵּק נַפְשׁוֹ בְּעֶצְבוֹנוֹ
וּבִתְוֹךְ נוֹתֶרֶת שְׂאֵרִית.

אָדָם עוֹבֵר בְּמִנְהָרָה. אֶפְלָה נוֹהֶרֶת לְפָנָיו וְהוּא יוֹדַע:
תִּקְוָה תִּשְׁחִיל אֶת חַרוֹזֵי הָאִין לְמַחְרָצַת חַיֵּיו.

*

בְּאוֹשָׁה רוֹטְטֶת
אֲנִי חוֹלְפֶת עַל פְּנֵי הַיָּמִים
כְּעֵלָה הַמִּתְאַמֵּץ לְשֹׁמֵר עַל
יְרֻקוֹתָיו וְלִרְקָד עִם הַשִּׁלְכָת.
אֲנִי חוֹלְפֶת בֵּין רְגָעִים
תְּרָה אַחַר אוֹתוֹ כּוֹכֵב שֶׁנָּתַן מִחֶסֶה
לְבָנָיו, לְשִׁמְרוֹ מִפְּנֵי הַחֲדָלוֹן הַמְּחַלְט.

אֲנִי תְּרָה אַחַר מִדְרָגָה, עֲלֵיָהּ
אֶפְזָר אֶת סְעֵרוֹת נַפְשִׁי.

לו יִכְלָתִי לְחַפֵּר עֲמֹק בְּתוֹךְ הַבּוֹר
 לו יִכְלָתִי לְגַעַת בְּאֶפֶר הַמְּכֻסָּה
 אֶת פְּנִיָּה וְאֶת גּוֹפֵךְ,
 לְגַעַת
 לו יִכְלָתִי
 בְּנִשְׁמָתְךָ הַמְּשִׁיקָה כְּנִפְיָה סְבִיבִי,
 חֲגָה מוֹל פְּנֵי מַדֵּי יוֹם,
 מַדֵּי שְׁעָה,
 לו יִכְלָתִי
 כָּל תְּנוּעוֹת נַפְשִׁי מִשְׁתַּקְּעוֹת בִּי
 לְעֵטֹף אוֹתְךָ, בְּנִי.

*

בַּמַּעֲבָה הַבְּלָתִי נִרְאָה
 מְלָה וְעוֹד מְלָה
 שְׁעָה וְעוֹד שְׁעָה
 יוֹם וְעוֹד יוֹם
 וּמִבְּטֵי יַנְדָּד
 יְחַפֵּשׂ אוֹתְךָ, בְּנִי
 בֵּין תְּהוֹמוֹת הַנֶּפֶשׁ
 וּבֵין גְּבֵהֵי שְׁחָקִים,
 בְּצַפּוֹר מְעוֹפֹפֶת
 מִפְּלִיגָה גּוֹפָה שְׂבוֹר מְנֻשּׂוֹא
 מִבְּטֵי
 יְחַפֵּשׂ אוֹתְךָ, בְּנִי.
 בֵּין הַרְגַע הַחוֹלֵף
 וּבֵין הַזְכָּרוֹן הַמְּכֻה,
 תַּעֲמוֹד אֵיתָן וְזָקוּף קוֹמָה
 נֶצֶת בְּאִישׁוּנֵי.
 בֵּין הַשִּׁיז הַמְּסַתֵּעַר
 לְיוֹם הַמְּקוֹרֵטֵעַ
 אֶצְרֹר אוֹתְךָ בְּנִי
 בְּנִימֵי שְׂרָשֵׁי עַד אֲגִיעַ
 לְרִיק.

וּבְיַנְתִּים תִּהְיֶה אֶרֶוֹר

בְּסוֹד הַיְקוּם הַנְּשָׁקֵף

בַּמִּבְט.

הִנֵּה דְמוּתְךָ, בְּנִי,

מֵתְאַבְּקֶת בְּתוֹכִי.

בטרם הצלחתי לפורר את מותו של בני כדי לעכלו, באה מגיפה לעולם, וזרעה מוות, בידוד וסגר.

מבלי משים עוד יום חלף והימים נקווים אל תוך ריקנותם. יום יום אני מתאמצת להפנים, לעכל, להשלים, וכל המאמץ הזה יורד לטמיון, כי אי־אפשר לאַפס את דמותך לאין.

ההווייה האילמת זועקת את הימצאותה בעולם. המלים מסירות את המגבלות הגשמיות של עולמנו הביולוגי, האמפירי, המלים מנכיחות את האין המאיים עלינו. המלים יש בכוחן להרגיע את הסערה שמשתוללת בתוכי יום יום, שעה שעה.

גופי מתבונן בחיים שאינם חיים וממתין שיפתח חלון, לשלוח יד ולגעת בזמן החולף על פני, על פניך.

ובינתיים אני כותבת.

תודות

אני מבקשת להודות לכל מי שחימם את לבו של בני ובראש ובראשונה לגיא תנעמי, החונך, שליווה אותנו בשלוש שנותיו האחרונות והעניק לו אהבה רבה וחום רב והעניק למשפחה סרטונים ותמונות מן התקופה האחרונה לחייו.

תודה מיוחדת לורדה גינוסר, שערכה במסירות רבה את הספר, ולרוחמה, שליוותה את הספר בחום והעניקה לו את העיצוב הגרפי.

תודה לחברותיי ולחבריי שליוו אותי בשנים אלה.

תודה מאד מיוחדת לבתי ולמשפחה, שנותנת טעם ומשמעות להמשך חיי.

'חיי גדעון' – משא האבל של אם על בנה
שמצא את מותו בנסיבות גורל שרירותי.
מנעד חייו וחוויותיו הם מסע פרידה ויד לזכרו.
המבט האישי ושיירי האם המשוררת מכנסים
אל דפי הספר סיפור חיים מרגש.
מותו של גדעון מבטא את שרירותיות החיים
באופן עמוק. הדבר שהשקיט את סערת לבו
ונתן טעם לחייו, שם קץ לחייו.